

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน

อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

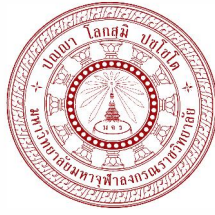
AN ADMINISTRATION ACCORDING TO GOOD GOVERNANCE OF
COMMUNITY ENTERPRISES IN BANRAI DISTRICT, UTHAITHANI PROVINCE

พระอธิการไสว ผลญาโณ (มีตา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

๑. พระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร. ประธานกรรมการ
๒. ดร.อดิศักดิ์ กอวัฒนา กรรมการ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๗

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน
อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

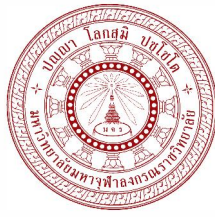
AN ADMINISTRATION ACCORDING TO GOOD GOVERNANCE OF
COMMUNITY ENTERPRISES IN BANRAI DISTRICT, UTHAITHANI PROVINCE

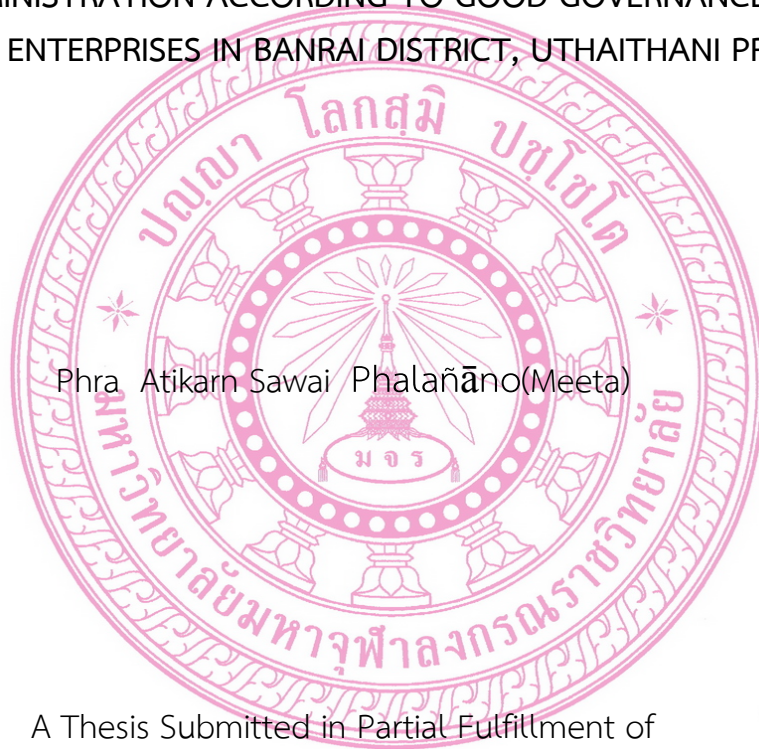
พระอธิการไสว ผลธำณ (มีตา)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๗

AN ADMINISTRATION ACCORDING TO GOOD GOVERNANCE OF
COMMUNITY ENTERPRISES IN BANRAI DISTRICT, UTHAITHANI PROVINCE

Phra Atikarn Sawai Phalañño(Meeta)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master of Arts
(Public Administration)
Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2014

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย เรื่อง
“การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี” เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

	..... (พระสุธีธรรมมานุวัตร, ผศ.ดร.) คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย	
คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์	..... (พระครูปลัดสัมพิพัฒน์ปัญญาจารย์, ดร.)	ประธานกรรมการ
	..... (ผศ.พิเศษ วาที พ.ศ.ดร.สวัสดี จิรัฏฐิติกาล)	กรรมการ
	..... (ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม)	กรรมการ
	..... (พระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร.)	กรรมการ
	..... (ดร.อดิศักดิ์ กอวัฒนา)	กรรมการ
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	พระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร. อาจารย์ ดร.อดิศักดิ์ กอวัฒนา	ประธานกรรมการ กรรมการ
ชื่อผู้วิจัย	..... (พระอธิการไสว ผลดาโณ)	

ชื่อวิทยานิพนธ์	: การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนอำเภอ บ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี
ผู้วิจัย	: พระอธิการไสว ผลดาโณ (มีตา)
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

	: พระเทพปริยัติเมธี ผศ.ดร. ป.ธ.๙,กศ.ม.,พธ.ด.,ร.ป.ด
	: ดร.อดิศักดิ์ กอวัฒนา กศ.บ.,กศ.ม.,Ph.d.
วันสำเร็จการศึกษา	: ๓๑/มีนาคม/๒๕๕๗

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนอำเภอบ้านไร่จังหวัดอุทัยธานี ๒) เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนในอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๓๕ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปและเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Different: LSD.) และการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบปริบท

ผลการวิจัยพบว่า

๑) ความคิดเห็นของประชาชนกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๐$, S.D. = ๐.๔๖๗) เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒) เปรียบเทียบ ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุและการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ อาชีพและรายได้ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ไม่แตกต่างกัน

๓) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักนิติธรรม การบริหารงานควรเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อบังคับต่างๆ ด้านคุณธรรม การบริหารงานต้องคำนึงถึงสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ด้านหลักความโปร่งใส ผู้บริหารและคณะกรรมการต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกได้ติดตามและตรวจสอบกระบวนการทำงานทุกขั้นตอน ด้านหลักการมีส่วนร่วม การบริหารการพัฒนาแบบควรเปิดโอกาสให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานให้ครบทุกขั้นตอน ด้านหลักความรับผิดชอบ การบริหารต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของวิสาหกิจชุมชนในกลุ่มสมาชิก ส่วนด้านหลักความคุ้มค่า ควรใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่า เพื่อเป็นประโยชน์ส่วนรวมต่อสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เมื่อเปรียบเทียบกับผลผลิตที่ได้รับ

Thesis Title : An Administration According to Good Governance of Community Enterprises in Banrai District, Uthaitхани Province

Researcher : Phra Atikarn Sawai Parayano (Meeta)

Degree : Master of Arts (Public Administration)

Thesis Supervisory Committee

: Asst., Prof., Dr. Phratheppariyatmethee, Pali IX, M.Ed., Ph.D.

: Dr. Adisai Korwattana B.Ed., M.Ed., Ph.D.

Date of Graduation : 31 March, 2014

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the administration according to the good governance of the community enterprises in Banrai District, Uthaitхани Province, 2) to compare the administration according to the good governance of the community enterprises in Banrai District, Uthaitхани Province by classifying on the personal factors, and 3) to study the problems, obstacles, and suggestions for the administration according to the good governance of the community enterprises in Banrai District, Uthaitхани Province. The population of the research was the members of the community enterprises in Banrai District, Uthaitхани Province. The sample was 235 members of the community enterprises in Banrai District, Uthaitхани Province. The tool of the research was questionnaire and in-Depth interview. The analysis of data used Statistical Package for Social Science. The statistics for analysis data used Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation, t-test, and F-test with Least Significant Difference: LSD.

Results of the Research

1) Overall, the level of the administration according to the good governance of the community enterprises in Banrai District, Uthaitхани Province was at the high level ($\bar{X} = 3.70$). When considering each aspect, it was found that the level of the administration according to the good governance of the community enterprises in Banrai District, Uthaitхани Province was at the high level in all aspects.

2) The comparison of the people's opinion toward the administration according to the good governance of the community enterprises in Banrai District, Uthaitхани Province was found that the people having the different age and degree of education had the different opinion toward the administration according to the good

governance of the community enterprises in Banrai District, Uthaithani Province at 0.05 of 0.05 of statistical significance. Therefore, the hypothesis was accepted. However, the people having the different sex, occupation, and income had no the different opinion toward the administration according to the good governance of the community enterprises in Banrai District, Uthaithani Province.

3) The suggestions for the administration according to the good governance of the community enterprises in Banrai District, Uthaithani Province were:

For the rule of law, the administration should give the opportunity to the members for the opinion in the regulations. For the ethics, the administration should consider the members of the community enterprises. For the transparency, the administrators and the committee should give the opportunity to the members for the monitoring and checking of the work process in all steps. For the participation, the administration of the form development should give the opportunity to the members for the participation in the evaluation of the working in all steps. For the accountability, the administration should consider the accountability to the members of the community enterprises for the public benefit. Moreover, for the value for money, the administration should use the resources worthily for the public benefit.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะ กรรมการที่
 ปรึกษาอันประกอบด้วย พระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร.ประธานกรรมการ ดร.อดิศักดิ์ กอวัฒนา
 กรรมการ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขมา
 ด้วยดีโดยตลอด เพื่อให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์แบบ ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณ คณะกรรมการสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์ที่ได้อนุมัติหัวข้อวิทยานิพนธ์
 และผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่กรุณาช่วยตรวจแบบสอบถาม และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้
 กรุณาให้คำชี้แนะ ทำให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปโย, ดร. และอาจารย์อนงค์นาฏ
 แก้วไพฑูรย์ ที่ให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์ตลอดจนช่วยตรวจความเรียบร้อยของวิทยานิพนธ์ทั้ง ๕ บทให้
 สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอบคุณประธานและคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ พระครูปลัดสัมพิพัฒน์ปัญญาจารย์,
 ดร.ประธานกรรมการ, ผศ.พิเศษ ว่าที่ พ.ต.ดร.สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล, ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม ตลอดจน
 ขอบคุณประธานและกรรมการวิสาหกิจชุมชนตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ให้ความ
 เมตตาอนุเคราะห์ เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยและสัมภาษณ์

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ทุกๆ ท่านที่ได้ทุ่มเทแรงกาย
 แรงใจ ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่นักศึกษา เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ในการพัฒนาศักยภาพของผู้
 เข้ารับการศึกษาดังจะได้นำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาสังคม ประเทศชาติอย่างมีประสิทธิภาพมาก
 ยิ่งขึ้น

พระอธิการไสว ผลญาณ (มีตา)

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๕)
สารบัญ	(๖)
สารบัญตาราง	(๙)
สารบัญแผนภาพ	(๑๒)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(๑๓)
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๖
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๗
๑.๕ สมมติฐานในการวิจัย	๗
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๗
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ	๘
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร	
๒.๑.๑ ความหมายของการบริหาร	๑๐
๒.๑.๒ ความหมายของการบริหารในทางพระพุทธศาสนา	๑๕
๒.๑.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร	๑๗
๒.๑.๔ ทฤษฎีการบริหาร	๒๐
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาล	
๒.๒.๑ ความหมายของธรรมาภิบาล	๒๔
๒.๒.๒ แนวคิดของธรรมาภิบาล	๒๙
๒.๒.๓ แนวคิดธรรมาภิบาลในทางพระพุทธศาสนา	๓๔

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
๒.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน	
๒.๓.๑ แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน	๔๑
๒.๓.๒ แหล่งเงินทุนอื่นๆที่สนับสนุนวิสาหกิจชุมชน	๔๓
๒.๔ การบริหารงานของวิสาหกิจชุมชน หมู่บ้าน ห้วยหนามตะเข้ อ.บ้านไร่	
๒.๔.๑ ความหมายของวิสาหกิจชุมชน	๕๑
๒.๔.๒ การบริหารวิสาหกิจชุมชน หมู่บ้านห้วยหนามตะเข้ ชุมชนตัวอย่างตำบล	๕๒
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๕.๑ งานวิจัยเกี่ยวกับการบริหาร	๕๗
๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับธรรมาภิบาล	๕๙
๒.๕.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชน	๖๓
๒.๖ กรอบความคิดในการวิจัย	๖๕
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๖๗
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๖๗
๓.๓ เครื่องมือการวิจัย	๖๙
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๗๐
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๗๑
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	
๔.๑. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๗๓
๔.๒. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของการบริหารงานตามหลัก หลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี	๗๕
๔.๓. ผลการทดสอบสมมติฐานการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของ วิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานีจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	๘๒
๔.๔. ผลการวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการบริหารงานตาม หลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี	๙๗
๔.๕. สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๐๘

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๑๒
๕.๒ การอภิปรายผล	๑๑๘
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๒๔
บรรณานุกรม	๑๒๖
ภาคผนวก	๑๓๓
ผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ	๑๓๔
ผนวก ข ตารางสรุปค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม(IOC)	๑๔๑
ผนวก ค ค่าความเชื่อมั่น(Reliability) ของแบบสอบถาม	๑๔๔
ผนวก ง แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๔๗
ผนวก จ แบบสัมภาษณ์	๑๕๕
ผนวก ฉ หนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย	๑๕๘
ประวัติผู้ทำวิจัย	๑๖๘

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๓.๑	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างคณะกรรมการและสมาชิกของวิสาหกิจชุมชน ตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี	๖๘
๔.๑	จำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม	๗๓
๔.๒	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยภาพรวม	๗๕
๔.๓	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักนิติธรรม	๗๖
๔.๔	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักคุณธรรม	๗๗
๔.๕	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักโปร่งใส	๗๘
๔.๖	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักการมีส่วนร่วม	๗๙
๔.๗	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักความรับผิดชอบ	๘๐
๔.๘	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักความคุ้มค่า	๘๑
๔.๙	การเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามเพศ	๘๒
๔.๑๐	การเปรียบเทียบบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามอายุ	๘๓
๔.๑๑	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) ของบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม	๘๔
๔.๑๒	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) ของบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามอายุ ด้านนิติธรรม	๘๕
๔.๑๓	การการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) ของบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามอายุ ด้านคุณธรรม	๘๖
๔.๑๔	การการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) ของบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามอายุ ด้านโปร่งใส	๘๗

สารบัญตาราง(ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๑๕	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) ของบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามอายุ ด้านหลักการมีส่วนร่วม	๘๘
๔.๑๖	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) ของบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามอายุ ด้านหลักความรับผิดชอบต่อ	๘๙
๔.๑๗	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) ของบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามอายุ ด้านหลักความคุ้มค่า	๙๐
๔.๑๘	การเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามระดับการศึกษา	๙๑
๔.๑๙	การเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวม	๙๒
๔.๒๐	การเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามระดับการศึกษา ด้านคุณธรรม	๙๓
๔.๒๑	การเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามระดับการศึกษา ด้านหลักการมีส่วนร่วม	๙๓
๔.๒๒	การเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามอาชีพ	๙๔
๔.๒๓	การเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามรายได้	๙๕
๔.๒๔	ผลสรุปโดยภาพรวมการเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	๙๖
๔.๒๕	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักนิติธรรม	๘๗
๔.๒๖	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักคุณธรรม	๙๘
๔.๒๗	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักความโปร่งใส	๙๙

สารบัญตาราง(ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๒๘	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของ วิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักการมีส่วนร่วม	๑๐๐
๔.๒๙	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของ วิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักความรับผิดชอบ	๑๐๑
๔.๓๐	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของ วิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักความคุ้มค่า	๑๐๒

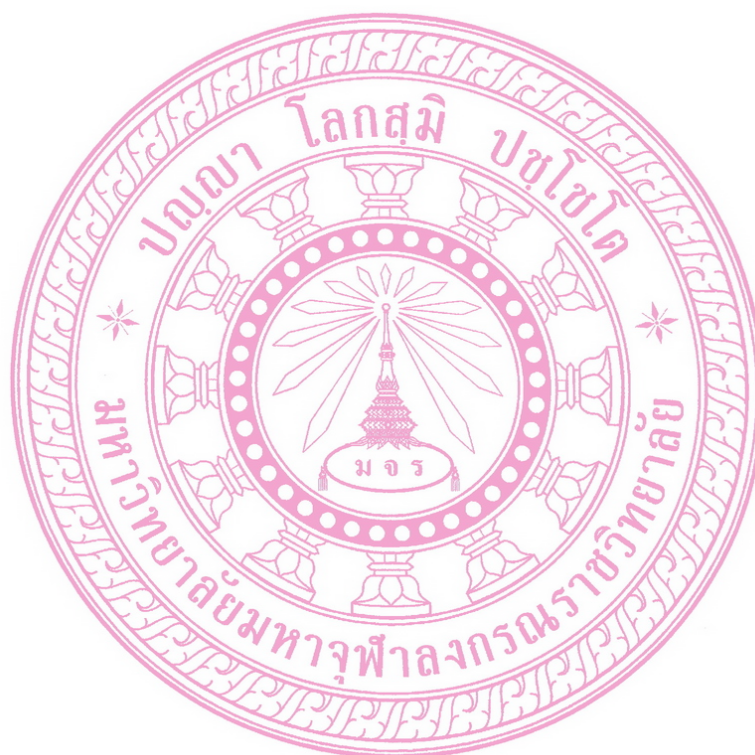
สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่

- ๒.๖ กรอบแนวความคิด
- ๔.๑ โครงองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

หน้า

- ๖๖
- ๑๐๘

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลัก โดยใช้ระบบย่อคำ ดังต่อไปนี้

พระสุตตันตปิฎก

ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณาสก	(ภาษาไทย)
ส.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.นิ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ติก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ติกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.สุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	สุตตนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.เถร.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	เถรคาถา	(ภาษาไทย)
ขุ.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหานิทเทส	(ภาษาไทย)

๒. การระบุเลขหมายพระไตรปิฎก

ในงานวิจัยฉบับนี้ ได้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๓๙ เป็นหลักในการอ้างอิง ซึ่งพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย จะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า. เช่น ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๗/๓๗. หมายความว่า ระบุถึง สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๓๗ หน้าที่ ๓๗ เป็นต้น

การใช้อักษรย่อภาษาอังกฤษ

Ibid= Ibsiden หมายถึงเรื่องเดียวกัน

p. = Page หมายถึงหน้า (พหูพจน์ใช้ pp.)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยในปัจจุบันกำลังให้ความสนใจอย่างมากกับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการถ่ายโอนอำนาจเพื่อให้ท้องถิ่นสามารถปกครองตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความพยายามในการกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่นให้ถึงมือประชาชนในตำบลหมู่บ้าน หลังจากที่ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.๒๕๓๗^๑ ทำให้สภาตำบลทุกแห่งมีฐานะเป็นนิติบุคคล และได้รับการยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) อันเป็นราชการส่วนท้องถิ่น ตั้งแต่วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๓๘ เป็นต้นมา ปัจจุบันบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจในการปกครองตนเองและมีอิสระในการบริหารงานบุคลากร งบประมาณ และพัสดุด้วยตนเองตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดไว้ภายใต้การกำกับดูแลของส่วนกลาง

การกระจายอำนาจการปกครองในรูปขององค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ในความสนใจของหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายการเมือง ฝ่ายข้าราชการประจำ นักวิชาการ ตลอดจนประชาชนทั่วไปด้วยความหวังว่า องค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดจะเป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง เนื่องจากปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลมีบทบาทอย่างมากในการบริหารและพัฒนาท้องถิ่นจึงเห็นว่าการที่จะส่งเสริมให้องค์การบริหารส่วนตำบลสามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นที่จะต้องศึกษา วิเคราะห์ ค้นหาปัญหาต่างๆที่เป็นอุปสรรคในการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อหาทางแก้ไขต่อไป

การกระจายอำนาจการศึกษาสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนับเป็นนโยบายสำคัญที่กำหนดไว้ในกฎหมายสำคัญหลายฉบับ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช ๒๕๕๐^๒ กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาอบรมและฝึกอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่นนั้น และสามารถส่งเสริมวิสาหกิจของชุมชน เพราะกระบวนการวิสาหกิจชุมชนเป็นการเน้นการนำการเรียนรู้เข้าไปสู่การพัฒนาให้ชุมชนมีการบริหารจัดการทุนของชุมชนที่มีอยู่ได้โดยทุนของชุมชน ไม่ได้หมายถึงทุนที่เงินเป็นตัวเงินอย่างเดียว แต่จะหมายถึง ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาและตัวบุคคลที่อยู่ในชุมชนด้วย ฉะนั้น ชุมชนจะอยู่ได้อย่างมั่นคงแข็งแรงต้องรู้จักการบริหารจัดการสิ่งเหล่านี้ให้เป็น โดยอาศัย

^๑กรมการปกครอง,รวมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อสาารักษาดินแดน, ๒๕๔๓), หน้า ๓๔.

^๒รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๘๔, (กรุงเทพมหานคร : ราชกิจจานุเบกษา), หน้า ๒๕.

พื้นฐานวิสาหกิจชุมชนในการเรียนรู้เพื่อให้การจัดการตรงนี้ได้บรรลุเป้าหมาย^๓ นอกจากนี้ วิสาหกิจชุมชนสามารถขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ได้ เนื่องจากตามมาตรา ๘๕ แห่งพรบ.สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.๒๕๓๗ ข้อ ๙ กำหนดว่ารายจ่ายของอบต.ได้แก่ เงินอุดหนุนหน่วยงานอื่น เงินอุดหนุนหน่วยงานอื่นตามข้อ ๙ มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ (เฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชน) โดยให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรและกิจการสหกรณ์ ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร

ประเทศไทยประสบปัญหาสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำเมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๐ เป็นต้นมาซึ่งส่งผลกระทบต่อให้เกิดปัญหาต่างๆ มากมายไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านการอพยพย้ายถิ่นที่อยู่ของประชาชนจากชนบทภาคเกษตรกรรมไปสู่เมืองหลวงเพื่อเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาการว่างงาน และปัญหาด้านสุขภาพอนามัยของประชาชน ตลอดจนปัญหาความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ในการจัดสรรทรัพยากร ความแตกแยกด้านความคิด ขาดความสามัคคี แบ่งกลุ่มผลประโยชน์ ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ทำให้ชุมชนขาดความเข้มแข็ง เป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาประเทศทำให้การพัฒนาประเทศต้องเป็นไปด้วยความล่าช้า ด้วยเหตุผลที่ว่าหมู่บ้าน/ชุมชนเป็นรากฐานสำคัญของประเทศ หากหมู่บ้าน/ชุมชนได้รับการพัฒนาและมีความเข้มแข็งประเทศก็จะมี ความเข้มแข็งและง่ายต่อการพัฒนาในด้านต่างๆ ดังนั้นในการพัฒนาประเทศจึงต้องให้ความสำคัญกับหมู่บ้าน/ชุมชนเป็นหลัก เมื่อหมู่บ้าน/ชุมชนเข้มแข็งประเทศก็จะสามารถเจริญก้าวหน้าวิฤทธิเศรษฐกิจไปสู่การพัฒนาและมีความยั่งยืน

จากสภาวะปัญหาเศรษฐกิจที่ตกต่ำ รัฐบาลในสมัยนั้นจึงได้กำหนดนโยบายจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อใช้เป็นแนวทางสำคัญที่จะนำมาแก้ไขปัญหาความยากจนของคนในชนบทโดยอาศัยความเข้มแข็งของหมู่บ้าน/ชุมชนที่ได้อบรมตัวกันเป็นกลุ่มจัดตั้งเป็นกองทุน โดยรัฐให้การสนับสนุนเงินในการบริหารจัดการหมู่บ้านละ ๑ ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนส่งเสริมพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ลดรายจ่าย ตลอดจนบรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วนของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง และสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจให้แก่ประชาชน การเสริมสร้างกระบวนการพึ่งตนเอง การเสริมสร้างความสามารถในการจัดระบบและการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้และมีส่วนร่วมของสมาชิกในหมู่บ้าน การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มุ่งเน้นการสร้างเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็งโดยสนับสนุนแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ เป็นการเปิดโอกาสให้ครัวเรือน ชุมชน องค์กรชุมชน เครือข่ายชุมชน มีแหล่งเงินทุนที่ทำให้เกิดอาชีพ และรายได้ การต่อยอด

^๓อมร รักษาสัตย์ และคณะ, การเมืองการปกครองไทย ตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วี.เจ.พริ้นติ้ง, ๒๕๔๔), หน้า ๑๗.

^๔ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, “หน่วยที่๓การบริหารการพัฒนาเมืองและชนบท” ประมวลชุดวิชา การบริหารการพัฒนา หน่วยที่๑-๗ (นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๘), หน้า ๑๘๓-๑๘๔.

^๕วีรัช วัชรนิภาวรรณ, การบริหารจัดการตามแนวทางคุณธรรม แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ฟอร์เฟซ, ๒๕๕๐), หน้า ๕๘-๕๙.

กิจกรรมต่างๆในชุมชนให้ขยายกว้างขึ้น เป็นการกระตุ้นกำลังซื้อ กำลังผลิต ก่อให้เกิดอาชีพ และรายได้ที่มั่นคง นำไปสู่การเก็บออมและสะสมเป็นกำลังทุนในระดับรากแก้วของสังคม สิ่งสำคัญที่ช่วยสร้างภูมิปัญญาในชุมชนและพัฒนาต่อยอดต้นทุน ภูมิปัญญาของชุมชนให้ดำรงอยู่สืบเป็นชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหาคความยากจนให้แก่ประชาชนในหมู่บ้านชุมชน

ในการที่จะทำให้นโยบายของรัฐบาลประสบผลสำเร็จได้สิ่งสำคัญก็คือกระบวนการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาของตนที่ทำให้ยากจน ซึ่งส่วนใหญ่ปัญหาสำคัญของประชาชนในการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิต ได้แก่ ปัญหาหนี้สินนอกระบบต้องแบกรับภาระดอกเบี้ยที่ค่อนข้างสูง สิ่งที่จะสามารถช่วยเหลือนแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ก็คือการที่ประชาชนเข้ามารวมกลุ่มกำหนดทิศทางในการแก้ไขปัญหาของตนเองและหมู่บ้านเข้ามาช่วยเหลือพัฒนาเศรษฐกิจของหมู่บ้านชุมชนโดยอาศัยความเข้มแข็งของชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของหมู่บ้านโดยใช้หลักการเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายในหมู่บ้าน^๖ ซึ่งจะสามารถจัดความยากจนของหมู่บ้านได้

หัวใจสำคัญของการแก้ไขปัญหาคความยากจนในหมู่บ้านอยู่ที่การรวมกลุ่ม หรือการรวมตัวกันของประชาชน เพราะหากประชาชนสามารถรวมกลุ่มกันได้อย่างเข้มแข็งก็จะเป็นแรงขับเคลื่อนและผลักดันให้หมู่บ้านมีศักยภาพ พร้อมทั้งจะพัฒนาในทุกด้านและพัฒนาไป

เร็วกว่าหมู่บ้านที่ขาดการรวมกลุ่ม และการรวมกลุ่มย่อมมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน เมื่อมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน ก็ย่อมมีการเรียนรู้ร่วมกัน ในการเรียนรู้ร่วมกันก็มีหลายๆ อย่างที่ประชาชนจะต้องเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นการบริหารจัดการ เพื่อความอยู่รอดของกลุ่ม การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน การตัดสินใจ การร่วมกันรับผิดชอบผลของการกระทำของกลุ่ม สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้เกิดการกระทำร่วมกันและเป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตในระบอบประชาธิปไตยได้อีกทางหนึ่งด้วย และเมื่อเกิดการกระทำ มีกิจกรรมร่วมกันจะต้องมีการติดต่อประสานสัมพันธ์กัน ย่อมทำให้เกิดความเข้าใจกัน มีความขัดแย้งบ้าง แต่ก็สามารถที่จะเรียนรู้แนวทางในการแก้ไขปรับปรุงปัญหาเหล่านั้น ซึ่งจะก่อให้เกิดความผูกพันห่วงใย เอื้ออาทรต่อกันตามมา ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นตัวประสานให้หมู่บ้านเกิดความเข้มแข็งและสามารถแก้ไขปัญหาคความยากจนได้

หลักธรรมาภิบาล หรืออาจเรียกได้ว่า “การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี หลักธรรมรัฐ และบรรษัทภิบาล ฯลฯ” ซึ่งเรารู้จักกันในนาม “Good Governance” หมายถึงการปกครองที่เป็นธรรมนั้นไม่ใช่แนวความคิดใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคม แต่เป็นการสะสมความรู้ที่เป็นวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมของมวลมนุษย์เป็นพัน ๆ ปี ซึ่งเป็นหลักการเพื่อการอยู่ร่วมกันในบ้านเมืองและสังคม

^๖วิรัช วิรัชนิภาวรรณ,การพัฒนาเมืองและชนบทประยุกต์,(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ฟอร์เพซ, ๒๕๔๙), หน้า๒๗๑-๒๘๓.

อย่างมีความสุข สามารถประสานประโยชน์และคลี่คลายปัญหาข้อขัดแย้งโดยสันติวิธีและพัฒนาสังคมให้มีความยั่งยืน^๗

หลักธรรมาภิบาลได้เข้ามาเผยแพร่สู่สังคมไทยในช่วงปี พ.ศ.๒๕๓๙ – ๒๕๔๐ ซึ่งเป็นช่วงของการเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ อันเป็นผลมาจากความบกพร่อง และการหย่อนประสิทธิภาพของกลไกด้านการบริหารจัดการในระดับชาติและระดับองค์กร ทั้งในภาครัฐและเอกชน รวมถึงการทุจริตและการกระทำผิดจริยธรรมในวิชาชีพหรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นผลมาจากการขาดการบริหารจัดการที่ดี หรือที่เรียกว่า “ธรรมาภิบาล (Bad Governance)” นั่นเอง

จากวิกฤตการณ์ในครั้งนั้นทำให้ไทยต้องขอความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) เป็นจำนวนเงินถึง ๑๗.๒ พันล้านบาท เพื่อนำมาฟื้นฟูและพัฒนาประเทศ ประกอบกับสถานการณ์ในขณะนั้น ได้เกิดกระแสการตื่นตัวในเรื่องของการบริหารจัดการที่ดีจากองค์กรพัฒนาทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งนักวิชาการที่ตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารจัดการที่ดีในการสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงทำให้องค์กรต่างประเทศที่ให้เงินกู้และเงินช่วยเหลือ เช่น ธนาคารโลก (World Bank) ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) และองค์การสหประชาชาติ (United Nations) ได้นำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ควบคู่ไปกับการช่วยเหลือสนับสนุน เพื่อให้ประเทศกำลังพัฒนาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ และในการนำเงินไปใช้นั้นมีความโปร่งใสมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลซึ่งสถานการณ์ที่ได้กล่าวไปนี้ส่งผลให้การขอความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) นั้น ไทยต้องนำหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) มาใช้ควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจและการบริหารงานภาครัฐ โดยมีหลักการพื้นฐานที่สำคัญคือ หลักการมีส่วนร่วม หลักความโปร่งใส หลักความสำนึกรับผิดชอบ และหลักประสิทธิภาพประสิทธิผล^๘

ประเทศไทยมีความตื่นตัวสนใจเรื่องธรรมาภิบาลอย่างมาก โดยเฉพาะภายหลังจากการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ นอกจากนี้วิกฤตเศรษฐกิจก็มีส่วนทำให้ความสนใจเกี่ยวกับธรรมาภิบาลมีมากยิ่งขึ้น เป็นที่เชื่อกันว่าหากประเทศไทยมีการนำหลักธรรมาภิบาลไปปรับใช้กับการปฏิบัติงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนแล้ว จะทำให้ประเทศ มีการพัฒนาไปในทิศทางที่ดี และเกิดความเป็นธรรมในด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง^๙

อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ก็เป็นหนึ่งในที่ประสบปัญหาจากสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำเช่นเดียวกับอำเภอและหมู่บ้านอื่นๆ ทั่วประเทศ ไม่ว่าจะปัญหาหนี้สินที่เกิดจากการประกอบอาชีพทางการเกษตร โดยไม่มีอาชีพเสริมเข้ามาช่วยในการเพิ่มรายได้ การใช้

^๗สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, **คู่มืออธิบายและแนวทางปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี**, (กรุงเทพมหานคร : สิริบุตรการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๕.

^๘ถวิล บุรีกุล, **การบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี**, เอกสารประกอบการสัมมนาโครงการยกระดับการให้บริการสาธารณะของหน่วยงานรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น People’s Audit. (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพัฒนาระบบราชการ, ๒๕๔๗), หน้า ๒.

^๙สถาบันพระปกเกล้า, **ทศธรรม : ตัวชี้วัดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี**, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๙), หน้า ๙.

จ่ายที่ไม่จำเป็น แต่จากความร่วมมือของชาวบ้านในหมู่บ้านและการได้รับความช่วยเหลือจากส่วนราชการ และหน่วยงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นที่ทำการปกครองอำเภอที่เปิดให้ลงทะเบียนแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจน เพื่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานีให้อยู่ในหลักธรรมาภิบาล ทั้ง ๖ ด้าน ได้แก่ นิติธรรม คุณธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ ความคุ้มค่า ของการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน สำนักพัฒนาชุมชนที่มาให้ความรู้เกี่ยวกับการพึ่งตนเองของชุมชนตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว^{๑๐} เพื่อแก้ไขปัญหาในเบื้องต้นของชุมชน สามารถที่ทำให้ชุมชนแข็งแรงพอที่จะพัฒนาอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาบ้านไร่ ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย เพื่อให้ทราบว่าในปีหนึ่งๆ ชาวบ้านมีรายได้และรายจ่ายสมดุลหรือไม่ และมีเงินพอที่จะเหลือออมหรือไม่ ประกอบกับแนวทางการบริหารจัดการของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่รัฐบาลกำหนด ชาวบ้านในอำเภอบ้านไร่ จึงให้เป็นแนวทางในการรวมตัวกันของสมาชิกกลุ่ม ของแต่ละหมู่บ้านตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ จัดตั้งเป็นกลุ่มออมทรัพย์ ต่อมาได้พัฒนาเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และสามารถพัฒนาเป็นสถาบันการเงิน ที่เป็นแหล่งเงินกู้ให้แก่ประชาชน เพื่อช่วยเหลือประชาชนในการประกอบอาชีพ

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ว่ามีการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลเป็นอย่างไร และแต่ละด้านนั้นสมาชิกของรัฐวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานีมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร เพื่อศึกษาปัญหาและเป็นแนวทางในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี เพื่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ให้อยู่ในหลักธรรมาภิบาลทั้ง ๖ ด้าน ได้แก่ นิติธรรม คุณธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ ความคุ้มค่า ของการบริหารงานวิสาหกิจชุมชน ต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

๑.๒.๔ เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

^{๑๐}รศ.ดร.วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, การบริหารจัดการตามแนวทางคุณธรรม และแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง,(กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช), ๒๕๕๐.

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยแบ่งออกเป็น ๖ ด้าน^{๑๑} คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ด้านตัวแปรต้น (Independent Variables) คือข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้

ด้านตัวแปรตาม (dependent Variables) คือ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยผู้วิจัยสังเคราะห์จากแนวคิด/ทฤษฎีของหลักธรรมาภิบาล ซึ่งแบ่งออกเป็น ๖ ด้าน ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑.๓.๓.๑ ประชากร (Population) ได้แก่ คณะกรรมการและสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนหมู่บ้านห้วยหนามตะเข้ ตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ซึ่งมีประชากรทั้งหมด จำนวน ๕๗๐ คน^{๑๒}

๑.๓.๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๗ ท่าน ได้แก่ คณะกรรมการและสมาชิกของวิสาหกิจชุมชน ตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ วิสาหกิจชุมชน หมู่บ้านห้วยหนามตะเข้ ชุมชนตัวอย่างตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

^{๑๑}สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, **คู่มืออธิบายและแนวทางปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี**, (กรุงเทพมหานคร : สิริบุตรการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๕.

^{๑๒}โครงการ กลุ่มผู้เฝ้าข้างบ้านบ้านห้วยหนามตะเข้ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี , ผลการดำเนินงาน,ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๕, หน้า ๒.

๑.๓.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยครั้งนี้ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ๒๕๕๖ ถึงเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๗ รวมเป็นระยะเวลา ๘ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๔.๑ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน เป็นอย่างไร
- ๑.๔.๒ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลมีความแตกต่างกันอย่างไร
- ๑.๔.๓ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานีว่าเป็นอย่างไร
- ๑.๒.๔ เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

- ๑.๕.๑ กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี แตกต่างกัน
- ๑.๕.๒ กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี แตกต่างกัน
- ๑.๕.๓ กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี แตกต่างกัน
- ๑.๕.๔ กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี แตกต่างกัน
- ๑.๕.๕ กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ การบริหารงาน หมายถึง กระบวนการ หรือวิธีการในการนำทรัพยากรทางการบริหารทั้งในทางวัตถุและบุคคลมาดำเนินการภายในส่วนงานต่าง ๆ ของสถานีดำรงจตุรเมืองนครสวรรค์ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

๑.๖.๒ หลักธรรมาภิบาล หมายถึง การบริหารจัดการที่ดี ได้แก่ การบริหารราชการ และการบริหารงานหน่วยงานของรัฐประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

๑) **หลักนิติธรรม** หมายถึง การที่วิสาหกิจชุมชนปฏิบัติเกี่ยวกับการตรากฎหมาย ข้อบังคับให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน และชุมชนยอมรับ ปฏิบัติตามกฎหมาย

๒) **หลักคุณธรรม** หมายถึง การปฏิบัติงานที่ยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม ปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ยึดความถูกต้องเป็นไปตามระเบียบกฎหมายที่กำหนดไว้

๓) **หลักความโปร่งใส** หมายถึง การที่วิสาหกิจชุมชนมีการบริหาร พร้อมกับการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมาให้ประชาชนในเขตพื้นที่ชุมชนเข้าถึงข้อมูลได้สะดวก และมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบได้ โดยถือปฏิบัติในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้ทราบ ตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสาร พ.ศ.๒๕๓๙

๔) **หลักการมีส่วนร่วม** หมายถึง การที่วิสาหกิจชุมชน เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการบริหารของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี มีส่วนร่วมทุกขั้นตอน และการรับรู้ข่าวสารข้อมูล รวมถึงการแสดงความคิดเห็น การประเมินผลงานของวิสาหกิจชุมชน

๕) **หลักความรับผิดชอบ** หมายถึง ครอบคลุมปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อย่างเคร่งครัด โดยคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อประชาชน ได้แก่ การตระหนักในหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อประชาชน พร้อมการใส่ใจต่อปัญหาของชุมชน มีความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนให้บรรลุผลและกล้ายอมรับผลการกระทำที่ผิดพลาด

๖) **หลักความคุ้มค่า** หมายถึง การบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลต่อการใช้ทรัพยากร พร้อมกับการใช้งบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนได้แก่ การจัดซื้อ-จัดจ้าง ที่มุ่งเน้นการประหยัดด้วยการจัดลำดับความสำคัญก่อนหลัง และขั้นตอนของการดำเนินการโครงการพัฒนาท้องถิ่น การจัดตั้งคณะกรรมการทำการตรวจสอบในการใช้จ่ายงบประมาณได้

๑.๖.๓ **วิสาหกิจชุมชน** หมายถึง หมู่บ้านห้วยหนามตะเข้ ชุมชนตัวอย่างตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ซึ่งนี้ได้แก่ การประกอบการขนาดย่อมและขนาดจิ๋วของชุมชนเพื่อการจัดการ “ทุน” ของชุมชนอย่างสร้างสรรค์เพื่อการสร้างงาน สร้างอาชีพ การพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน และพออยู่ พอกิน พอใช้

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๗.๑ ทำให้ทราบถึงหลักคิดการจัดการของหมู่บ้านห้วยหนามตะเข้ ตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

๑.๗.๒ ทำให้ทราบถึงการเปรียบเทียบระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

๑.๗.๔ ผลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นแนวทางสำหรับพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี และจังหวัดอื่นๆ ต่อไป

บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน ตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน หมู่บ้านห้วยหนามตะเฒ่า ตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งหัวข้อเรื่อง ดังนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

๒.๑.๑ ความหมายของการบริหาร

๒.๑.๒ ความหมายของการบริหารในทางพระพุทธศาสนา

๒.๑.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

๒.๑.๔ ทฤษฎีการบริหาร

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล

๒.๒.๑ ความหมายของธรรมาภิบาล

๒.๒.๒ แนวคิดของธรรมาภิบาล

๒.๒.๓ แนวคิดธรรมาภิบาลในทางพระพุทธศาสนา

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

๒.๓.๑ แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

๒.๓.๒ แหล่งเงินทุนอื่นๆที่สนับสนุนวิสาหกิจชุมชน

๒.๔ การบริหารงานของวิสาหกิจชุมชน หมู่บ้าน ห้วยหนามตะเฒ่า อำเภอบ้านไร่

๒.๔.๑ ความหมายของวิสาหกิจชุมชน

๒.๔.๒ การบริหารวิสาหกิจชุมชน หมู่บ้านห้วยหนามตะเฒ่า ชุมชนตัวอย่างตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕.๑ งานวิจัยเกี่ยวกับการบริหาร

๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับธรรมาภิบาล

๒.๕.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชน

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

๒.๑.๑ ความหมายของการบริหาร

การบริหาร (Administration) เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์การ เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะชี้ให้เห็นความสำเร็จ หรือความล้มเหลว ความมีประสิทธิภาพ หรือความไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงาน การบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคม ความก้าวหน้าของวิทยาการต่าง ๆ การบริหารเป็นมรรคที่สำคัญจะนำไปสู่ความก้าวหน้า การบริหารเป็นลักษณะการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคลในองค์การซึ่งมีการวินิจฉัยสั่งการ นักบริหารจะต้องคำนึงถึงปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ การวินิจฉัยสั่งการเป็นเครื่องแสดงให้ทราบถึงความสามารถของนักบริหาร และความเจริญเติบโตของการบริหารชีวิตประจำวันของมนุษย์ไม่ว่าในครอบครัวหรือองค์การโดยอ้อมเกี่ยวข้องกับการบริหารอยู่เสมอ ดังนั้น การบริหารจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและจำเป็นต่อการที่จะดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม มีนักบริหาร นักวิชาการ และนักศึกษามากมายหลายท่านได้ให้ความหมายของการบริหารไว้หลายทัศนะ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

ประถม แสงสว่าง กล่าวว่า การบริหารเป็นศาสตร์ เพราะมีทฤษฎีและหลักการมากมายในการบริหารที่นำมาทดลองได้ พิสูจน์ได้ว่าเป็นจริง การนำไปใช้ให้ได้ผลหรือไม่ขึ้นเป็นศิลปะ คือ ผู้นำไปใช้ต้องมีศิลปะ การบริหารยังอาจหมายถึง การวางแผน (Planning) การดำเนินงานตามแผน (Execution) ซึ่งประกอบด้วย การแบ่งงาน (Sharing) การร่วมมือ (Participating) การประสานงานกัน (Coordination) และการประเมินผล (Evaluation)^๑

เฮอริตเอโซมอน (Herbert A. Simon) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการทำให้สิ่งต่าง ๆ ได้รับการปฏิบัติจนเป็นผลสำเร็จโดยที่ผู้บริหารมักจะไม่ได้เป็นผู้ปฏิบัติ แต่ผู้บริหารเป็นผู้ใช้ศิลปะเพื่อทำให้ผู้ปฏิบัติได้ทำงานจนสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือกไว้แล้ว นอกจากนี้ โซมอน ยังได้กล่าวย้ำเพิ่มเติมว่า หน้าที่ของการขยายความของการบริหารอันสามารถที่จะทำให้ชัดเจนขึ้นอีกนั่นก็คือ กิจกรรมความร่วมมือของกลุ่มที่ต้องการประสพผลสำเร็จต่อส่วนรวม^๒

สมพงษ์ เกษมสิน ได้กล่าวโดยสรุปไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และสิน นำเอาทรัพยากรการบริหาร มาประกอบเป็นกระบวนการบริหาร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทำให้มองเห็นลักษณะของการบริหารได้ดังนี้ การบริหารย่อมมีวัตถุประสงค์ การบริหารอาศัยปัจจัยบุคคลสำคัญ การบริหารต้องใช้ทรัพยากรการบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน การบริหารมีลักษณะการดำเนินการที่เป็นกระบวนการ การบริหารเป็นการดำเนินงานร่วมกันของกลุ่มคน การบริหารอาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคคลและของกลุ่มคน และการบริหารมีลักษณะเป็นการร่วมมือดำเนินการอย่างมีเหตุผล^๓

^๑ ประถม แสงสว่าง, การบริหารการศึกษาเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประยูรวงศ์, ๒๕๒๕), หน้า ๑๕

^๒ เฮอริตเอโซมอน(Herbert A.Simon), อ้างใน เต็มศักดิ์ ทองอินทร์, ความรู้เบื้องต้นทางการบริหารรัฐกิจ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๓.

^๓ สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไพบูลย์ สำราญภูติ, ๒๕๑๔), หน้า ๓

สิริภพ เหล่าลาภะ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการบริหารไว้ ๒ นัย คือ ๑) คำว่า บริหาร มาจากภาษาบาลีว่า *ปริหาร* มาจากศัพท์ว่า *ปริ* แปลว่า รอบ และ *หฺร* ธาตุในความนำไปดั่งนั้น คำว่า *บริหาร* จึงแปลว่า นำไปโดยรอบ อีกส่วนหนึ่ง คำว่า *บริหาร* แปลว่า อ้อมหนี, หลีกหนี, หลบหนี ดังใน ประโยคภาษาบาลีว่า “*ปัญหา ปริหริต สมตโถ*” แปลว่า ผู้สามารถเพื่อการอ้อมหนี หลีกหนี หลบซึ่ง ปัญหา หรือแปลว่า ผู้สามารถบริหารปัญหา และนำปัญหาไปโดยรอบหรือกำจัดปัญหาให้หมดสิ้นไป

๒) คำว่า *บริหาร* แปลมาจากภาษาอังกฤษ ว่า *Administer* และ *Administration* แปลความหมาย คือ การปกครอง ดำเนินการ อำนวยการ จัดการ จัดให้ วางแผน ส่งเสริม และบำรุง^๔

ติน ปรัชญพฤทธิ ได้เสนอภารกิจสำคัญในการบริหารไว้ ๗ ประการ^๕ คือ

๑) การวางแผน หมายถึง การกำหนด โครงการอย่างกว้างๆ ว่ามีอะไรบ้างที่จะต้องลงมือปฏิบัติตามลำดับ วางแนววิธีปฏิบัติพร้อมด้วยวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานนั้นก่อนลงมือปฏิบัติ

๒) การจัดองค์การ หมายถึง การจัดรูปโครงสร้างหรือเค้าโครงของการบริหารโดย กำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่างๆของหน่วยงานให้ชัดเจน พร้อมด้วยกำหนด ลักษณะ และวิธีการติดต่อสัมพันธ์ตามลำดับชั้นแห่งอำนาจหน้าที่สูงต่ำลดหลั่นลงไป

๓) การจัดคนเข้าทำงาน หมายถึง การบริหารงานเกี่ยวกับตัวบุคคลของหน่วยงานการบริหารบุคคลดังกล่าว รวมทั้งตั้งแต่การแสวงหาคนทำงานมาบรรจุ การแต่งตั้ง การฝึกอบรม และการพัฒนาบุคคล การบำรุงขวัญ การเลื่อนขั้น ลดขั้น ตลอดจนการพิจารณาให้พ้นจากงานและการบำรุงรักษาสภาพของการทำงานให้ดี และมีประสิทธิภาพให้คงอยู่ต่อไป

๔) การสั่งการ หมายถึง การอำนวยการหรือการวินิจฉัยสั่งการ หลังจากการได้ วิเคราะห์และพิจารณาโดยรอบคอบ รวมทั้งการติดตามดูแลให้มีการปฏิบัติตามคำสั่งนั้นๆ

๕) การประสานงาน หมายถึง การประสานงานหรือติดต่อ สัมพันธ์กับหน่วยงานย่อย หรือตำแหน่งต่างๆ ในองค์การ เพื่อก่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ไม่มีการทำงานที่ซ้ำซ้อน หรือขัดแย้งกัน สามารถทำงานประสานความกลมกลืนกัน เพื่อวัตถุประสงค์หลักขององค์การ

๖) การรายงาน หมายถึง การเสนอรายงานไปยังผู้บังคับบัญชาหรือยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งบนและล่าง เพื่อทราบความก้าวหน้าของงานทุกระยะสะดวกแก่การประสานงานอื่นจะเป็นการสร้างความสำเร็จอันดีร่วมกัน ตลอดจนเป็นการบำรุงขวัญไปในตัว

๗) การงบประมาณ หมายถึง การจัดสรรทรัพยากร หรือการทำงานงบประมาณการเงิน วางแผนหรือโครงการในการจ่ายเงิน การบัญชีและการควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงินโดยรอบคอบและรัดกุม

^๔ สิริภพ เหล่าลาภะ, *พุทธศาสตร์การเมือง*, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๐

^๕ ติน ปรัชญพฤทธิ, *หลักการจัดการ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๒๔-๒๖

เฟรดเดอริค ดับเบิลยู เทเลอร์ (Frederick W Taylor) บิดาแห่งการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ได้พัฒนาการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ซึ่งมีพื้นฐานอยู่ในหลักการ (Principles) ที่สำคัญ ๔ ประการ คือ^๖

๑. ต้องมีการคิดค้นและกำหนดวิธีที่ดีที่สุด (One Best Way) สำหรับงานแต่ละอย่าง คือ ต้องมีการกำหนดวิธีการทำงานที่ดีที่สุดที่ช่วยให้สามารถทำงานเสร็จลุล่วงไปด้วยดีตามวัตถุประสงค์ มาตรฐานของงานจะต้องจัดวางเอาไว้ โดยมีหลักเกณฑ์ที่ได้พิสูจน์มาแล้วว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดจริง และในเวลาเดียวกันการจ่ายผลตอบแทนแบบจูงใจต่างๆก็จ่ายให้ตามผลผลิตทั้งหมด

๒. ต้องมีการเลือกและพัฒนาคนงาน โดยตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของการรู้จักงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับคนงาน นอกจากนี้ต้องมีการอบรมคนงานให้รู้จักวิธีการทำงานที่ถูกวิธีด้วย และในการคัดเลือกคนงานจะต้องมีการพิจารณาเป็นพิเศษที่จะให้ได้คนที่มีคุณสมบัติที่ดีที่สุดตรงตามงานที่จะให้ทำ

๓. ด้วยวิธีการพิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับวิธีการทำงาน ควบคู่กับการพิจารณาคนงานนี้ คนงานจะไม่คัดค้านต่อวิธีทำงานใหม่ที่ได้กำหนดขึ้น เพราะโดยหลักเหตุผลคนงานทุกคนจะเห็นจริงถึงโอกาสที่เขาจะได้รับรายได้สูงขึ้นจากการทำงานถูกวิธีที่จะช่วยให้ได้ผลผลิตสูงขึ้น

๔. การประสานร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหารและคนงาน ฝ่ายบริหารควรจะได้ประสานอย่างใกล้ชิดเป็นประจำกับคนงานที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน แต่ต้องไม่ใช่ด้วยการลงมือปฏิบัติงานที่ควรจะเป็นงานของคนงานเท่านั้น

จากหลักการดังกล่าว พบว่าวิธีการต่างๆ ล้วนแต่เป็นวิธีการที่มีหลักเกณฑ์ตามหลักวิทยาศาสตร์ ทำให้เกิดทฤษฎีการบริหารขึ้นมาและได้เสนอว่า ผู้บริหารต้องมีบทบาทเป็นจุดกลางของปัญหาและความสำเร็จของกลุ่มที่จะต้องรับผิดชอบนำเอาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพของกลุ่มมาคิดวิเคราะห์และปรับปรุงหาทางออกให้ได้เป็นผลดีที่สุดสำหรับกลุ่มให้ดีขึ้นและมากขึ้นเรื่อยๆ

ซีริวรณ์ เสรีรัตน์ และคนอื่นๆ ได้กำหนดหลักการตามแบบของฟาโย (Fayol) ในการบริหารจัดการขึ้น ๑๔ ประการเป็นส่วนประกอบสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการบริหารจัดการ ดังนี้^๗

๑. การแบ่งงานกันทำ (Division of Labor) ฟาโย ได้เสนอว่า คนงานควรจะได้รับกรมอบหมายหน้าที่ให้ปฏิบัติมากขึ้น หรือได้รับการกระตุ้นให้มีความรับผิดชอบ ในผลลัพธ์ของงานมากขึ้น ซึ่งหลักการนี้จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในองค์กรยุคปัจจุบันได้

^๖ เฟรดเดอริค ดับเบิลยู เทเลอร์, อังโน อังชัย สันติวงษ์, **องค์การและการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓), หน้า ๔๗-๔๘

^๗ ซีริวรณ์ เสรีรัตน์ และคนอื่นๆ, **ทฤษฎีองค์การ : ฉบับมาตรฐาน**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, ๒๕๔๕), หน้า ๖๘-๖๙

๒. อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority and Responsibility) แวปเบอร์ และฟาย ได้ให้ความสำคัญของอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ อำนาจหน้าที่แบบเป็นทางการของ แวปเบอร์จะได้อำนาจมาจากตำแหน่งหน้าที่ของผู้บริหารในสายการบังคับบัญชา ส่วนอำนาจหน้าที่แบบไม่เป็นทางการจะได้รับจากความชำนาญงานของบุคคล (Expertise) ความรู้ทางด้านเทคนิค (Technical Knowledge) ความมีคุณค่าทางศีลธรรม (Moral Worth) และความสามารถในการนำ (Leading) และสร้างความผูกพันกับผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเห็นว่าอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบควรอยู่คู่กัน

๓. การมีผู้บังคับบัญชาคนเดียว (Unity of Command) ฟาย กล่าวว่าคำสั่งสองคำสั่ง (Dual Command) อาจก่อให้เกิดปัญหาในการทำงาน เช่น การรายงานจะมีความเกี่ยวข้อง ในเมื่อผู้ควบคุมสองคนได้ให้คำสั่งกับผู้ใต้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว ทำให้เกิดการสับสนในบางสถานการณ์ คำสั่งสองคำสั่งนี้ทำให้เกิดความยุ่งยากแก่ผู้บังคับบัญชา และทำให้เกิดการสับสนในลำดับชั้นของอำนาจหน้าที่แบบเป็นทางการ (Formal Hierarchy of Authority) การประเมินอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้บริหารในระบบผู้บังคับบัญชาสองคนจะเป็นการยาก และผู้บริหารจะไม่สนใจในความรู้สึกรู้สึกของผู้ใต้บังคับบัญชา มักจะโกรธและอาจไม่ให้ความร่วมมือในอนาคตถ้าผู้ใต้บังคับบัญชาไม่เชื่อฟัง

๔. สายการบังคับบัญชาตามอำนาจหน้าที่ (Line of Authority) เป็นสายการบังคับบัญชาจากผู้บริหารในระดับบนสู่ผู้ปฏิบัติงานในระดับล่างขององค์กร ความสัมพันธ์ของการจำกัดความยาวของสายการบังคับบัญชา โดยการควบคุมจำนวนของระดับในลำดับชั้นของการบริหารจัดการ จำนวนที่ดีที่สุดในการบังคับบัญชา (Hierarchy) คือความยาวของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้บริหารระดับสูงและพนักงานระดับล่าง รวมถึงการล่าช้าในการวางแผน (Planning) และการจัดการ (Organizing) ซึ่งการจำกัดจำนวนของระดับชั้น การบังคับบัญชาให้น้อยลงจะทำให้ปัญหาในการติดต่อสื่อสารลดลง และองค์กรจะมีการปฏิบัติงานที่รวดเร็วและมีความยืดหยุ่นมากขึ้น ภายในองค์กรได้มีการแบ่งแยกแผนกต่างๆซึ่งแต่ละแผนกจะมีระดับชั้นการบังคับบัญชาโดยผู้บริหารในระดับกลางและระดับต้นของสายการบังคับบัญชาแต่ละแผนกต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้จัดการในระดับเดียวกันในแผนกอื่นๆ ซึ่งปฏิสัมพันธ์นี้ช่วยในการตัดสินใจให้เร็วขึ้น เนื่องจากผู้บริหารจะรู้จักบุคคลอื่น และรู้วิธีการในการแก้ปัญหาเพิ่มขึ้น สำหรับการทำงานข้ามแผนกหรือการทำงานข้ามสายนั้นเป็นการสร้างทีมงานข้ามสาย ซึ่งสามารถควบคุมโดยผู้นำของแต่ละทีม

๕. การรวมอำนาจ (Centralization) เป็นการรวมอำนาจของการบังคับบัญชาไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงขององค์กร ซึ่งอำนาจหน้าที่จะไม่ได้อยู่ที่ผู้บริหารระดับสูงของสายการบังคับบัญชา แต่เป็นการกำหนดว่า ควรมีการรวมอำนาจไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงเท่าไร อย่างไรและมีการกระจายอำนาจให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาและคนงานในระดับล่างอย่างไร สิ่งนี้ถือว่ามีความสำคัญเนื่องจากว่าจะมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของพนักงานในทุกๆระดับขององค์กร

๖. การมีเป้าหมายเดียว (Unity of Direction) เป็นการออกแบบหรือกำหนดแผนในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและคนงานที่ใช้ทรัพยากรขององค์กร องค์กรใดที่ไม่มีแผนจะช่วยให้ขาดประสิทธิภาพและขาดประสิทธิผล ซึ่งจะไม่มีการมุ่งไปสู่กิจกรรมของกลุ่มหรือกิจกรรมของบุคคล แต่การวางแผนจะเริ่มที่ผู้บริหารระดับสูงทำงานเป็นทีมร่วมกับกลยุทธ์ขององค์กร ซึ่งจะต้องมี

การติดต่อกับผู้บริหารในระดับกลางที่มีส่วนในการตัดสินใจว่าจะใช้ทรัพยากรขององค์การอย่างไร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามกลยุทธ์ หลักการในข้อนี้ยึดหลักว่ากิจกรรมของแต่ละกลุ่มต้องมีจุดหมายและแผนเดียวกัน

๗. หลักความเสมอภาค (Equity) ความเสมอภาคคือ ความเป็นธรรม (Justice) ความยุติธรรม (Impartiality) และความเหมาะสม (Fairness) สำหรับสมาชิกทุกคนภายในองค์การซึ่งในปัจจุบันพนักงานมีความต้องการความเสมอภาคมากขึ้นเป็นการจัดการที่ใช้หลักความเท่าเทียมกัน

๘. การออกคำสั่ง (Order) วิธีการจัดการซึ่งอยู่ในตำแหน่งนั้นในการจัดหาเพื่อให้องค์การได้รับประโยชน์สูงสุด และเป็นการจัดหางานให้แก่พนักงานโดยใช้ผังองค์การ (Organization Chart) เพื่อแสดงให้เห็นถึงตำแหน่งและหน้าที่ของพนักงานแต่ละคน และเป็นการชี้ชัดว่าตำแหน่งของพนักงานแต่ละคนอาจจะมีการเลื่อนขั้นได้ในอนาคต การวางแผนเกี่ยวกับอาชีพได้รับความสนใจมากขึ้นในองค์การยุคปัจจุบัน เนื่องจากทรัพยากรมนุษย์ถือว่า มีความจำเป็นที่จะต้องให้การฝึกอบรม (Training) และการพัฒนากำลังแรงงาน (Developing) โดยองค์การจะกำหนดตำแหน่งหน้าที่สำหรับทุกคน และทุกคนจะเข้าใจตำแหน่งหน้าที่ของตน

๙. ความคิดริเริ่ม (Initiative) เป็นความสามารถของบุคคลในการกระทำการสิ่งต่างๆโดยปราศจากการสั่งการจากผู้บังคับบัญชา ผู้บริหารจะต้องกระตุ้นให้พนักงานมีความคิดริเริ่ม ซึ่งความคิดริเริ่มนั้นนับว่าเป็นจุดแข็งขององค์การเนื่องจากจะสามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ๆได้ผู้บริหารมีความต้องการทักษะ (Skill) และไหวพริบ (Tact) เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างองค์การและความต้องการของพนักงาน และความสามารถ (Ability) จะทำให้เกิดความสมดุล ซึ่งเป็นสิ่งที่ชี้วัดผู้บริหารระดับสูงในการพัฒนาและการบริหารงาน

๑๐. ความมีระเบียบวินัย (Discipline) เป็นการมุ่งให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องการเชื่อฟัง (Obedience) อำนาจ (Energy) คำขอร้อง (Application) และลักษณะของการแสดงความนับถือออกมา สำหรับอำนาจของผู้บังคับบัญชา ความมีระเบียบวินัย เป็นบุคลิกลักษณะที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารหลายๆ คนที่สามารถสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้ปฏิบัติงานทั้งหมดและทำงานอย่างเข้มแข็งเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ ความมีระเบียบวินัยจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในองค์การกับคุณสมบัติของผู้นำภายในองค์การ และเป็นความสามารถของผู้บริหารในการที่จะปฏิบัติตามอย่างยุติธรรมอีกด้วย

๑๑. ค่าตอบแทน (Remuneration of Personnel) การให้รางวัลประกอบด้วยโบนัสและแผนการแบ่งกำไร เป็นการช่วยกระตุ้นการทำงานของพนักงานได้ การให้หรือการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่พนักงานมีความสำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จขององค์การ ระบบรางวัลที่มีประสิทธิภาพสามารถให้ความยุติธรรมทั้งพนักงานและองค์การ รวมทั้งสามารถกระตุ้น ผลผลิตเพิ่ม โดยการให้รางวัล เพื่อเป็นการสนับสนุนให้มีผลผลิตเพิ่มขึ้น โดยยึดหลักว่าการจ่ายค่าตอบแทนควรยุติธรรมและตอบสนองความพึงพอใจสูงสุดทั้งนายจ้างและลูกจ้างเท่าที่จะทำได้

๑๒. ความมั่นคงในงาน (Stability of Tenure of Personnel) ความมั่นคงในงานมีความสำคัญต่อการจ้างงานระยะยาว เมื่อพนักงานเป็นทีมเป็นระยะเวลานาน โดยพยายามพัฒนาทักษะและปรับปรุงความสามารถในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรขององค์การ การจ้างงานระยะยาวเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้อธิบายการประสบความสำเร็จของบริษัทขนาดใหญ่ในญี่ปุ่น

๑๓. ผลประโยชน์ส่วนตัวมีความสำคัญน้อยกว่าผลประโยชน์ขององค์การ (Subordination of individual interests to the common interest) ผลประโยชน์ขององค์การถือว่าเป็นประโยชน์ของทุกคน หรือของทุกกลุ่มในองค์การ ในขณะที่องค์การยังดำเนินกิจการอยู่จะต้องมีการกำหนดผลประโยชน์เพื่อให้เกิดความยุติธรรมระหว่างองค์การและสมาชิกภายในองค์การ

๑๔. ความสามัคคี (Esprit de Corps) เป็นความรู้สึกร่วมกันของสมาชิกภายในองค์การที่ช่วยสนับสนุนการทำงานของสมาชิกในกลุ่ม ในการออกแบบประยุกต์ของอำนาจหน้าที่ตามลำดับชั้นภายในองค์การ และสิทธิในการสั่งการ หรือการบริโภคน และความร่วมมือกัน ถือว่าเป็นส่วนประกอบสำคัญในการที่ให้องค์การบรรลุผลสำเร็จและมีการพัฒนา ความสามัคคีจะสามารถบรรลุผลสำเร็จได้หากมีการติดต่อกันระหว่างผู้บริหารและคนงาน โดยการติดต่อเพื่อแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ที่สำคัญ เพราะความสามัคคีคือพลัง เมื่อสมาชิกมีความสามัคคีกันสูงก็จะทำให้องค์การมีความแข็งแกร่ง

สรุปความหมายแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นกระบวนการทางสังคมที่ผู้บริหารใช้สำหรับตัดสินใจเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารหน่วยงานหรือองค์กร ต่าง ๆ ทั้งที่เป็นองค์กรที่เป็นหน่วยงานของรัฐและเอกชน ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย โดยนำทรัพยากรมาใช้ให้ประหยัด ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวนี้ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์เพื่อให้บุคคลต่าง ๆ เกิดความร่วมมือกันในการปฏิบัติงาน ซึ่งกระบวนการบริหารเป็นภารกิจที่ผู้บริหารต้องปฏิบัติหน้าที่ตามลำดับชั้นตอน เป็นระบบให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดต่อองค์กร

๒.๑.๒ ความหมายของการบริหารในทางพระพุทธศาสนา

การบริหารเป็นศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น การจัดองค์กร แต่งตั้งบุคคลอำนวยการ และควบคุมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทางเดียวกันเพื่อสู่เป้าหมายที่วางไว้ การบริหารในทางพระพุทธศาสนานักวิชาการทางพระพุทธศาสนาได้ให้ความหมายของการบริหารกิจการไว้ดังนี้

ท่านพุทธทาสภิกขุ พูดถึงการบริหารว่า เป็นการดำเนินไปได้แห่งกิจการที่กระทำด้วยปัญญา กระทำด้วยความหวังและต้องทำเพื่อสังคมหรือน้อยที่สุดทำเพื่อตัวเอง ต้องมีการป้องกันและแก้ไขปัญหาอุปสรรคด้วยสติปัญญา^๔

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวสรุปไว้ว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น และนักบริหารมีหน้าที่วางแผน จัดองค์กร แต่งตั้งบุคคลอำนวยการ และควบคุมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทางเดียวกันเพื่อสู่เป้าหมายที่วางไว้ ส่วนความหมายของการบริหารในทางธรรม คือ วิธีการบริหารต่างๆที่ใช้กันทั่วไปพอสรุปได้ ๓ ลักษณะ แต่ที่ดีที่สุดคือ แบบถือธรรมหรือหลักการเป็นสำคัญโดยยึดเอาความสำเร็จเป็นพื้นฐานทำให้งานสำเร็จ ไม่เอาความขัดแย้งส่วนตัวมาเกี่ยวข้อง และยินดีรับคำแนะนำจากทุกฝ่าย เพื่อให้ทุกคนมี

^๔พุทธทาสภิกขุ, การบริหารธุรกิจแบบพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : เกล็ดไทย, มปป.), หน้า ๙ - ๑๒.

โอกาสแสดงความสามารถ จะได้ทั้งน้ำใจคนและผลของงาน วิธีนี้เรียกว่า “ธรรมาธิปไตย” คือ ใช้ทั้งพระเดชและพระคุณ^๙

พระพยอม กल्याณ กล่าวว่า การบริหารต้องใช้หลักธรรม ผู้บริหารต้องถือศีลธรรมอยู่ในหัวใจ มีความรู้ มีความกล้าหาญ มีความขยัน รู้จักละที่ส่วนตัวบุคคล แล้วไปเพิ่มแก่ส่วนรวมและสังคมให้เกิดประโยชน์สุข^{๑๐}

พระมหาเสริมชัย ชยมงคโล ให้ความหมายไว้ว่า เป็นกายบริหาร การบริหารวัด และการปกครอง กายบริหาร คือ การดูแลรักษาตนเอง การบริหารวัด คือ การปกครอง ดูแลรักษา พระสงฆ์ สามเณรและบุคคลอื่นๆที่อาศัยในวัด ส่วนการปกครองคณะสงฆ์เริ่มจากระดับวัดถึงองค์กรระดับสูงขึ้นไปในสังคมสังคมพลทั่วประเทศ^{๑๑}

ปิยโสภณ ได้แสดงทรรศนะไว้ว่า การบริหารเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ต้องใช้ปรัชญาการบริหารเป็นหลัก ต้องจัดคนให้เข้าที่งาน วางระบบงานให้แยกกันอย่างชัดเจน ต้องเน้นการศึกษา นำการปกครอง^{๑๒}

สุลักษณ์ ศิวรักษ์ (ส. ศิวรักษ์) แสดงทรรศนะการบริหารงานในเชิงพุทธศาสนาไว้ว่า การบริหารงานทั้งหมด คือ การบริหารตนเอง เป็นการปฏิบัติเพื่อพัฒนาตน และพัฒนางาน การพัฒนาตนต้องรู้เท่าทัน ความโลภ ความโกรธ และความหลง สำคัญต้องมีสติ^{๑๓}

สรุปความหมายของการบริหารว่า การบริหาร ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ ในการที่จะร่วมมือกันทำกิจการขององค์กรให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ในทางธรรม คือ วิธีการบริหารต่างๆที่ใช้กันทั่วไปพอสรุปได้ ๓ ลักษณะ แต่ที่ดีที่สุดคือ แบบถือธรรมหรือหลักการเป็นสำคัญโดยยึดเอาความสำเร็จเป็นพื้นฐานทำให้งานสำเร็จ ไม่เอาความขัดแย้งส่วนตัวมาเกี่ยวข้อง และยินดีรับคำแนะนำจากทุกฝ่าย เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสแสดงความสามารถ และเป็นกระบวนการดำเนินงานซึ่งสืบเนื่องและใช้ทรัพยากรที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการจัดการเพื่อให้เกิดความสำเร็จ

^๙พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), **คุณธรรมสำหรับนักบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๒ - ๓.

^{๑๐}พระพยอม กल्याณ, **(การบริหารเชิงพุทธในการบริหารธุรกิจแบบพุทธ, ๒๕๔๑)**, หน้า ๒๖ - ๒๘.

^{๑๑}พระมหาเสริมชัย ชยมงคโล, **การบริหารวัด**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธภาวนา วิชาธรรมกายและธนาคาร สหณาคารจำกัดมหาชน), ๒๕๓๘.

^{๑๒}ปิยโสภณ (นามแฝง), **ก้าวใหม่แห่งคณะสงฆ์ การศึกษาเผยแผ่นำการปกครอง - ก่อสร้าง**, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล เจียฮั่ว, ๒๕๔๖), หน้า ๑ - ๑๐.

^{๑๓}สุลักษณ์ ศิวรักษ์, **การบริหารงานแบบพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ส่องสยาม จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๘, ๑๕.

๒.๑.๓ แนวคิดที่เกี่ยวกับการบริหาร

การบริหารต้องใช้ความรู้ในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ในการบริหารงานต้องอาศัยบุคคล (Man) เงินทุน (Money) อุปกรณ์ต่างๆ (Material) และการจัดการ (Management) และควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องมือในการสร้างความมั่นคงทางจิตใจและ การบริหารเป็นศาสตร์

สมยศ นาวิการ^{๑๔} ได้ศึกษาแนวคิดในการบริหารของนักวิชาการทางรัฐศาสตร์ ลูเธอร์ กุลลิก (Luther Gulick) แล้วได้ให้ทัศนะว่า การบริหารเป็นศาสตร์ สาขาวิชาการบริหารย่อมจะให้ความรู้ที่เชื่อถือได้กับผู้บริหารว่าต้องทำอะไรภายในสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ และช่วยให้พวกเขาคาดคะเนถึงผลลัพธ์ของการกระทำของพวกเขาได้

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง การคิดเลือกหาทางที่ดีที่สุดในการใช้ทรัพยากรที่มีอย่างประหยัดให้ได้ผลคุ้มค่าที่สุด โดยดำเนินการตามขั้นตอนอย่างมีแบบแผนเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์

๒. การจัดหน่วยงาน (Organizing) หมายถึง การจัดโครงสร้างอำนาจหน้าที่การแบ่งส่วนงานเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์

๓. การจัดตัวบุคคล (Staffing) หมายถึง การบริหารด้านบุคลากร อันได้แก่การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การรักษาสภาพการทำงาน การควบคุมการปฏิบัติงาน

๔. การอำนวยความสะดวก (Direction) หมายถึง การดำเนินการในการตัดสินใจและการสั่งการในกิจกรรมต่างๆ ให้ดำเนินไปอย่างมีระเบียบแบบแผน ทั้งในลักษณะต่างๆ ไปและในลักษณะเฉพาะ ตลอดจนการให้คำแนะนำ

๕. ควบคุมการปฏิบัติงาน (Controlling) หมายถึง การตรวจสอบการปฏิบัติงานของกิจการให้เป็นไปตามกฎ ระเบียบ และวัตถุประสงค์

๖. การประสานงาน (Co - ordination) หมายถึง การร่วมมือกันในการปฏิบัติงานในส่วนต่างๆ ให้ประสานงานสอดคล้องและกลมกลืนกัน

๗. การรายงาน (Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานให้ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงาน ได้ทราบความเคลื่อนไหวและความก้าวหน้าของกิจการในหน่วยงาน

๘. การงบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การควบคุมการใช้จ่ายเงินให้รอบคอบและรัดกุม รวมถึงการจัดสรรงบประมาณการทำบัญชี

ประถม แสงสว่าง^{๑๕} กล่าวว่า การบริหารเป็นศาสตร์ เพราะมีทฤษฎีและหลักการมากมายในการบริหารที่นำมาทดลองได้ พิสูจน์ได้ว่าเป็นจริง การนำไปใช้ให้ได้ผลหรือไม่เป็นศิลป์คือ ผู้นำไปใช้ต้องมีศิลปะ การบริหารยังอาจ หมายถึง การวางแผน (Planning) การดำเนินงานตาม

^{๑๔}ลูเธอร์ กุลลิก (Luther Gulick) อ้างใน สมยศ นาวิการ, การบริหารเชิงกลยุทธ์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ บรรณกิจ, ๒๕๔๔), หน้า ๗๘.

^{๑๕}ประถม แสงสว่าง, การบริหารการศึกษาเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : ประยูรวงศ์ จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๑๕.

แผน (Execution) ซึ่งประกอบด้วยการทำงาน (Sharing) การร่วมมือ (Participating) การประสานงานกัน (Coordination) และการประเมินผล (Evaluation)

วีระ อัมพันสุข^{๑๖} อธิบายไว้ว่า การบริหารต้องใช้ความรู้ในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ในการบริหารงานต้องอาศัยบุคคล (Man) เงินทุน (Money) อุปกรณ์ต่างๆ (Material) และการจัดการ (Management) และควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการสร้างความมั่นคงทางจิตใจ

สุพจน์ พันธุ์เพชร^{๑๗} ได้กล่าวถึงกระบวนการในการบริหารงานของกุลิก และเออร์วิก (Luther H.Gulick and Lyndall Urwick) ซึ่งได้เสนอกระบวนการบริหารไว้ ๗ ประการ ซึ่งเรียกรวม ๆ ว่า “POSDCORB” กระบวนการบริหารนี้ได้สรุปไว้ในหนังสือ “Papers on the Science of Administration” ในปี ค.ศ. ๑๙๓๖ โดยมีกระบวนการบริหาร ดังนี้

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง การวางแผนแนวทางในการปฏิบัติงาน ตลอดจนวิธีการปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้า เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน

๒. การจัดหน่วยงาน (Organizing) หมายถึง การจัดโครงสร้างอำนาจหน้าที่ การแบ่งส่วนงาน การจัดสายงานการจัดตัวบุคคล (Staffing) หมายถึง การบริหารงานด้านบุคลากร อันได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การรักษาสภาพการทำงาน การควบคุมการปฏิบัติงาน

๓. การอำนวยการ (Direction) หมายถึง การดำเนินการในการตัดสินใจ และการสั่งการในกิจการต่าง ๆ ให้ดำเนินไปอย่างมีระเบียบแบบแผน ทั้งในลักษณะทั่ว ๆ ไป และในลักษณะเฉพาะ ตลอดจนการให้คำแนะนำและการควบคุมการปฏิบัติงาน

๔. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การร่วมมือในการปฏิบัติงานในส่วนต่าง ๆ ให้ประสานสอดคล้องกันและกลมกลืนกัน

๕. การรายงาน (Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานให้ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหว และความก้าวหน้าของกิจการในหน่วยงาน

๖. งบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การควบคุมการใช้จ่ายให้รอบคอบ และรัดกุม รวมถึงการจัดสรรงบประมาณ การทำบัญชี

คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง^{๑๘} ได้กล่าวถึงแนวคิดของฟาโย (Henry Fayol) นักวิชาการเหมือนแรชาวฝรั่งเศส ผู้เป็นต้นกำเนิดในการเสนอองค์ประกอบมูลฐานของการบริหารแบบกระบวนการ ๕ ประการ ที่เรียกว่า POCCC ไว้ดังนี้

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง การสร้างทางเลือกหรือแนวทางดำเนินการไว้ล่วงหน้า เพื่อใช้ในการตัดสินใจในอนาคต

^{๑๖}วีระ อัมพันสุข, **พุทธธรรมกับการบริหารบุคคล**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : เอรวิณการพิมพ์, ๒๕๒๖), หน้า ๑ - ๑๐.

^{๑๗}สุพจน์ พันธุ์เพชร, **การศึกษาระบบการบริหารงานของผู้อำนวยการสามัญศึกษาจังหวัด, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๑๒.

^{๑๘}คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ, **สรุปเนื้อหาวิชาทฤษฎีองค์การ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙), หน้า ๙ .

๒. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การกำหนดโครงสร้างหน่วยงานและระบุหน้าที่โดยการผสมผสานระหว่างวัตถุ คน และเงิน

๓. การบังคับบัญชา (Commanding) หมายถึง การทำให้เกิดการดำเนินงานตามที่ได้มีการกำหนดไว้ ซึ่งการบังคับบัญชาที่ตื้นนั้นจะต้องมีการติดต่อสื่อสาร ๒ ทาง กล่าวคือ การยอมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถแสดงความคิดเห็นได้

๔. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การรวมความพยายามของผู้ปฏิบัติงานและช่วยสนับสนุนให้เกิดการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน เพื่อให้การทำงานสำเร็จ

๕. การควบคุม (Controlling) การติดตามการดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์
สมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งสหรัฐอเมริกา^{๑๙} (American Association of School Administration) อ้างถึงในธีระรัตน์ กิจจารักษ์ เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารไว้ ๕ ประการ คือ

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึง การวางแผนหรือโครงการสำหรับการปฏิบัติงานในอนาคตให้ตรงเป้าหมายที่ต้องการ โดยกำหนดงานที่จะทำวิธีการ และวัตถุประสงค์ของงานนั้น ๆ ไว้ล่วงหน้า

๒. การแสวงหา และกำหนดตัวบุคคลและอุปกรณ์ (Allocation) หมายถึง การแสวงหากำหนดตัวบุคคลและวัสดุทุกชนิดที่จำเป็นในการปฏิบัติงานตามแผน เพื่อให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๓. การเสริมกำลังบำรุง (Stimulation) หมายถึง การบำรุงขวัญ กระตุ้น และส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผลงานดีทั้งปริมาณและคุณภาพ

๔. การประสานงาน (Co - ordination) หมายถึง การจัดให้ผู้แทนของหน่วยงานย่อยทุกหน่วยงานพบปะปรึกษาหารือกันเพื่อให้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือทราบเรื่องการปฏิบัติงานของผู้อื่น และเพื่อให้งานสัมพันธ์ไม่ขัดแย้งกัน โดยยึดเป้าหมายขององค์การเป็นหลัก

๕. การประเมินผลงาน (Evaluation) หมายถึง การตรวจสอบการปฏิบัติงานทุกระยะให้ทราบผลการปฏิบัติงาน และปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อหาแนวทางแก้ไขทุกระยะและประเมินผลขั้นสุดท้ายเพื่อทราบผลการปฏิบัติงาน และปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อหาแนวทางแก้ไขทุกระยะและประเมินผลขั้นสุดท้าย เพื่อเปรียบเทียบผลงานกับผลงานที่ควรจะได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ตั้งแต่ต้นเพื่อวางแผนใหม่สำหรับการปฏิบัติงานในอนาคต

สรุปแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นกระบวนการทางสังคมที่ผู้บริหารใช้สำหรับตัดสินใจ เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ทั้งที่เป็นองค์กรที่เป็นหน่วยงานของรัฐและเอกชน ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย โดยนำทรัพยากรมาใช้ให้ประหยัด ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวนี้ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ เพื่อให้บุคคลต่าง ๆ เกิดความร่วมมือกันในการปฏิบัติงาน ซึ่งกระบวนการบริหารเป็นภารกิจที่ผู้บริหารต้องปฏิบัติหน้าที่ตามลำดับขั้นตอน เป็นระบบให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดต่อองค์กร

^{๑๙}ธีระรัตน์ กิจจารักษ์, เอกสารคำสอนวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๔๒), หน้า ๖๗.

๒.๑.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

การบริหารเป็นกระบวนการวิธีในการปฏิบัติงานการบริหารเป็นหลักเกณฑ์ตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์ กระบวนการบริหารจะกำหนดขอบเขตและหน้าที่ตามขั้นตอนต่างๆไว้อย่างชัดเจนสามารถพิจารณาได้ ดังนี้

กูลิก และเออร์วิค (Gulick and Urwick)^{๒๐} ได้สรุปกระบวนการบริหารไว้ว่า กระบวนการบริหารประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ ๗ ประการ เรียกโดยย่อว่า “Posdcorb Model” ซึ่งอธิบายความหมายได้ดังนี้

๑. P = Planning หมายถึง การวางแผนงาน ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรู้ วิทยาการ และวิจารณ์ญาณ วิจัยเหตุการณ์ ในอนาคต แล้วกำหนดวิธีการถูกต้องอย่างมีเหตุผล
๒. O = Organizing หมายถึง การจัดส่วนราชการหรือองค์กร
๓. S = Staffing หมายถึง การจัดบุคคลมาปฏิบัติงานหรือการบริหารงานบุคคล
๔. D = Directing หมายถึง การศึกษาวิธีการ อำนาจการ ควบคุม นิเทศงาน
๕. Co = Coordinating หมายถึง ความร่วมมือ ประสานงาน
๖. R = Reporting หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงาน การประชาสัมพันธ์
๗. B = Budgeting หมายถึง การเงิน งบประมาณ

ฟาร์โย (Fayol)^{๒๑} ได้คิดทฤษฎีการบริหารจัดการขึ้น โดยเน้นถึงเกณฑ์การบริหารที่สากล อันจะไปใช้กับการบริหารทุกอย่างได้อย่างกว้างขวาง เริ่มแรกเขาได้ตีความหมายการบริหารว่า มีส่วนประกอบของปัจจัย ๕ ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์กร การสั่งการ การประสานงาน และการควบคุมงาน หลังจากนั้นจึงได้เสนอหลักการเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารไว้ ๑๔ ประการ คือ

๑. จัดแบ่งตามความชำนาญ อย่างมีสัดส่วน
๒. กำหนดอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบไว้ให้ชัดเจน
๓. ต้องมีวินัย เพื่อเป็นหลักในการทำงานให้ราบรื่น
๔. ต้องมีเอกภาพในการบังคับบัญชา เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชารู้ว่าใครเป็นผู้บังคับบัญชาและเป็นผู้สั่งการ
๕. ให้มีเอกภาพในการอำนาจการ เพื่องานดำเนินไปตามแผนและบรรลุวัตถุประสงค์
๖. ให้ผู้ปฏิบัติยึดผลประโยชน์ส่วนตัวรองจากประโยชน์ส่วนรวม
๗. ให้ผู้ปฏิบัติงานทุกคนได้รับค่าตอบแทน
๘. ให้มีการรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง
๙. จัดให้มีสายการบังคับบัญชา
๑๐. ให้มีระเบียบข้อบังคับอย่างเคร่งครัด เพื่อให้งานอยู่ในกรอบ
๑๑. ให้มีความเสมอภาคในการจัดหน่วยงาน

^{๒๐}Gulick, Luther and L. Urwick (Eds.), **Papers on the Science of Administration**, (New York : Institute of Public Administration, 1937), p. 77.

^{๒๑}Fayol, H. **General and Industrial, Management**, (London : Sir Isaac Pitman & Sons, 1949), p. 110.

- ๑๒. ผู้บริหารต้องสร้างความมั่นใจให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา
- ๑๓. ผู้บริหารต้องมีความคิดริเริ่มในการทำงาน
- ๑๔. ผู้บริหารต้องรู้จักสร้างทีมงาน

ปรกรณ์ ศรีดอนไผ่^{๒๒} ได้สรุปทฤษฎีการบริหาร ของนักวิชาการหลายท่านไว้ดังนี้

๑) ทฤษฎีการบริหารระบบราชการ (Bureaucratic Management) ทฤษฎีนี้บางท่านก็เรียกว่า ทฤษฎีองค์การแบบราชการ เป็นทฤษฎีที่ Max Weber นักสังคมวิทยาและนักรัฐศาสตร์ ชาวเยอรมันผู้คิดค้นขึ้นตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ โดยที่เขามีความเชื่อว่าบุคคลทั้งหลายมีทั้งข้อเท็จจริงและขยัน การที่ผู้บริหารจะให้กลุ่มบุคคลร่วมมือปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ ได้ดีนั้นจะต้องมีองค์การหรือหน่วยงานแบบ “ระบบราชการ” จะต้องมีการจัดองค์การมีการลดหลั่นในสายบังคับบัญชามีกฎเกณฑ์ กำหนดการปฏิบัติงาน มีการกำหนดตำแหน่งหน้าที่ ตัวบุคคล ผู้ดำรงตำแหน่ง และมีการเลือกบุคคลเข้าปฏิบัติงาน โดยหลักคุณวุฒิและยึดความสามารถเป็นสำคัญ แนวคิดของ Max Weber จึงก่อให้เกิดทฤษฎีองค์การแบบราชการ หรือการบริหารแบบระบบราชการขึ้น ทฤษฎีประกอบด้วยหลัก ๖ ประการ คือ

- (๑) หลักกฎหมายและเหตุผล
- (๒) หลักสายการบังคับบัญชา
- (๓) หลักระบบคุณธรรม
- (๔) หลักการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างมีแบบแผน
- (๕) หลักการฝึกอบรมและพัฒนา
- (๖) หลักการไม่ยึดหลักตัวบุคคล

๒) ทฤษฎีการบริหารแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) การบริหารแบบวิทยาศาสตร์ เป็นการบริหารงานที่มีระบบ มีเหตุผล มีการกำหนดมาตรฐานการทำงานไว้อย่างแน่นอน เลือกวิธีที่ดีที่สุดในการทำงาน และกำหนดเครื่องมือควบคุมในการทำงานไว้อย่างเหมาะสม Taylor มีความเชื่อว่าคนแต่ละคนเปรียบเสมือนเครื่องมือที่ผู้บริหารสามารถปรับปรุง เพิ่มผลผลิตได้โดยผู้บริหารจะต้องจัดแบ่งงานกำหนดหน้าที่ของแต่ละคน และสังเกตการณ์ปฏิบัติการอย่างมีระบบเพื่อหาวิธีทำงานที่ดีที่สุดเพียงวิธีเดียว สำหรับใช้ในการเพิ่มผลผลิต โดยใช้จ่ายน้อยแต่ได้ผลมากที่สุด วิธีการบริหารแบบวิทยาศาสตร์ หลักการบริหารแบบวิทยาศาสตร์ ตามแนวคิดของ Taylor ฯลฯ

หลักการของทฤษฎี นี้คล้ายคลึงกับหลักการบริหารงานแบบวิทยาศาสตร์ คือ เน้นถึงวิธีการทำงานที่ดีที่สุด และเอาใจใส่ในการทำงานของผู้ใต้บังคับบัญชา แต่ต่างกันตรงที่การบริหารแบบจัดการเน้นการทำงานของบังคับบัญชา ถ้าผู้บริหารนำเอาทฤษฎีทั้งสองประเภทมาใช้ควบคู่กัน

^{๒๒} ปรกรณ์ ศรีดอนไผ่, “บทบาทวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนผู้ช่วยฝ่ายวิชาการหน้าสายวิชาและครูในเขตการศึกษา ๖”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๓), หน้า ๒๐๑.

โดยเน้นการทำงานทั้งของผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา จะช่วยให้การบริหารงานบรรลุเป้าหมายได้อย่างราบรื่น และมีประสิทธิภาพ

๓) ทฤษฎีการบริหารงานตามหลักมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations Management) การบริหารงานตามหลักมนุษยสัมพันธ์ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การบริหารงานตามหลักพฤติกรรมได้รับการสนใจอย่างจริงจัง เมื่อปลายคริสต์ศตวรรษ ที่ ๑๙ เป็นต้นมา บรรดานักจิตวิทยา นักมานุษยวิทยา และนักสังคมวิทยา ได้ให้ความสนใจในการทำงานของคนงานในด้านต่าง ๆ และเชื่อถือว่า คนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารกว่าวิธีการจัดการ เพราะคนมีชีวิตจิตใจ เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงได้ ต้องการขวัญและกำลังใจในการทำงาน การที่คนจะทำงานมีประสิทธิภาพหรือไม่ ขึ้นอยู่กับสิ่งเหล่านี้ นักทฤษฎีกลุ่มนี้จึงได้ศึกษาเรื่องคนมากกว่าการจัดการบริหารตามหลักมนุษยสัมพันธ์ที่ได้รับการยกย่องมากและเป็นต้นกำเนิดทฤษฎีนี้

๔) ทฤษฎีการบริหารงานแบบระบบ (System Approach) ทฤษฎีการบริหารงานแบบระบบเป็นระบบการบริหารที่ถือว่าเป็นปัจจัยต่าง ๆ ที่ประกอบด้วยกันเข้าเป็นองค์การนั้นต่างมีความสัมพันธ์ และมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน สามารถส่งผลกระทบต่อซึ่งกันและกันได้ (Cask and Rosenzweig) ได้ให้คำจำกัดความทฤษฎีระบบว่า ระบบเป็นการจัดการให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างปัจจัยอิสระ หรือปัจจัยย่อยตั้งแต่สองปัจจัยขึ้นไป และปัจจัยอิสระหรือปัจจัยย่อยรวมทั้งตัวระบบดังกล่าวจะต้องมีขอบเขตที่กำหนดไว้ชัดเจนในอันที่จะแบ่งแยกออกจากสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ดังนั้นเราอาจสรุปความหมายของระบบได้ว่า ระบบเป็นกระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยอิสระตั้งแต่สองปัจจัยขึ้นไปจนเกิดเป็นกระบวนการของความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยอิสระตั้งแต่สองความสัมพันธ์ ซึ่งจะเป็นตัวแบ่งแยกระบบออกจากสภาพแวดล้อม

๕) ทฤษฎีการบริหารโดยสถานการณ์ (Contingency Management) การบริหารโดยสถานการณ์เป็นการผสมผสานหลักการและทฤษฎีการบริหารต่าง ๆ มาใช้ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์หนึ่ง โดยไม่ยึดแนวการบริหารแบบใดแบบหนึ่งโดยเฉพาะแต่ให้เหตุการณ์เป็นตัวกำหนดจะใช้หลักการบริหารแบบไหน ทองศรี กำภู ณ อยุธยา ได้สรุปหลักการการบริหารโดยสถานการณ์ไว้ ๓ ประการ ดังนี้

(๑) การบริหารโดยสถานการณ์ยึดถือความเป็นไปได้สถานการณ์หนึ่งๆเป็นหลัก

(๒) เนื่องจากเหตุการณ์ต่างๆ เปลี่ยนไป การบริหารโดยสถานการณ์จึงไม่ควรสถานการณ์อันใดอันหนึ่งตายตัว เพื่อให้เป็นแบบอย่างการบริหารเกินไป แต่ให้มีความยืดหยุ่นพร้อมที่จะพิจารณาสถานการณ์ใหม่ๆ ต่อไป เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้เรื่อยๆ

(๓) การบริหารโดยสถานการณ์ จะคำนึงถึงงานวิชาการ หรือสิ่งแวดล้อมและความต้องการของบุคคลในหน่วยงานเป็นหลัก เพื่อให้เกิดผลงานมากกว่า ที่จะแสวงหาวิธีการ อันดีเลิศมาใช้ในการทำงาน และต้องคำนึงถึงความจำเป็นในระยะยาวที่มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ โดยยึดหลักโครงสร้างวิชาการ ตลอดจนปัจจัยด้านจิตวิทยาเป็นหลักในการพิจารณาด้วย^{๒๓}

^{๒๓} ทองศรี กำภู ณ อยุธยา.การบริหารงานบุคคลในแนวทางใหม่พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ตุลา, ๒๕๓๖).

การบริหารเป็นกระบวนการวิธีในการปฏิบัติงาน^{๒๔} การบริหารเป็นหลักเกณฑ์ตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) กระบวนการบริหารจะกำหนดขอบเขตและหน้าที่ตามขั้นตอนต่างๆ ไว้อย่างชัดเจน ซึ่งนักบริหาร นักวิชาการ ตลอดจนนักการศึกษา ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารไว้ ดังนี้

กระบวนการบริหารงานตามแนวของเดมมิ่ง (Deeming) คือ แบบ PDCA ดังนี้

๑. การวางแผน (Plan - P)
๒. การปฏิบัติตามแผน (Do - D)
๓. การตรวจสอบ (Check - C)
๔. การปฏิบัติ (Action - A)

กระบวนการบริหารงานทั้ง ๔ ขั้นตอนจะต้องปฏิบัติต่อเนื่องกันไปไม่สิ้นสุดซึ่งเขียนได้ว่า (plan-do-check-act) PDCA ซึ่งเสมือนกับเป็นวงจรอันหนึ่งเรียกว่า วงจรเดมมิ่ง (the deeming cycle) วงจรหรือวงล้อ (PDCA) เป็นเครื่องมือการบริหารอย่างต่อเนื่องในการติดตามพัฒนาให้บรรลุเป้าหมาย โดยวงจรเดมมิ่ง หรือ PDCA เป็นกระบวนการหนึ่ง ซึ่งสามารถที่จะนำมาใช้ได้เป็นอย่างดีในการควบคุมคุณภาพหรือการบริหารคุณภาพ

การบริหารเชิงพฤติกรรมศาสตร์ (Behavioral science) ของเวเบอร์ (Weber) ได้ อธิบายการบริหารงานองค์การในรูปแบบอุดมคติว่าองค์ประกอบของการบริหารระบบราชการจะต้อง มีลักษณะสำคัญๆ ดังนี้

๑. องค์การกำหนดสายงานการบังคับบัญชาชัดเจน (Hierarchy) ผู้มีอำนาจสูงสุดมีอำนาจสั่งการผู้ใต้บังคับบัญชา
๒. องค์การกำหนดตำแหน่งและอำนาจหน้าที่ (Authority) แต่ละคนในองค์การจะมีตำแหน่งและอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน
๓. มีกฎระเบียบ ข้อบังคับในการปฏิบัติงาน (Rules and regulations) เพื่อกำหนดวิธีการทำงานและแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงาน
๔. มีการแบ่งงานกันตามความชำนาญเฉพาะด้าน (Division of work) ทำให้เกิดการบรรจุบุคคลารเฉพาะด้าน และเกิดการรวมกลุ่มบุคคลที่ปฏิบัติงานคล้ายคลึงกัน
๕. มีระบบการจูงใจการทำงาน โดยการกำหนดอัตราเงินเดือนตามตำแหน่งและระยะเวลาในการทำงาน
๖. มีระบบความสัมพันธ์ภายในองค์การอย่างเป็นทางการ ไม่มีการติดต่อกันเป็นส่วนตัวหรือข้ามสายงานการบังคับบัญชา
๗. ใช้ระบบคุณธรรมในการบริหารงานมีเหตุผลในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาทั้งนี้อาศัยกรอบ กฎเกณฑ์ที่วางไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

^{๒๔} เวเบอร์ (Weber) อ่างใน สมเดช สีแสง. **คู่มือการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ**, (ชัยนาท : อมรการพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘๘ - ๑๘๙.

กระบวนการบริหารของคิมบรอท และนันเนอร์รี (Kimbrough & Nunnery) ได้เสนอหลักการบริหารการศึกษาแบบประชาธิปไตย ๕ ประการ ดังนี้

๑. สนับสนุนให้แต่ละคนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทางการศึกษา
๒. ยอมรับว่าภาวะผู้นำเป็นงานของทุกคน และเป็นการกระตุ้นให้คนแสดงภาวะผู้นำที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ความต้องการและความสามารถ
๓. อำนาจการให้บุคคล ได้วางแผนร่วมกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันและร่วมกันประเมินผลสำเร็จของงาน
๔. ดำเนินการให้การตัดสินใจ มีผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่ในองค์การอยู่ในความรับผิดชอบของคณะบุคคลมากกว่าความรับผิดชอบของบุคคลเพียงคนเดียว
๕. จัดองค์การให้มีความคล่องตัวเพื่อให้การปรับตัวสนองกับการเปลี่ยนแปลง

จากการทบทวนเกี่ยวกับทฤษฎีการบริหารตามที่กล่าวข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า การบริหารเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นกระบวนการทางสังคมที่ผู้บริหารใช้สำหรับตัดสินใจ เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ กระบวนการบริหารเป็นภารกิจที่ผู้บริหารต้องปฏิบัติหน้าที่ตามลำดับขั้นตอน เป็นระบบให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดต่อองค์กร

๒.๒. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับธรรมาภิบาล

๒.๒.๑ ความหมายของธรรมาภิบาล

ธรรมาภิบาล เป็นคำที่มาจากภาษาสันสกฤต คือ **ธรรม** กับ **อภิบาล** ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ให้คำนิยามไว้ดังนี้

ธรรม : คุณความดี คำสั่งสอนในศาสนา หลักประพฤติปฏิบัติในศาสนา ความจริง ความถูกต้อง ความยุติธรรม กฎ กฏเกณฑ์ กฎหมาย สิ่งทั้งหลาย

อภิบาล : บำรุงรักษา ปกครอง ปกป้อง หรือคุ้มครอง

ดังนั้น **ธรรมาภิบาล** จึงมีความหมายตามนัยว่า “วิถีการปกครองที่ไปสู่ความดีงามที่ยั่งยืน อันได้แก่ความรุ่งเรืองและความผาสุกของปวงชนทั้งปวง”

วรภัทร โตธนะเกษม อธิบายคำว่า Good Governance หมายถึง “การกำกับดูแลที่ดี” หรือหมายถึง “การใช้สิทธิของความเป็นเจ้าของที่จะปกป้องดูแลผลประโยชน์ของตนเองโดยผ่านกลไกที่เกี่ยวข้องในการบริหาร” โดยหัวใจสำคัญของธรรมาภิบาล คือ ความโปร่งใส (Transparency) ความยุติธรรม (Fairness) และความรับผิดชอบต่อผลของการตัดสินใจ (Accountability) การกำกับดูแลที่ดีมีความจำเป็นทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน ในกรณีภาครัฐจะเรียกว่า Good Political Governance ผู้เป็นเจ้าของ คือ “ประชาชน” ซึ่งใช้สิทธิของตนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าไปทำงานที่ในรัฐสภา เพื่อกำกับดูแลผู้บริหาร คือ รัฐบาลให้บริหารประเทศในทางที่ถูกต้องสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ส่วนในภาคเอกชน เรียกว่า Good Political Governance ผู้เป็นเจ้าของธุรกิจ “ผู้ถือหุ้น” ใช้สิทธิในการเลือกคณะกรรมการบริษัท เข้าไปทำหน้าที่กำหนดนโยบาย

คัดเลือกและกำกับดูแลผู้บริหารให้บริหารงาน เพื่อความเจริญก้าวหน้าของบริษัทตามเจตนารมณ์ของผู้ถือหุ้น และยังได้กล่าวถึงวิธีการสร้างธรรมาภิบาลในองค์กรว่าต้องเริ่มจาก^{๒๕}

๑. คณะกรรมการบริหาร และผู้บริหารระดับสูงต้องทำความเข้าใจและให้ความสำคัญกับการเป็นธรรมาภิบาล
๒. คณะกรรมการและผู้บริหารระดับสูงควรทบทวน กระบวนการกำกับดูแลที่อยู่ในปัจจุบันของตนว่า มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีความโปร่งใสเพียงใด
๓. ปรับปรุงรูปแบบและกระบวนการกำกับดูแลให้ดีขึ้น และสั่งให้มีการดำเนินการ

ชัยอนันต์ สมุทวนิช ได้ให้ความหมายหลักธรรมาภิบาล หรือการจัดการที่ดี โดยหลักสากลจะประกอบด้วยคุณสมบัตินี้^{๒๖}

๑. ความรับผิดชอบต่อสาธารณชน หมายถึง การมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม
๒. ความโปร่งใส หมายถึง สาธารณชนสามารถเข้าถึงข้อมูลต่างๆได้
๓. ความมั่นใจ หมายถึง การมีหลักการที่แน่นอน เป็นธรรมที่ทำให้สาธารณชนมั่นใจ
๔. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการในด้านกิจการของรัฐ

สำหรับการปกครองหรือการบริหารจัดการบ้านเมืองให้เกิดความผาสุก หรือเรียกตามภาษาร่วมสมัยว่า การบริหารจัดการที่ดีให้มีประสิทธิภาพให้เกิดประสิทธิผล หลักการนี้ทางตะวันตกใช้คำว่า Good Governance ซึ่ง UN ESCAP^{๒๗} กล่าวไว้ ๘ ประการมี ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วม (Participation) ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยอิสระและเต็มใจ
๒. การปฏิบัติตามกฎหมาย (Rule of law) ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเสมอภาคและเป็นธรรมภายใต้กฎหมายเดียวกัน
๓. ความโปร่งใส (Transparency) มีการตรวจสอบความถูกต้อง มีการเปิดเผยข้อมูลอย่างตรงไปตรงมา
๔. ความรับผิดชอบ (Responsiveness) ทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดในการทำงาน กล่าวตัดสินใจ และรับผิดชอบต่อผลการตัดสินใจนั้น ๆ
๕. ความสอดคล้อง(Consensus Oriented) กำหนดและสรุปความต้องการของบุคคลในสังคม โดยพยายามหาจุดสนใจ และความสอดคล้องกันของสังคมด้วยวิธีการเรียนรู้วัฒนธรรมของสังคมนั้น เพื่อเป็นการลดความขัดแย้ง

^{๒๕} วรภัทร โธณะเกษม “การสร้าง Good Governance ในองค์กร”, วารสาร กสท, (ตุลาคม ๒๕๔๒) : ๑๑

^{๒๖} ชัยอนันต์ สมุทวนิช, ศ.ดร., **ธรรมาภิบาลการมีส่วนร่วมของประชาชนและกระบวนการทางด้านสิ่งแวดล้อม**, (กรุงเทพมหานคร : เดือนตุลาคมพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒

^{๒๗} UN ESCAP: United Nation Economic and Social Commission for Asia and Pacific (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งเอเชียและแปซิฟิก โครงการสหประชาชาติ)

๖. ความเสมอภาค (Equity and Inclusiveness) ถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนพึงได้รับจากรัฐ ทางการบริหารด้านสวัสดิการ สาธารณูปโภค และด้านอื่น ๆ

๗. การมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Effectiveness and Efficiency) เป็นวิธีการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อให้ได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่ากับการลงทุน การใช้ทรัพยากรให้ได้ประโยชน์สูงสุด โดยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

๘. การมีเหตุผล (Accountability) ประชาชนทุกคนต้องตัดสินใจและรับผิดชอบต่อการกระทำของตนอย่างสมเหตุสมผล ภายใต้กรอบกฎหมาย

ชัยอนันต์ สมุทรวานิช ได้ให้ความหมายหลักธรรมาภิบาล หรือการจัดการที่ดี โดยหลักสากลจะประกอบด้วยคุณสมบัตินี้

๑. ความรับผิดชอบต่อสาธารณะชน หมายถึงการมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม
๒. ความโปร่งใส หมายถึง สาธารชนสามารถเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ได้
๓. ความมั่นใจ หมายถึงการมีหลักการที่แน่นอน เป็นธรรมที่ทำให้สาธารณชนมั่นใจ
๔. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการในด้านกิจการของรัฐ^{๒๘}

มหาธีร์ โมฮัมหมัด อ้างถึงใน ไชยวัฒน์ คำชู ได้ให้ความหมายของธรรมาภิบาลว่า หมายถึง การใช้อำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ และรัฐประศาสนศาสตร์ เพื่อการบริหารกิจกรรมต่าง ๆ ของชาติบ้านเมือง และหมายรวมถึง กระบวนการ ความสัมพันธ์ และสถาบันต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อน ซึ่งประชาชนพลเมืองใช้เป็นเครื่องมือ หรือช่องทางในการบริหารจัดการกิจการต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องกับชีวิตประเทศ ซึ่งมีองค์ประกอบร่วม ซึ่งเป็นพื้นฐานของการสร้างหลักธรรมาภิบาลอันได้แก่^{๒๙}

๑. การรับผิดชอบต่อ
๒. ความโปร่งใส
๓. การรียบรรมทุจริตและการประพฤติมิชอบ
๔. การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
๕. กรอบกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรม

สำหรับประเทศไทยนั้นเริ่มใช้คำว่า “ธรรมาภิบาล” หรือที่บางท่านเรียกว่า ธรรมรัฐ กันแพร่หลายภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับใหม่ และหลังจากภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ทั้งนี้เนื่องมาจากในหนังสือแสดงเจตจำนงกู้เงินจำนวน ๑๗.๒ พันล้านดอลลาร์สหรัฐ จากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) รัฐบาลไทยให้คำมั่นว่าจะต้องสร้าง “Good Governance” ขึ้นในการบริหารจัดการภาครัฐ ซึ่งแสดงโดยปริยายว่า ทั้งรัฐบาลไทยและกองทุนการเงินระหว่างประเทศเชื่อว่าวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น เป็นผลส่วนหนึ่งมาจากการบริหาร

^{๒๘} ชัยอนันต์ สมุทรวานิช, ศ.ดร., ธรรมาภิบาลการมีส่วนร่วมของประชาชนและกระบวนการทางด้านสิ่งแวดล้อม, หน้า ๑๒.

^{๒๙} ไชยวัฒน์ คำชู. การบริหารการปกครองที่โปร่งใสด้วยจริยธรรม, (กรุงเทพฯ: มานการพิมพ์), ๒๕๔๘, หน้า ๒๘.

จัดการที่ไม่ดี หรือธรรมาภิบาล (Bad Governance)^{๓๐} ต่อมา得有พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๓ (๑) ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของส่วนราชการต้องใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีโดยมีหลักพื้นฐานของการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีประกอบด้วยหลักสำคัญ ๖ ประการ ดังนี้

๑. หลักนิติธรรม (Rule of law) ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม และสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมาย มิใช่ตามอำเภอใจหรืออำนาจของตัวบุคคล

๒. หลักคุณธรรม (Morality) ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงามโดยธรรมาภิบาลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริ่งใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

๓. หลักความโปร่งใส (Transparency) ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก และมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

๔. หลักความมีส่วนร่วม (Participation) ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะด้วยการแสดงความคิดเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติหรืออื่น ๆ

๕. หลักความรับผิดชอบ (Accountability) ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตนเอง

จากข้อความดังกล่าวพอสรุปได้ว่า หลักความรับผิดชอบต่อสังคมหมายถึง การตระหนักในสิทธิหน้าที่ มีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา การใส่ใจปัญหาและการกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่ต่างกักันและความกล้าที่จะยอมรับผล

๖. หลักความคุ้มค่า (Utility) ได้แก่ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยธรรมาภิบาลให้คนไทยมีความประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่าสร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลกและรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน”

^{๓๐} บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, การสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) ในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๑๗ - ๑๘.

การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล เป็นการบริหารที่ว่าด้วยการสร้างระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี เพื่อส่งเสริมและผลักดันให้ภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคเอกชน และภาคประชาชนได้ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการบริหารกิจการบ้านเมือง และสังคมให้มีประสิทธิภาพตามหลักกฎหมาย การปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีส่วนรับผิดชอบในระบบการบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคม

พระราชญาณวิสิฐ(เสริม ชยมงคฺโล)ได้เขียนหนังสือเรื่องหลักธรรมาภิบาลและประมุขศิลป์มีใจความตอนหนึ่งว่า การปกครองการบริหารแบบบูรณาการ (Infegration) ของหัวหน้าฝ่ายบริหาร(CEO-Chief Executive Officer) ขององค์กรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรของทางราชการใน ส่วนกลาง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ดี องค์กรรัฐวิสาหกิจ และองค์กรธุรกิจเอกชนก็ดี องค์กรทาง ศาสนา และองค์กรสาธารณชนอื่น ๆ ก็ดี จะให้บังเกิดผลสำเร็จด้วยดีมีประสิทธิภาพสูงจะต้องมี หลักการบริหารที่ชื่อว่า การบริหารการปกครองที่ดี (Good Governance) นั้นประมวลรวมย่อลงใน “หลักธรรมาภิบาล”^{๓๑}

เกษม วัฒนชัย ได้กล่าวว่า “ธรรมาภิบาล” เป็นคำที่แปลมาจากภาษาอังกฤษว่า Good Governance คำว่า “Good” แปลว่า “ดี” Governance แปลว่า “การกำกับที่ดี การดูแลอย่างดี” ธรรมาภิบาล หรือ Good Governance จึงเป็นหลักคิดสำหรับการบริหารจัดการที่ดี เพื่อประกันว่าใน องค์กรจะไม่มี การฉ้อราษฎร์บังหลวง ไม่ด้อยประสิทธิภาพ ธรรมาภิบาลของสถานศึกษาจะช่วย ประกันเรื่องนี้ได้เพราะที่ผ่านมามีการศึกษาของเราที่มีการโกงกินกันในทุกระดับและบริหารงานไม่มี ประสิทธิภาพ^{๓๒}

ไชยวัฒน์ คำชู ได้กล่าวว่า ธรรมาภิบาล หมายถึง การมีส่วนร่วม คือความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และการมีความรับผิดชอบต่อในการปฏิบัติงานเพื่อให้หลักประกันว่าการดำเนินนโยบาย ทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจวางอยู่บนฉันทานุมัติ อย่างกว้างขวางของสังคม และให้ความมั่นใจ ว่าเสียงคนยากจนและคนด้อยโอกาสจะเป็นที่รับฟังในกระบวนการกำหนดและดำเนินนโยบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากร^{๓๓}

ณดา จันทร์สม ได้ให้ความหมาย “การบริหารจัดการที่ดี” หรือ “ธรรมาภิบาล” หมายถึง กระบวนการตัดสินใจ และการนำผลการตัดสินใจไปปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับกิจการสาธารณะ และสิทธิมนุษยชน โดยหลักการบริหารจัดการที่ดี ต้องปราศจากการบิดเบือนใช้ประโยชน์ในทางที่ผิด และคอร์รัปชัน และเป็นไปตามกฎแห่งกฎหมาย^{๓๔}

^{๓๑} พระราชญาณวิสิฐ(เสริมชัย ชยมงคฺโล), หลักธรรมาภิบาลและประมุขศิลป์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ชัยมงคล พรินติ้ง, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๔.

^{๓๒} เกษม วัฒนชัย, ธรรมาภิบาลกับบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายและแผนการศึกษา, ๒๕๔๖), หน้า ๒๓.

^{๓๓} ไชยวัฒน์ คำชู, การบริหารการปกครองที่โปร่งใสด้วยจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๔๒ - ๔๓.

^{๓๔} ณดา จันทร์สม, ธรรมาภิบาลกับการกระจายอำนาจ, (กรุงเทพมหานคร : คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๒.

ธีรยุทธ บุญมี ชี้ว่า ความคิดธรรมรัฐเป็นการมอบอำนาจการเมือง การปกครองแบบใหม่ที่แข็งทื่อตายตัว แต่ให้มีปฏิสัมพันธ์กับภาคประชาชนและให้มีลักษณะแยกย่อยมากขึ้น แนวคิดธรรมรัฐ คือ การเป็นหุ้นส่วนกันในการบริหารและปกครองประเทศโดยรัฐ ประชาชนและเอกชน ซึ่งขบวนการอันนี้จะก่อให้เกิดความเป็นธรรม ความโปร่งใส ความยุติธรรม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนดี ซึ่งแนวคิดนี้เกิดจากการที่ประชาชนเห็นว่า ระบบราชการล่าช้า ทุกส่วนต้องการการปฏิรูป ต้องมีการปรับโครงสร้างราชการให้ดีขึ้น ให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น และประชาชนต้องการให้มีการตรวจสอบโดยสื่อมวลชน และนักวิชาการ^{๓๔}

สรุปได้ว่าองค์ประกอบของธรรมาภิบาลเป็นเรื่องเกี่ยวกับกรอบ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ แนวทาง หรือวิธีปฏิบัติ โดยได้จากการนำนโยบายและหลักเกณฑ์การปฏิบัติมาใช้เพื่อให้เกิดธรรมาภิบาลในหน่วยงานที่มีหลักความสำคัญ คือ องค์กรระหว่างประเทศ และหน่วยงานภาครัฐ โดยจะเน้นหลักธรรมาภิบาลในองค์ประกอบของความโปร่งใส การตรวจสอบ การมีส่วนร่วม และการต่อสู้กับปัญหาคอร์รัปชัน และให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการ กฎหมายที่ยุติธรรมต้องบังคับใช้อย่างเสมอภาค ความเปิดเผยโปร่งใสอย่างอิสระในข่าวสารและข้อมูล การมีฉันทานุมัติร่วมในสังคม ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานที่เป็นประโยชน์แก่สังคมโดยรวม กลไกการเมืองที่ขอธรรมเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม ความเสมอภาคอย่างเท่าเทียมกัน ประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด พันธะความรับผิดชอบต่อสังคมโดยต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ส่วนรวม และการมีวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ในการสร้างธรรมาภิบาล และการพัฒนาอย่างยั่งยืน

๒.๒.๒ แนวคิดของธรรมาภิบาล

แนวคิดธรรมาภิบาล เป็นแนวคิดทางการปกครองบ้านเมือง เป็นการบริหารการจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจ และสังคมเพื่อการพัฒนาประเทศ โดยมีการเชื่อมโยงองค์ประกอบของสังคมเข้าด้วยกัน คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม และให้มีการสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างสมดุล และให้เกิดความสงบสุขในบ้านเมือง สามารถพิจารณาได้ดังนี้

พระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ประกอบด้วย บทบัญญัติต่าง ๆ รวม ๙ หมวด หมวดที่ ๒-๘ เป็นหมวดที่เกี่ยวกับวิธีในการปฏิบัติงาน ส่วนในหมวดที่ ๑ เป็นการกำหนดขอบเขตความหมายของคำว่าการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ในภาพรวมซึ่งที่จะเป็นการชี้ให้เห็นวัตถุประสงค์ของการบริหารราชการที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา และเป็นแนวทางในการปฏิบัติราชการของทุกส่วนราชการในการกระทำการกิจใดภารกิจหนึ่งว่า ต้องมีความมุ่งหมายให้บรรลุเป้าหมายในสิ่งเหล่านี้ คือ

๑. เกิดประโยชน์สุขของประชาชน ซึ่งได้แก่ การบริหารราชการที่สามารถตอบสนอง (Responsiveness) ต่อความต้องการของประชาชนและพยายามมุ่งให้เกิดผลกระทบในเชิงบวก (Positive impact) ต่อการพัฒนาชีวิตของประชาชน

^{๓๔} บุษบง ชัยเจริญวัฒน์นะ (ดร.) และบุญมี ลี, รายงานการวิจัยเรื่องตัวชี้วัด ธรรมาภิบาล, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๐), หน้า ๑๒.

๒. เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ ซึ่งได้แก่ การบริหารเพื่อให้ได้รับผลลัพธ์ (Outcome) ตรงตามวัตถุประสงค์ (Objective) ที่วางไว้โดยมีการบริหารแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ (Result - based management) และการจัดทำข้อตกลงว่าด้วยการผลงาน (Performance agreement) ในทุกระดับ

๓. มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ ซึ่งได้แก่ การบริหารที่จะต้องพิจารณาในเชิงเปรียบเทียบระหว่างปัจจัยนำเข้า (Input) กับผลลัพธ์ (Outcome) ที่เกิดขึ้น โดยมีการทำ Cost-benefit analysis ให้สามารถวิเคราะห์ความเป็นไปได้และความคุ้มค่าของแผนงานหรือโครงการต่าง ๆ เทียบกับประโยชน์ที่ได้รับ รวมทั้งจัดระบบการวางแผนเป้าหมายการทำงาน และวัดผลงานแต่ละบุคคล (Individual scorecards) ที่เชื่อมโยงกับระดับองค์กร (Organization scorecards)

๔. ไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็นซึ่งได้แก่ การกำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติงานและการลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน (Process simplification) และจัดให้มีการกระจายอำนาจการตัดสินใจ (Empowerment) เพื่อให้การปฏิบัติงานเสร็จสิ้นที่จุดบริการใกล้ตัวกับประชาชน รวมทั้งการปฏิบัติงานในรูปแบบ One-stop service

๕. มีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อสถานการณ์ ซึ่งได้แก่ การทบทวนและปรับปรุงกระบวนการและขั้นตอนทำงานใหม่อยู่เสมอ (Process redesign) ซึ่งจำเป็นต้องทบทวนลำดับความสำคัญและความจำเป็นของแผนงานและโครงการทุกระยะ (Program evaluation) การยุบเลิกส่วนราชการที่ไม่จำเป็นและการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์อยู่เสมอ

๖. ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนองความต้องการ ซึ่งได้แก่ การปฏิบัติราชการที่มุ่งเน้นถึงความต้องการและความพึงพอใจของประชาชน ผู้รับบริการเป็นหลักโดยมีการสำรวจความต้องการของประชาชน (Citizen survey) และความพึงพอใจของผู้รับบริการ (Customer survey) ในหลากหลายวิธีและเป็นไปอย่างสม่ำเสมอเพื่อนำมาปรับปรุงการปฏิบัติราชการต่อไป

๗. มีการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งได้แก่ การตรวจสอบและวัดผลการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดระบบการควบคุมตนเอง (Internal control) ซึ่งจะช่วยให้สามารถผลักดันการปฏิบัติงานขององค์กรให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หลักการดังกล่าวข้างต้น เป็นหัวข้อสำคัญในการกำหนดความหมายของการบริหารราชการที่ดีที่พึงประสงค์ตามแนวทางที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๓/๑ ที่ได้บัญญัติไว้ว่า

การบริหารราชการตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐควมมีประสิทธิภาพความคุ้มค่าในเชิงภารกิจแห่งรัฐการลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน การลดภารกิจและยุบเลิกหน่วยงานที่ไม่จำเป็น การกระจายภารกิจและทรัพยากรให้แก่ท้องถิ่น การกระจายอำนาจตัดสินใจ การอำนวยความสะดวกและการตอบสนองความต้องการของประชาชน ทั้งนี้โดยมีผู้รับผิดชอบต่อผลของงาน...ในการปฏิบัติหน้าที่ของส่วนราชการต้องใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งให้คำนึงถึงความรับผิดชอบของผู้ปฏิบัติงาน การ

มีส่วนร่วมของประชาชน การเปิดเผยข้อมูลการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ ตามความเหมาะสมของแต่ละภารกิจ^{๓๖}

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน จากรายงานผลการประชุมประจำปี ระหว่างส่วนราชการกับสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน เมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๔๒ พบว่า องค์ประกอบของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน เน้นเกี่ยวกับ การบริหารงาน บุคคลและการให้บริการของรัฐ เป็นองค์ประกอบของธรรมาภิบาลที่เสนอโดยสำนักงาน คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ดังนี้

๑. หลักนิติธรรม ประกอบด้วย กฎหมายและกฎเกณฑ์ต่างๆ มีความเป็นธรรม สามารถปกป้องคนดี และลงโทษคนไม่ดี ได้มีการปฏิรูปกฎหมายอย่างสม่ำเสมอให้เหมาะสมกับ สภาพการณ์ที่เปลี่ยนไป การดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมเป็นไปอย่างรวดเร็ว โปร่งใสและ ตรวจสอบได้ และได้รับการยอมรับจากประชาชน

๒. หลักความโปร่งใส ประกอบด้วย การสำรวจความพึงพอใจของผู้มาใช้บริการของ รัฐและเจ้าหน้าที่ของส่วนราชการ จำนวนเรื่องกล่าวหา ร้องเรียน หรือสอบสวนเจ้าหน้าที่รัฐ เกณฑ์ใน การใช้ดุลพินิจของส่วนราชการมีความชัดเจนเป็นที่ยอมรับ ส่วนราชการเป็นตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงาน ที่เป็นรูปธรรมและเปิดเผยต่อสาธารณะ

๓. หลักความรับผิดชอบ ประกอบด้วย การได้รับการยอมรับ และความพอใจจาก ผู้รับบริการและผู้เกี่ยวข้อง การบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ของงานที่ปฏิบัติ คุณภาพของ งานทั้งด้านปริมาณ ความถูกต้อง ครบถ้วน รวมทั้งจำนวนความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน และจำนวนการร้องเรียนหรือการกล่าวหาที่ได้รับ

๔. หลักความคุ้มค่า ประกอบด้วย ความพึงพอใจของผู้รับบริการ ความมี ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ

๕. หลักการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ความสัมฤทธิ์ผลของโครงการต่างๆ รวมถึงการ ประหยัดงบประมาณ ความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้ได้รับผลกระทบ จำนวนผู้เข้าร่วม แสดงความคิดเห็น หรือจำนวนข้อเสนอแนะ หรือข้อคิดเห็นของประชาชนในการดำเนินงานเรื่องต่างๆ รวมถึงคุณภาพของการเข้ามามีส่วนร่วม

๖. หลักคุณธรรม ประกอบด้วย การร้องเรียนหรือร้องทุกข์ในการดำเนินการในเรื่อง ต่างๆ ทั้งในและนอกองค์กรลดลง คุณภาพชีวิตของคนในสังคมดีขึ้น มีการบริหารจัดการและใช้ ทรัพยากรในชาติอย่างเกิดประโยชน์สูงสุด สังคมมีเสถียรภาพ อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขด้วยความมี ระเบียบวินัย^{๓๗}

สถาบันราชประชาสมาสัย ได้กล่าวว่า ธรรมาภิบาล หรือการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ ดี หมายถึง ขบวนการ หรือขั้นตอนในการทางานหรือกิจกรรมใดๆ ที่จัดขึ้นในสถาบันฯ เริ่มจากงานใน

^{๓๖} ประกาศในราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ ๑๑๙ ตอนที่ ๙๙ ก ๒ ตุลาคม ๒๕๔๕, หน้า ๑-๒.

^{๓๗} สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี (Good Governance) รายงานประจำปี ๒๕๔๑ - ๒๕๔๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๓) : ๒.

หน้าที่รับผิดชอบของแต่ละคน งานที่ได้รับคำสั่งให้ทำ หรืองานที่ร่วมกันทำจะต้องเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล ๖ หลักคือ

๑. นิติธรรม เคารพ และปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบแบบแผนและกฎหมายต่างๆ โดยไม่ละเมิดอย่างตั้งใจ หรือจงใจหลีกเลี่ยง หรือไม่ตั้งใจเพราะไม่รู้ ฉะนั้นถ้าไม่แน่ใจต้องศึกษาก่อนว่าจะผิดหลักนิติธรรมหรือไม่ก่อนที่จะทำลงไป

๒. คุณธรรม ในหลายแง่มุม เช่น เมตตาธรรม คือความปรารถนาให้ผู้อื่น เป็นสุขจริยธรรม ทำอะไรก็ให้ถูกต้องครบถ้วนทุกขั้นตอน กตัญญูตเวทิตา การรู้จักบุญคุณ และคิดจะตอบแทน หิริโอปปาติกะ การรู้จักละอาย และเกรงกลัวบาปกรรมไม่ดี โดยการมีคุณธรรมจะช่วยยกคุณค่าความเป็นมนุษย์ให้สูงขึ้นเป็นที่ยกย่องของคนทั่วไป

๓. ความโปร่งใส ตรวจสอบได้ทุกเรื่องราวในการทำงานตามภาระหน้าที่ ที่รับผิดชอบอยู่ ตอบข้อสงสัยได้ชัดเจนทุกคำถาม

๔. การมีส่วนร่วมพึงระลึกไว้ว่าตัวเองเป็นสมาชิกถาวรของสถาบันฯ นอกเหนือจากงานในหน้าที่แล้วกิจกรรมอื่นที่มีผลดีต่อสถาบันฯ จะต้องร่วมมือ อะไรที่ไม่ดีต้องหักห้าม

๕. ร่วมรับผิดชอบต่อผลงานที่ทำเอง ทำโดยกลุ่ม ทำในนามสถาบันฯ ถ้าดีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น ถ้าผิดพลาดบกพร่องต้องช่วยกันแก้ไข ไม่วางเฉย

๖. ความคุ้มค่า ทั้งในแง่ของรูปธรรมและนามธรรม ที่สัมผัสจับต้องมองเห็นได้ หรือรู้สึกได้ว่าคุ้มค่าหรือไม่คุ้มค่า ถ้าทำตามหลักข้างต้นทั้ง ๕ มาครบถ้วนแล้ว แต่เมื่อพิจารณาถึงหลักความคุ้มค่าแล้วไม่ผ่าน ก็ควรทบทวนปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าต่อผลงาน ให้มากที่สุด^{๓๘}

ปฐมพงศ์ พุดพิงศ์ ได้แสดงให้เห็นว่าแนวคิดเรื่องธรรมรัฐมีมานานแล้ว และความหมายก็แตกต่างกันไป เช่น ในความหมายของไทยและปราชญ์ชาวกรีก แต่อย่างไรก็ตามความหมายของธรรมรัฐของไทยและกรีกนั้นตรงกันที่พอสรุปได้ว่า ธรรมรัฐ คือ ความถูกต้องชอบธรรมจากผู้นำในระดับต่างๆ และประชาชนทุกหมู่เหล่าในสังคม กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีสิทธิเสรีภาพ มีหน้าที่ถูกต้องเหมาะสมในสังคม ซึ่งหมายถึง ในฐานะพลเมืองดี มีศีลธรรม มีจรรยาดี มีความรู้ดี มีความเฉลียวฉลาด กล่าวหาญ เป็นต้น แต่บทบาทหน้าที่ของแต่ละคนก็จะแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้เนื่องจากพื้นฐานอาชีพ ความรู้ความสามารถ ตลอดจนระบบงาน ระบบราชการและระบบสังคมที่ต่างกัน^{๓๙}

บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี กล่าวว่า การนำหลักธรรมาภิบาลไปเป็นแนวทางการปฏิรูปการบริหารการปกครองของหน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐ เป็นการส่งสัญญาณว่าประเทศไทยมีการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดี และอธิบายองค์ประกอบของหลัก ธรรมาภิบาลไว้ดังนี้

^{๓๘} สถาบันราชประชาสมาสัย, **ธรรมาภิบาลบัณฑิตสาธิต**, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๔๙), หน้า ๖.

^{๓๙} ปฐมพงศ์ พุดพิงศ์, “ปรัชญาการศึกษาว่าด้วย “ธรรมรัฐ” (Righteous State)”, รัฐศาสตร ๔๖, (๙ กันยายน ๒๕๔๑), หน้า ๓๕.

๑. ความชอบธรรม (Legitimacy) ซึ่งมีความหมายรวมถึง หลักนิติธรรม (rule of law) และความเป็นอิสระของกระบวนการยุติธรรม (independence of judiciary) ได้แก่ การทำให้กฎหมายเป็นบรรทัดฐานและทุกคนเคารพกฎหมาย โดยกรอบกฎหมายที่ใช้ในประเทศต้องมีความยุติธรรมและบังคับใช้กับคนทุกกลุ่มอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

๒. ความโปร่งใส (Transparency) เป็นการพิจารณาที่เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายกระบวนการทำงาน กฎกติกา และความตั้งใจจริงในการบริหารงานของหน่วยงาน ต่อสาธารณชน มีความอิสระในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารทั้งทางเศรษฐกิจ การค้า สังคมและสิ่งแวดล้อม ข้อมูลที่เผยแพร่ต้องมีความทันสมัย

๓. ความรับผิดชอบและการตรวจสอบได้ (Accountability) การตัดสินใจใดๆ ต้องกระทำโดยมีพันธะความรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองกระทำกับสาธารณชน หรือผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียกับหน่วยงาน โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ส่วนรวมเป็นหลัก มีจิตใจเสียสละ และเห็นคุณค่าสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่

๔. ความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Efficiency and Effectiveness) กระบวนการและสถาบันของรัฐสามารถจัดสรรและใช้ทรัพยากรต่างๆ ได้อย่างคุ้มค่าและเหมาะสม เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในสังคมโดยรวม รวมถึงการทำงานที่รวดเร็ว มีคุณภาพ และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๕. การมีส่วนร่วม (Participation) หลักธรรมาภิบาลขึ้นอยู่กับพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนหมายถึงถึง คนไทยทุกคนไม่ว่าจะประกอบอาชีพใด ต้องรู้จักสิทธิและการใช้สิทธิ ต้องตื่นตัวกระตือรือร้นที่จะรับรู้ ตรวจสอบกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐ ที่มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ สนับสนุนการมีส่วนร่วมของคนอื่น สร้างภาคประชาชนและสังคมที่เข้มแข็ง มีทัศนคติต่อส่วนรวมที่ถูกต้อง และมีคุณธรรม^{๑๑}

สรุปจิต นิมิตกุล กล่าวว่า องค์ประกอบในการเสริมสร้างการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีของกระทรวงมหาดไทย มี ๑๑ องค์ประกอบ คือ การมีส่วนร่วม ความยั่งยืน สิ่งที่ชอบธรรม ความโปร่งใส ความเป็นธรรมและความเสมอภาค ความรู้และทักษะของเจ้าหน้าที่ ความเสมอภาคทางเพศ ความอดกลั้นอดทน หลักนิติธรรม ความรับผิดชอบ และ การเป็นผู้กำกับดูแล เป็นองค์ประกอบของธรรมาภิบาลที่มุ่งเน้นไปทางด้านบริหารการปกครอง การพัฒนา และการกระจายอำนาจ โดยมีความหมายดังนี้

๑. การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐในการบริหารงาน เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มและพลังการทำงานที่สอดคล้องประสานกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายในการบริการประชาชน

๒. ความยั่งยืน (Sustainability) มีการบริหารงานที่อยู่บนหลักการของความสมดุลทั้งในเมืองและชนบท ระบบนิเวศ และทรัพยากรธรรมชาติ

^{๑๑}บุษบง ชัยเจริญวัฒน์ และบุญมี ลี, “ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล”, รายงานการวิจัย, (สถาบันพระปกเกล้า : ศุภาสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔), หน้า ๔๙.

๓. ประชาชนมีความรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ชอบธรรม (Legitimacy) และให้ การยอมรับ (Acceptance) การดำเนินงานของแต่ละหน่วยงานสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ประชาชนพร้อมที่จะยอมสูญเสียประโยชน์ส่วนตนไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน

๔. มีความโปร่งใส (Transparency) ข้อมูลต่างๆ ต้องตรงกับข้อเท็จจริงของการ ดำเนินการและสามารถตรวจสอบได้ มีการดำเนินการที่เปิดเผยชัดเจน และเป็นไปตามที่กำหนดไว้

๕. ส่งเสริมความเป็นธรรม (Equity) และความเสมอภาค (Equality) มีการกระจาย การพัฒนาอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน ไม่มีการเลือกปฏิบัติ และมีระบบการรับเรื่องร้องทุกข์ที่ชัดเจน

๖. มีความสามารถที่จะพัฒนาทรัพยากร และมีวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองและ สังคมที่ดี เจ้าหน้าที่ของทุกหน่วยงานจะต้องได้รับการพัฒนาความรู้และทักษะ เพื่อให้สามารถนำไป ปรับใช้กับการทำงานได้ และมีการกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน เพื่อให้ทุกหน่วยงานยึดถือ เป็นแนวปฏิบัติร่วมกัน

๗. ส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศ (Promotion of gender balance) เปิดโอกาส ให้สตรีทั้งในเมืองและชนบทเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคม ในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะ อย่างยิ่งให้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นมากขึ้น

๘. การอดทนอดกลั้น (Tolerance) และการยอมรับ (Acceptance) ต่อทัศนคติที่ หลากหลาย (Diverse Perspectives) รวมทั้งต้องยุติข้อขัดแย้งด้วยเหตุผล หากจุดร่วมที่ทุกฝ่าย ยอมรับร่วมกันได้

๙. การดำเนินการตามหลักธรรม (Operating by rule of law) พัฒนา ปรับปรุง แก้ไข และเพิ่มเติมกฎหมายให้มีความทันสมัยและเป็นธรรม^{๑๑}

จากแนวคิดข้างต้นธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นการบริหารจัดการ ทรัพยากรทางเศรษฐกิจ และสังคมเพื่อการพัฒนาประเทศโดยมีการเชื่อมโยงองค์ประกอบ ๓ ส่วน ของสังคมเข้าด้วยกัน คือภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม และให้มีการสนับสนุนซึ่งกันและ กันอย่างสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างสมดุล ซึ่งจะ ส่งผลให้สังคมดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ตลอดจนมีการใช้อำนาจในการบริหารราชการแผ่นดินให้มี ความแข็งแกร่ง มีประสิทธิภาพ มีคุณภาพ มีความโปร่งใส ยุติธรรม และสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งจะ ส่งผลให้การพัฒนาประเทศชาติเป็นไปอย่างมั่นคง ยั่งยืน และมีเสถียรภาพ

๒.๒.๓ แนวคิดธรรมาภิบาลตามแนวทางพระพุทธศาสนา

พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสให้ผู้ปกครองบ้านเมืองในยุคนั้นได้ยึดถือเป็นแนวทางในการ ปกครองบ้านเมืองและไพร่ฟ้าประชาชน นั่นคือการทำผู้ปกครองพึงยึดถือหลักทศพิธราชธรรมและมี หลักธรรมะหมวดอื่น ๆ เป็นองค์ประกอบ ซึ่งเป็นหลักการปกครองที่เรียกว่า ธรรมวิชัย สามารถ พิจารณาได้ ดังนี้

^{๑๑}สุดจิต นิमितกุล, “กระทรวงมหาดไทยกับการบริหารจัดการที่ดี” ในการปกครองที่ดี (Good Governance), (กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓ - ๑๔.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้สรุปหลักพุทธธรรมไว้ว่าพุทธธรรม เป็นคำสอนที่มุ่งสำหรับคนทุกประเภททั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ คือ ครอบคลุมสังคมทั้งหมดและลักษณะทั่วไปของพุทธธรรมนั้น สรุปได้ ๒ อย่าง คือ

๑. แสดงหลักความจริงสายกลางที่เรียกว่า “มัชฌิมนธรรม” หรือเรียกเต็มว่า “มัชฌิมนธรรมเทศนา” ว่าด้วยความจริงตามแนวของเหตุผลบริสุทธิ์ตามกระบวนการของธรรมชาติ นำมาแสดงเพื่อประโยชน์ทางปฏิบัติในชีวิตจริงเท่านั้น ไม่ส่งเสริมความพยายามที่จะเข้าถึงสัจธรรมด้วยวิธีถกเถียงสร้างทฤษฎีต่างๆ ขึ้นด้วยความยึดมั่น ปกป้องทฤษฎีนั้นด้วยการเก็งความจริงทางปรัชญา

๒. แสดงข้อปฏิบัติสายกลาง ที่เรียกว่า “มัชฌิมาปฏิบัติ” อันเป็นหลักการครองชีวิตของผู้ฝึกอบรมตน ผู้รู้เท่าทันชีวิตไม่หลงมัวเมา มุ่งผลสำเร็จคือความสุข สะอาด สว่าง สงบเป็นอิสระที่สามารถมองเห็นได้ตั้งแต่ในชีวิตนี้ ในทางปฏิบัติความเป็นกลางนี้เป็นไปโดยสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่นๆ เช่น สภาพชีวิตของบรรพชิต หรือคฤหัสถ์ เป็นต้น

การสั่งสอนธรรมของพระพุทธเจ้าทรงมุ่งผลในทางปฏิบัติให้ทุกคนจัดการกับชีวิตที่เป็นอยู่จริงๆ ในโลกนี้และเริ่มแต่บัดนี้ ความรู้ในหลักที่เรียกว่ามัชฌิมนธรรมเทศนาก็ดี การประพฤติตามมรรคาที่เรียกว่ามัชฌิมาปฏิบัติก็ดี เป็นสิ่งที่ทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในสภาพและระดับชีวิตอย่างไรก็ตามสามารถเข้าใจและนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ตามสมควรแก่สภาพและระดับชีวิต นั้น ๆ^{๔๒}

วคิน อินทสระ ได้กล่าวว่า พระพุทธองค์ทรงตรัสสอนพุทธธรรมโดยประการต่าง ๆ คำสอนมีมากมายหลายระดับ ทั้งสำหรับผู้ครองเรือนผู้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมและผู้สละเรือน ทั้งคำสอนเพื่อประโยชน์ทางวัตถุ และประโยชน์ลึกซึ้งทางจิตใจหรือหลักธรรมในการปกครองตนเอง หลักธรรมในการปกครองบุคคลและหมู่คณะ หลักธรรมในการปกครองบ้านเมือง หลักธรรมที่มีคุณค่าต่อการปฏิบัติราชการหรือต่อการปฏิบัติงานโดยทั่วไป หลักธรรมเพื่อความอยู่ดีทางเศรษฐกิจ เป็นต้น หรือแม้แต่หลักธรรมมาภิบาลที่ได้รับความนิยมอยู่ในยุคปัจจุบัน แท้ที่จริงแล้วแนวความคิดนี้ไม่ใช่เรื่องใหม่ในพระพุทธศาสนา แต่เป็นหลักพุทธธรรมที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสให้ผู้ปกครองบ้านเมืองในยุคนั้นได้ยึดถือเป็นแนวทางในการปกครองบ้านเมืองและไพร่ฟ้าประชาชน นั่นคือการที่ผู้ปกครองพึงยึดถือหลักทศพิธราชธรรมและมีหลักธรรมะหมวดอื่น ๆ เป็นองค์ประกอบ ซึ่งเป็นหลักการปกครองที่เรียกว่าธรรมวิชัย ดังปรากฏในรูปแบบการปกครองของพระเจ้าอโศกมหาราช ซึ่งพระองค์ได้ตระหนักว่า ชัยชนะที่แท้จริงไม่ใช่ชัยชนะอันเกิดจากเดชานุภาพ ทั้งนี้เพราะชัยชนะดังกล่าวจะมีอิทธิพลดำรงอยู่ก็เพียงชั่วกาลอายุของบุคคล และมีอยู่เสมอที่อานุภาพนั้นย็นยงไม่ถึงชั่วชีวิตเสียด้วยซ้ำ แต่ในประการตรงกันข้ามชัยชนะอันเกิดจากคุณานุภาพโดยธรรม จักเป็นชัยชนะอันย็นยงคงทนตลอดชั่วกาลปาวสาน^{๔๓}

พระพุทธองค์ได้ทรงประกาศความรู้สึกของพระองค์ที่ทรงหันมาใช้หลักธรรมวิชัยมาเป็นรูปแบบในการขยายพระราชอำนาจของพระองค์ไว้ในศิลาจารึกว่า พระเจ้าอยู่หัวทรงได้พิจารณา

^{๔๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม (ฉบับเดิม)**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๘-๙.

^{๔๓} วคิน อินทสระ, **จอมจักรพรรดิอโศก**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๑๑), หน้า ๕๓๙.

ประจักษ์แล้วว่าธรรมวิชัย คือชัยชนะโดยธรรมนับเป็นชัยชนะอันสูงสุด พระเจ้าอยู่หัวได้ทรงรับผลสำเร็จในชัยชนะดังกล่าวสืบต่อกันมีรูสึ้น และแผ่ตลอดไปบรรดาเผ่าพันธุ์มนุษย์อื่น ๆ ที่อยู่รอบพระราชอาณาเขตแม้ในแคว้นแคว้นซึ่งไปออกไปตั้ง ๖๐๐ โยชน์ ชัยชนะเห็นปานเช่นนี้ได้นำมาซึ่งความปิติและความรักใคร่ โดยประการนี้จึงจักดำรงคงมั่นอยู่ได้เพราะมักผลิตผลจากธรรมวิชัย ถึงกระนั้นความปิติพึงพอใจดังกล่าวก็ยังนับว่าเป็นผลเล็กน้อย (ข้อนี้เพราะเหตุไร) เพราะว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมุ่งหมายผลอันโอฬารยิ่งกว่า คือผลที่จะรับในโลกหน้า พระราชโองการนี้โปรดเกล้าให้จารึกไว้ก็เพื่อประสงค์ให้พระราชบุตร พระราชนัดดา และพระราชปนัดดาทั้งผองของข้า ทราบชัดถึงชัยชนะแบบใหม่ของข้า จักได้ไม่ไปเที่ยวเสาะแสวงหาชัยชนะแบบอื่น ขอให้เขาเหล่านั้นพึงเข้าใจเถอะว่า ชัยชนะที่จริงแท้มีแต่ชัยชนะโดยธรรมานุภาพเท่านั้น

ฉะนั้น หลักธรรมาภิบาลที่ยังเป็นกระแสอยู่ในยุคปัจจุบันจึงไม่อาจที่จะหลีกเลี่ยงไปจากหลักการทางพระพุทธศาสนาไปได้ นั่นก็คือหลักธรรมสำหรับนักปกครอง อันได้แก่หลักทศพิธราชธรรมและมีหลักธรรมหมวดอื่น ๆ เป็นองค์ประกอบ เช่น อธิปไตย ๓ สังคหัตถุ ๔ ราชสังคหัตถุ ๔ ภาระ ๕ จักรวรรดิวัตร ๑๒ และหลักอภิธานิยธรรม ๗ เป็นต้น โดยเฉพาะหลักทศพิธราชธรรมนั้น นับว่าเป็นคุณธรรมที่สำคัญยิ่งของผู้ปกครองบ้านเมืองในทุกระดับชั้น ไม่จำเพาะเจาะจงอยู่แต่องค์พระมหากษัตริย์พระองค์เดียว เพราะในยุคปัจจุบันอำนาจในการบริหารบ้านเมืองนั้นแปรเปลี่ยนไปไม่เหมือนเดิมมีการใช้หลักการกระจายอำนาจการปกครองไปยังส่วนต่าง ๆ ดังคำกล่าวของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ที่ว่า เวลานี้เราเปลี่ยนแปลงการปกครองจากราชธิปไตยเป็นประชาธิปไตย อำนาจก็เปลี่ยนจากพระมหากษัตริย์มาอยู่ที่ประชาชน แต่ประชาชนมีตัวแทนใช้อำนาจมีสภาผู้แทนแล้วมีรัฐบาลเป็นผู้บริหารคือได้รับพระราชอำนาจมา... ตรงนี้คือจุดสำคัญเมื่อรับพระราชอำนาจมาต้องรับพระราชธรรมมาด้วย ถ้าไม่รับพระราชธรรมมาสุภาพะทางการเมืองต้องเกิดปัญหาแน่...เวลานี้เราใช้พระราชอำนาจกันเต็มที่ แต่ราชธรรมไม่เคยพูดถึง ย้ำว่าราชธรรมไม่ใช่มีไว้สำหรับพระราชาหากษัตริย์พระองค์เดียว แต่ใครมาเป็นผู้ปกครองบ้านเมืองก็ต้องปฏิบัติราชธรรมทั้งสิ้น...นักการเมืองไทยทุกคนควรต้องรู้ ถ้าคล่องได้ก็จะดี แล้วปฏิบัติตามด้วย^{๕๔}

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) กล่าวว่าในตำราของฝรั่งไม่มีพระราชาที่ประกอบด้วยไปด้วยทศพิธราชธรรม ฉะนั้นในหนังสือที่ฝรั่งเขียนมาเขาจึงรังเกียจพระราชา แต่ทางฝ่ายตะวันออกเรานี้ยังมีพระราชาที่ประกอบไปด้วยทศพิธราชธรรม ไม่มีส่วนที่น่ารังเกียจเลย ยิ่งเป็นพระราชาเผด็จการมีศีลธรรมด้วยแล้วก็ยิ่งดี คือมันยิ่งเร็ว มันไม่ยุ่งง่ามเหมือนประชาธิปไตยยุ่งง่าม^{๕๕}

แนวคิดเรื่องธรรมาภิบาลจึงเป็นหลักการที่มีจุดกำเนิดมาจากหลักการทางพระพุทธศาสนา โดยที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสสอนให้ผู้ปกครองบ้านเมืองในทุกระดับชั้น ได้ยึดถือธรรมเป็นใหญ่ อันได้แก่ ความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม หลักการ กฎ กติกาที่ชอบธรรมที่เรียกว่า

^{๕๔}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), *ฟื้นฟูภาวะยามสังคมวิฤต, พิมพ์ครั้งที่ ๓*, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๕๑), หน้า ๕๒-๕๓.

^{๕๕}พุทธทาสภิกขุ, *การศึกษาของโลก, หนังสือชุดหมุนล้อธรรมจักรของพุทธทาส* (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๕๕), หน้า ๑๗๕-๑๗๖.

หลักธรรมาธิปไตยอันเป็นการตัดสินใจด้วยปัญญา โดยมีเจตนาที่เป็นธรรม หลักทศพิธราชธรรมจึงเป็น หลักธรรมที่ผู้ปกครองบ้านเมือง โดยเฉพาะผู้ปกครองที่ได้นับถือพระพุทธศาสนาได้ทรงประพฤติ ปฏิบัติสืบมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน หรือแม้แต่เมื่อครั้งในยุครัตนโกสินทร์ศก ก็ได้มีพระ นิพนธ์ในเรื่องพระมงคลวิเสสภก ซึ่งเป็นเรื่องที่สมเด็จพระ อริยวงศาตถญาณ (สา ปุสสเทโว) สมเด็จพระสังฆราช รูปที่ ๙ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ วัดราชประดิษฐ์ สถิตมหาสีมาราม แต่ครั้งยังเป็น พระศาสนาโสภณ ได้ถวายพระธรรมเทศนาแต่ครั้งรัชกาลที่ ๔ และรัชกาลที่ ๕ ได้ถวายมาจน ตลอดเวลาของท่าน จวบจนท่านสิ้นพระชนม์ ต่อมาสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงรับหน้าที่แทน เริ่มต้นเมื่อรัตนโกสินศก ๑๑๙ (พ.ศ.๒๔๔๓) จนถึงรัตนโกสินทร์ศก ๑๒๙ (พ.ศ. ๒๔๕๓) รวมเทศนาทั้งหมดมี ๑๐ กัณฑ์ด้วยกัน และในพระมงคลวิเสสภกานี้เป็นการพรรณนาถึงพระ ราชจรรยาของสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินในการบำเพ็ญทศพิธราชธรรมนั้นให้ยิ่งๆ เป็นการอุปถัมภ์พระ ราชจรรยาให้ถาวรไพบูลย์^{๕๖} โดยท่านเรียกรูปแบบการปกครองนั้นว่า รัฐสภาภิบาลนโยบาย คือราช กรณียกิจที่ทรงจัดขึ้นด้วยพระบรมเชษานุภาพเพื่อประโยชน์คุณแก่พระราชอาณาจักรทั้งประชาชนข้า ขอบขันธสีมาตั้งเนื้อความตอนหนึ่งว่า พระราชจรรยาภิบาลนโยบายข้อ ๓ คือราชกรณียกิจที่ทรง จัดขึ้นด้วยพระบรมเชษานุภาพ เพื่อเป็นประโยชน์แก่พระราชอาณาจักรกับทั้งประชาชนข้าขอบ ขันธสีมา...ในฝ่ายพระราชอาณาจักรแผนกอารักขา ได้ทรงตั้งพระราชบัญญัติจัดการทหารขึ้นใหม่ เพื่อรักษาความสงบในรัชสีมาข้อนี้เป็นพระราชธุระของพระมหากษัตริย์เจ้ามาตั้งแต่ครั้งโบราณ...แม้ใน จักรวัตติสูตรก็แสดงว่า พระเจ้าจักรพรรดิราชมีจาคูระคินิเสนา คือกองทัพ ๔ เหล่า พลช้าง พลม้า พลรถ พลเดิน สำหรับประกอบกับจักรรัตนระดับพระเชษานุภาพ ทรงจัดธรรมการรักษาวรรณคดี คือการ ปกครองด้วยรักษาป้องกันอันเป็นไปโดยราชธรรมในประเทศผู้พึงบารมีทั่วไปทุกหมู่ ตลอดถึงเดรัจฉาน บางเหล่าที่ควรบำรุงไว้^{๕๗}

หลักทศพิธราชธรรมนี้ก็ไม่ได้จำเพาะเจาะจงว่าต้องเป็นพระมหากษัตริย์เท่านั้นต้อง ประพฤติปฏิบัติตาม แท้ที่จริงหลักทศพิธราชธรรมเป็นหลักคุณธรรมที่ใช้ได้กับผู้ปกครองในทุกระดับชั้น ดังพระนิพนธ์ของเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ที่ว่า ทศพิธราชธรรมนี้เมื่อ พิจารณาด้วยดีจักเห็นได้ว่า มิใช่เป็นธรรมเฉพาะท่านผู้ปกครองประชาชนชั้นสูงสุดเท่านั้น แต่เป็น ธรรมสำหรับผู้ปกครองทั่วไปตั้งแต่ส่วนใหญ่ เช่น ประมุขของประเทศชาติและรัฐบาลตลอดถึงส่วน น้อย เช่น หัวหน้าครอบครัว ทั้งเป็นธรรมสำหรับผู้อยู่ในปกครองด้วยเพราะการปกครองจักดำเนินไป ได้เรียบร้อยดี ผู้อยู่ในปกครองก็จำต้องประพฤติธรรมนี้ด้วยตามฐานะ เพราะฉะนั้นราชธรรมนี้จึงเป็น ธรรมสำหรับคนที่อยู่ด้วยกันเป็นหมู่เหล่า ตั้งแต่ครอบครัวหนึ่งจนถึงประเทศชาติหรือทั้งหมดพึง ประพฤติต่อกัน เพื่ออยู่ด้วยกันเป็นสุขสงบและมีความเจริญ โดยลำดับต่อไป

^{๕๖} สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์, การปกครองแนวพุทธศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๓.

^{๕๗} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, พระมงคลวิเสสภก, พิมพ์ครั้งที่ ๒๑, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า (คำนำ)

นอกจากพระพุทธรูปองค์จะตรีศหลักทศพิชราชธรรมไว้เป็นหลักที่ผู้ปกครองพึงยึดถือไว้เป็นหลักในการปกครองบ้านเมืองแล้ว นอกจากนี้พระองค์ยังได้ตรีศหลักธรรมหมวดอื่น ๆ สำหรับไว้เป็นองค์ประกอบหรือเป็นหลักที่จะช่วยสนับสนุนการปกครองให้ดำเนินไปด้วยดีส่งผล คือประโยชน์สุขอันจะบังเกิดขึ้นแก่ประชาชนทุกหมู่เหล่า อันได้แก่

๑. อปริหานิยธรรม ๗ ของกษัตริย์วัชชี หรือวัชชีอปริหานิยธรรม ๗ : คือธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง^{๔๗}

- ๑) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์
- ๒) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ
- ๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ (ตามหลักการเดิม) ถือปฏิบัติมั่นตามวัชชีธรรม (หลักการ) ตามที่วางไว้เดิม
- ๔) ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชี เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง
- ๕) บรรดาภุคสตรีกุลกุมารีทั้งหลายให้อยู่ดีโดยมิถูกหมิ่นเหม่งหรืออวดคร่าชื่นใจ
- ๖) เคารพสักการบูชาเจดีย์ (ปูชนียสถานและปูชนียวัตถุ ตลอดถึงอนุสาวรีย์ต่าง ๆ) ของวัชชี (ประจำชาติ) ทั้งภายในและภายนอก ไม่ปล่อยให้ธรรมิกพลีที่เคยให้เคยทำแก่เจดีย์เหล่านั้นเสื่อมทรามไป
- ๗) จัดให้ความอารักขาคุ้มครองป้องกันอันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ทั้งหลาย (ในที่นี้กินความกว้าง หมายถึง บรรพชิตผู้ดำรงธรรมเป็นหลักใจของประชาชนทั่วไป) ตั้งใจว่าขอพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังมิได้มาพึงมาสู่แคว้นแคว้นที่มาแล้วพึงอยู่ในแคว้นแคว้นโดยผาสุก

๒. สังคหัตถ์ ๔ : คือธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว คือยึดเหนี่ยวใจบุคคลและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี, หลักการสงเคราะห์ ได้แก่

- ๑) ทาน ; การให้ คือเอื้อเพื่อเผื่อแผ่เสียสละแบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดจนให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน
- ๒) ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ ; วาจาเป็นที่รัก วาจาตุดตัมน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่กันไปถึง ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจงใจให้นิยมยอมตาม
- ๓) อัถถจริยา ; การประพฤติประโยชน์ คือชวนชวยช่วยเหลือกิจการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม
- ๔) สมานัตตตา ; ความมีตนเสมอ คือทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลายและเสมอในสุขทุกข์โดยรวมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมถูกต้องตามธรรมในแต่กรณี^{๔๘}

^{๔๗}ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๓๑-๑๔๔/๗๘-๘๙. อัง.สตุตก. (ไทย) ๒๓/๒๑-๓๑/๓๑-๔๘.

^{๔๘}ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๒๐/๑๓๘-๑๓๙.

^{๔๙}อัง.ตัก. (ไทย) ๒๐/๔๐/๒๐๑-๒๐๔.

๓. สังคหวัตถุของผู้ครองแผ่นดิน หรือ ราชสังคหวัตถุ ๔ : คือสังคหวัตถุของพระราชา , ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจประชาชน, หลักการสงเคราะห์ประชาชนของนักปกครอง

๑) สัสสมธ ; ความฉลาดในการบำรุงพืชพันธุ์ธัญญาหาร ส่งเสริมการเกษตร

๒) ปุริสมธ; ความฉลาดในการบำรุงข้าราชการรู้จักส่งเสริมคนดีมีความสามารถ

๓) สัมมาปาสะ ; ความรู้จักผูกผสานรวมใจประชาชนด้วยการส่งเสริมอาชีพ เช่น ให้คนจนกู้ยืมเงินไปสร้างตัวในพาณิชยกรรม เป็นต้น

๔) วาขเปยยะ หรือ วาจาเปยยะ ; ความมีวาจาอันดูดีมีน้ำใจ น้ำคำควรดื่ม คือ รู้จักพูดรู้จักปราศรัยไพเราะสุภาพนุ่มนวล ประกอบด้วยเหตุผล มีประโยชน์เป็นทางแห่งสามัคคีทำให้เกิดความเข้าใจอันดี และความนิยมเชื่อถือ^{๕๐}

๔. อธิปไตย ๓ : คือความเป็นใหญ่, ภาวะที่ถือเอาเป็นใหญ่ (หรือหลักเกณฑ์ในการตัดสินใจของบุคคลที่อยู่หรือร่วมอยู่ในระบบการปกครองนั้นเหล่านี้เป็นต้น) ได้แก่

๑) อัตตาริปไตย ; ความมีตนเป็นใหญ่, ถือตนเป็นใหญ่, กระทำการด้วยปรารถน เป็นประมาณ

๒) โลกาธิปไตย ; ความมีโลกเป็นใหญ่, ถือโลกเป็นใหญ่, กระทำการด้วยปรารถนียมของโลกเป็นประมาณ

๓) ธัมมาริปไตย ; ความมีธรรมเป็นใหญ่, ถือธรรมเป็นใหญ่, กระทำการด้วยปรารถนียมถูกต้องเป็นจริงสมควรตามธรรมเป็นประมาณ^{๕๑}

๕. จักรวรรดิวัตร ๑๒ : วัตรของพระเจ้าจักรพรรดิ, พระจริยาที่พระเจ้าจักรพรรดิพึงทรงบำเพ็ญสม่ำเสมอ, ธรรมเนียมการทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจของพระเจ้าจักรพรรดิ, หน้าที่ของนักปกครองผู้ยิ่งใหญ่

๑) ธรรมาริปไตย ; เคารพนับถือบูชายำเกรงธรรม ยึดธรรมเป็นหลักเป็นธงชัยเป็นธรรมาริปไตยและธรรมิการักขาวรรณคูปติ; จัดการรักษารักษาป้องกันและคุ้มครองอันชอบธรรม และเป็นธรรม

ก) อันโตชน (แก่ชนภายใน ตั้งแต่พระมหากษัตริย์ ธิดา จนถึงผู้ปฏิบัติราชการในพระองค์ทั้งหมด คือคนในปกครองส่วนตัวตั้งแต่บุตรธิดาเป็นต้นไป ด้วยการให้การบำรุงเลี้ยงอบรมสั่งสอนเป็นต้น ให้อยู่โดยเรียบร้อยสงบสุขและมีความเคารพนับถือ)

ข) พลกาย (แก่กองทัพ คือปวงเสนาข้าทหาร, ข้าราชการฝ่ายทหาร)

ค) ชัตติยะ (แก่กษัตริย์ทั้งหลายผู้อยู่ในพระบรมเดชาานุภาพ, เจ้าเมืองชั้น, ปัจจุบันสงเคราะห์ชนชั้นปกครองและนักบริหารชั้นผู้ใหญ่ทั้งหลาย, ข้าราชการฝ่ายปกครอง)

ง) อนุยนต์ (แก่ผู้เสด็จตามคือราชบริพารทั้งหลาย, ปัจจุบันสงเคราะห์ข้าราชการฝ่ายพลเรือนเข้าทั้งหมด)

จ) พราหมคฤหบดี (แก่ชนเจ้าพิธี เจ้าหน้าที่สั่งสอน พ่อค้า เจ้าไร่นา คือผู้ประกอบอาชีพวิชาการ หมอ พ่อค้า และเกษตรกร ด้วยช่วยจัดหาทุนและอุปกรณ์)

^{๕๑} อ่างแล้ว, หน้า ๑๒๗ -๑๒๘.

ฉ) เนคมชานบท (แก่ชวานิคมชนบท คือราชฎรทังปวงทูกทองถินตลอดถึงชวยแดนทัวไปไมทอทัง)

ช) สมณพราหมณ (แก่พระสงฆและบรรพชิตผู้ทรงศีลทรงคุณธรรม)

ญ) มิคปักษี (แก่มฤคและปักษี คือสัตว์อันควรสงวนทั้งหลาย)

ฉะนั้น แนวคิดเรื่องธรรมาภิบาล จึงมิใช่เรื่องใหม่ในคติทางพระพุทธศาสนา แต่กลับกลายเป็นของเก่ามีคู่ชาติและพระพุทธศาสนาอย่างยาวนาน การบริหารปกครองโดยธรรมนั้นแหละคือธรรมาภิบาล^{๕๒} เป็นหลักการที่พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสสอนมาตั้งแต่ ๒,๖๐๐ กว่าปีมาแล้ว นั่นก็คือหลักการปกครองโดยธรรมของพระมหากษัตริย์ในสมัยก่อน หรือที่เรียกว่าทศพิธราชธรรมของพระมหากษัตริย์ อันเป็นหลักการแนวทางที่จะช่วยป้องกันมิให้ผู้ปกครองใช้อำนาจไปในทางที่ไม่เหมาะสม ไม่ควรไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน ถึงแม้ว่าพระองค์จะมีพระราชอำนาจจนล้นพ้น แต่อย่างไรก็ตามพระราชอำนาจของพระองค์ก็ต้องถูกสกัดยั้งจากระเบียบวินัยอันมาจากลัทธิความเชื่อจากศาสนาต่าง ๆ เช่น จากคัมภีร์พระธรรมศาสตร์จากศาสนาพราหมณ์ ตลอดถึงหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา

๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนเป็นแนวคิดที่มุ่งแปรรูปผลผลิตตามธรรมชาติ หรือสร้างผลิตภัณฑ์หรือผลิตผลโดยครอบครัวในชุมชนโดยองค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนเพื่อการบริโภคและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนโดยมีหลักการคิดที่สำคัญคือ สร้างความหลากหลายของผลผลิตและผลิตภัณฑ์ในชุมชน เพื่อการบริโภคแบบพึ่งพาตนเอง ลดรายจ่ายให้ครอบครัว สร้างเสริมสุขภาพอนามัยที่ดีให้ตนเองและมีคุณธรรมรับผิดชอบต่อสมาชิกคนอื่น ๆ อยู่ร่วมในชุมชน ไม่เห็นแก่ประโยชน์ด้านกำไรสูงสุดและเอาเปรียบผู้บริโภค วิสาหกิจชุมชนจะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่เลี้ยงตนเองได้พึ่งตนเองได้ ซึ่งมีได้หมายถึงการพึ่งพาภายนอก วิสาหกิจชุมชนจะเป็นการเพิ่มศักยภาพของระบบเศรษฐกิจระดับชุมชนในการพัฒนาความร่วมมือกับระบบเศรษฐกิจภาพรวม เพราะการที่ชุมชนไม่ต้องพึ่งพาเศรษฐกิจภายนอก ย่อมหมายถึงโอกาสในการพัฒนาความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกันจะเป็นไปได้มากขึ้น อันเป็นหลักการที่นำไปสู่ “การเป็นฐานรากทางเศรษฐกิจที่มั่นคงและยั่งยืนของระบบเศรษฐกิจระดับประเทศอย่างแท้จริง” กระบวนการเรียนรู้และระบบพัฒนา เพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชนที่ครอบคลุมการจัดการทุกด้านให้มีระบบการจัดการ การผลิต การแปรรูป การตลาด การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การจัดสวัสดิการชุมชน เป็นซึ่งดำเนินการโดยองค์กรชุมชน ในการวางแผนดำเนินการ และประสานความร่วมมือกับภาครัฐและเอกชน

^{๕๒} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), “พระพุทธศาสนากับธรรมาภิบาล”, พุทธจักร, : ๗

๒.๓.๑ แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

กระบวนการเรียนรู้และระบบพัฒนา เพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชนที่ครอบคลุมการจัดการทุกด้านให้มีระบบการจัดการ การผลิต การแปรรูป การตลาด การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การจัดสวัสดิการชุมชน เป็นซึ่งดำเนินการโดยองค์กรชุมชน ในการวางแผนดำเนินการ และประสานความร่วมมือกับภาครัฐและเอกชน

ก.เป้าหมายของวิสาหกิจชุมชน

เมื่อองค์กรชุมชนหรือเครือข่ายองค์กรชุมชนพัฒนากิจกรรมแล้ว จะมีการเชื่อมโยงเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบทำให้เกิด “ระบบวิสาหกิจชุมชน” ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อ

๑. สนับสนุนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของชุมชน โดยชุมชนเพื่อชุมชน แก่จุดอ่อนเสริมจุดแข็งให้ชุมชน ใช้ประโยชน์จากทรัพยากร และทุนทางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

๒. สร้างกระบวนการเรียนรู้และระบบพัฒนา เพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชนที่ครอบคลุมการจัดการทุกด้านให้มีระบบการจัดการ การผลิต การแปรรูป การตลาด การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การจัดสวัสดิการชุมชน เป็น ซึ่งดำเนินการโดยองค์กรชุมชน ในการวางแผนดำเนินการ และประสานความร่วมมือกับภาครัฐและเอกชน

๓. พัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่อิสระ พึ่งตนเองได้ มีระบบการจัดการที่เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน มีต้นทุนการจัดการต่ำ และเป็นสถาบันทางสังคมที่ชาวบ้านพึ่งพาอาศัยได้

๔. พัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนที่กระจายการพัฒนาไปสู่ทุกส่วนของชุมชนไม่ใช่ระบบที่ให้โอกาสกับผู้ที่เหนือกว่าทางด้านเศรษฐกิจหรือการเมือง

ข. ลักษณะของวิสาหกิจชุมชน

การส่งเสริมพัฒนาในชุมชนที่ผ่านมา มักสอนให้ชาวบ้านผลิตหรือแปรรูปโดยมีเป้าหมายเพื่อ “เพิ่มรายได้” โดยไม่คิดถึง “การพึ่งตนเอง” หรือ “ความพอเพียง” แต่แนวคิดของวิสาหกิจชุมชนเน้นที่การช่วยตนเอง ดังนั้นในความเป็นวิสาหกิจชุมชนจึงต้องมีลักษณะอย่างน้อย ๗ ประการดังนี้

๑. ชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการ
๒. ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน
๓. ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน
๔. มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล
๕. มีการดำเนินการตามแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆอย่างเป็นระบบ
๖. มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ
๗. มีการพึ่งพาตนเองเป็นเป้าหมาย

ค. กิจกรรมของวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนมิได้มีเป้าหมายอยู่ที่การสร้างกำไรทางการเงินเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงกำไรทางสังคม ซึ่งได้แก่ ความเข้มแข็งของชุมชนและความสงบสุขของสังคมด้วยวิสาหกิจชุมชนจึงมีความหมายครอบคลุมกิจกรรมต่างๆดังนี้

๑. การแปรรูปหรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผลผลิตของชุมชน เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากการผลิตทางการเกษตร เป็นการเพิ่มมูลค่าของผลผลิตทางการเกษตร

๒. การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรและภูมิปัญญาของชุมชน เช่น การแปรรูปพืชผักผลไม้พื้นบ้านผลิตภัณฑืยาสมุนไพร แหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

๓. การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองการพึ่งตนเองขององค์กรชุมชน และเครือข่ายองค์กรชุมชน เช่น น้ำดื่ม น้ำปลา ปุยชีวภาพ เป็นต้น

๔. การพัฒนาระบบการตลาด การบริการและสวัสดิการชุมชนเพื่อการบริการสมาชิกและคนในชุมชน เช่น ร้านค้าชุมชน ศูนย์สุขภาพพื้นบ้าน เป็นต้น

ง. การจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน

๑. วัตถุประสงค์การจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน วัตถุประสงค์การจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้เป็นองค์กรรองรับในการดำเนินงานของชุมชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีผู้รับผิดชอบบริหารมีการจัดองค์กรและระบบงาน จะทำให้สามารถขอรับการสนับสนุนเงินทุน จากแหล่งต่างๆได้ วิสาหกิจชุมชน ตามแนวของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นวิสาหกิจชุมชนที่เกิดขึ้นตามโครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตของชุมชนตำบลนาร่องและตำบลหลัก

๒. คุณสมบัติของวิสาหกิจชุมชน

๒.๑ เป็นวิสาหกิจชุมชน ภายใต้การส่งเสริมของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

๒.๒ สมาชิกประกอบด้วยเกษตรกรผู้มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ในตำบลนั้น

๒.๓ สมาชิกเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ มีการลงทุนร่วมกัน

๒.๔ มีความพร้อมในด้านบุคลากร การบริหารจัดการ มีการจัดทำบัญชี

มีการกำหนดกติกา ระเบียบหรือแนวทางปฏิบัติของกลุ่ม

๒.๕ พร้อมทั้งจะจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน เมื่อกฎหมายเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนถือใช้

๓. วิธีการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน

๓.๑ เกษตรกรในตำบลรวมตัวกันด้วยความสมัครใจ เพื่อจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนตำบลโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อดำเนินกิจกรรมร่วมกัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการประกอบการวิสาหกิจชุมชน

๓.๒ คณะผู้จัดตั้งจัดทำบัญชีรายชื่อผู้เข้าร่วมกันจัดตั้งและแจ้งความประสงค์ขอจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนต่อสหกรณ์จังหวัดโดยผ่านศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

๓.๓ ผู้เข้าชื่อร่วมจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน นัดประชุมชี้แจงการจัดตั้ง และจัดทำใบสมัครและจัดทำทะเบียนสมาชิก

๓.๔ จัดประชุมใหญ่วิสาหกิจชุมชน เพื่อพิจารณากำหนดกติกา หรือแนวทางปฏิบัติของวิสาหกิจชุมชนขึ้นถือใช้

๓.๕ ระดมทุนรวมกันเป็นค่าหุ้น (การกหนดกติกา แนวทาง หรือระเบียบของวิสาหกิจชุมชนให้ชุมชนพิจารณาปรับปรุงจากข้อบังคับและระเบียบต่างๆของกลุ่มสตรีสหกรณ์)

๒.๓.๒ แหล่งเงินทุนอื่นๆที่สนับสนุนวิสาหกิจชุมชน

แหล่งเงินทุนของวิสาหกิจชุมชน นอกจากเงินอุดหนุนจากโครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตของชุมชน (แผนวิสาหกิจชุมชน) และยังมีแหล่งเงินทุนอื่นๆที่สามารถขอรับการสนับสนุนได้มีดังนี้

๑. องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

๑.๑ วิสาหกิจชุมชนสามารถขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ได้ เนื่องจาก

(๑) ตามมาตรา ๘๕ แห่ง พรบ. สถาปนาและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ ข้อ ๙ กำหนดว่ารายจ่ายของ อบต. ได้แก่ เงินอุดหนุนหน่วยงานอื่น

(๒) เงินอุดหนุนหน่วยงานอื่นตามข้อ ๙ มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ (เฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชน) ดังนี้

- ให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกร และกิจการสหกรณ์
- ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว
- บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร

๑.๒ ขั้นตอนการขอรับการสนับสนุนของวิสาหกิจชุมชน

(๑) จัดทำแผน/โครงการ ตามวัตถุประสงค์ในข้อ ๑.๑ (๒) เสนอต่อคณะกรรมการ องค์การบริหารส่วนตำบล

(๒) ถ้าเห็นชอบ จะนำเสนอต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อบรรจุเป็นงบประมาณรายจ่ายประจำปี หรืองบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม

(๓) งบประมาณรายจ่ายประจำปี หรืองบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมของ อบต. ต้องจัดทำเป็นข้อบังคับเสนอต่อนายอำเภออนุมัติ

๒. องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.)

๒.๑ วิสาหกิจชุมชนสามารถขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) ได้เนื่องจาก

(๑) ตามมาตรา ๗๔ แห่ง พรบ. องค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ.๒๕๔๐ ข้อ ๘ กำหนดว่ารายจ่ายของ อบจ. ได้แก่ เงินอุดหนุน

(๒) เงินอุดหนุนตามข้อ ๘ มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ (เฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชน) ดังนี้

- สนับสนุนสภาพตำบลและราชการส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาท้องถิ่น
- ประสานและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่ของสภาตำบลและราชการส่วนท้องถิ่นอื่น

(๓) จากนั้นสภาองค์การบริหารส่วนตำบลนำเสนอต่อไปยังองค์การบริหารส่วนจังหวัดเพื่อพิจารณา (ในกรณีที่ยายได้ของ อบต. มีจำนวน จำกัด)

(๔) งบประมาณรายจ่ายประจำปี หรืองบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมของ อบจ. จัดทำเป็นข้อบัญญัติ

๓. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กทบ.)

๓.๑ วิสาหกิจชุมชนสามารถขอรับการสนับสนุนเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้เนื่องจาก

(๑) ตามข้อ ๑๘ (๓) แห่ง ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๔ ว่าด้วย คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจหน้าที่รับสมาชิกและจัดทำทะเบียนสมาชิก ทั้งที่เป็นกลุ่มองค์กรชุมชน หรือปัจเจกบุคคลในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

(๒) ตามข้อ ๖ (๑) แห่ง ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๔ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านชุมชนเมืองแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน และชุมชนเมืองสำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ หรือเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉินและจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน

๓.๒ ขั้นตอนการขอรับการสนับสนุนของวิสาหกิจชุมชน มีการพิจารณา ๕ ประการ ดังนี้

๑) ประวัติและอุปนิสัย เป็นคนซื่อสัตย์ ไม่เคยมีประวัติเสียหายทางด้านการเงิน มีความรู้และมีประสบการณ์ในธุรกิจที่ทำ

๒) หลักประกัน บุคคลที่จำค้ำประกันควรมีหลักฐานทางการเงินที่ตีพอที่สามารถชำระหนี้แทนได้หรือต้องเป็นคนที่มีความรับผิดชอบ น่าเชื่อถือ หรือถ้าเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันก็ต้องมีสภาพคล่องสูงและควรกำหนดว่าจะให้กู้ได้กี่เปอร์เซ็นต์ของราคาประเมินหลักทรัพย์ เพื่อให้มีส่วนต่างสำหรับดอกเบี้ยที่จะเกิดขึ้น หากต้องมีการบังคับเอาทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันเพื่อชำระหนี้

๓) ความสามารถในการชำระหนี้

๓.๑ ความสามารถในการชำระหนี้พิจารณาจากรายได้การกู้เงินไปลงทุนควรมีประมาณการรายได้ รายจ่าย แต่ละเดือนจะเหลือเท่าใด และพอเพียงที่ชำระหนี้ได้ไหม หากไม่พอ ก็ต้องลดจำนวนเงินให้กู้ลง

๓.๒ ภาวะตลาดสำหรับการค้าที่จะต้องพิจารณาว่าสินค้าหรือธุรกิจที่จะทำนั้น มีตลาดรองรับหรือไม่ คือสามารถขายได้ไหมและผู้ซื้อจะบายอย่างไรหรือราคาขายเมื่อเปรียบเทียบกับคนอื่นแล้วเป็นอย่างไร

๓.๓ มีปัญหาในการหาวัตถุดิบมาผลิตหรือไม่

๓.๔ ท่าเลที่ตั้งของกิจการนั้นเป็นอย่างไร มีปัญหาเรื่องสภาพแวดล้อมหรืออยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบ หรือใกล้แหล่งสินค้าที่จะขาย หรือสะดวกต่อผู้ซื้อหรือไม่

๔) เงินทุนของผู้กู้ ผู้ซื้อควรมีเงินลงทุนของตนเองจำนวนหนึ่ง ที่เตรียมสะสมไว้สำหรับประกอบธุรกิจในส่วนที่เหมาะสมกับจำนวนเงินลงทุนทั้งหมดที่ต้องใช้ในการทำธุรกิจ

๕) เหตุการณ์ที่ไม่อาจควบคุมได้ ความเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ในปัจจุบันมีปัจจัยหลายอย่างที่ไม่สามารถควบคุมได้ เช่น ปัญหาวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตมีราคาสูงขึ้นเพราะขาดแคลนปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำที่ทำให้กำลังซื้อลดลง ในกรณีที่น่าจะมีปัจจัยก่อให้เกิดผลกระทบต่อธุรกิจหรือการค้าของผู้กู้ และอาจส่งผลต่อการชำระหนี้ก็ต้องพิจารณาว่าจะให้กู้หรือไม่

๓.๕ จำนวนชั้นสูงของเงินกู้ จำนวนเงินกู้ของรัฐวิสาหกิจชุมชนตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๔ ข้อ ๓๑ ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนมีอำนาจในการอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมสมาชิกเพื่อให้สมาชิกพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดต่อไป แต่ทั้งนี้การอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งต้องไม่เกินจำนวนห้าหมื่นบาท

๔. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.)

๔.๑ วิสาหกิจชุมชนสามารถขอรับการสนับสนุนเงินกู้ จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรได้ เนื่องจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรมีวิธีปฏิบัติว่าด้วยการให้สินเชื่อแก่วิสาหกิจชุมชน

๔.๒ ขั้นตอนการขอรับการสนับสนุนของวิสาหกิจชุมชน

(๑) มีสมาชิกซึ่งเป็นเกษตรกรหรือเป็นบุคคลในครอบครัวของเกษตรกรและมีอายุ ตั้งแต่ ๒๐ ปีขึ้นไป จำนวนไม่น้อยกว่า ๕ คน

(๒) สมาชิกมีการออมเงินกับกลุ่มหรือถือหุ้นร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ

(๓) มีความสามารถบริหารจัดการเกี่ยวกับการผลิต การตลาดการเงิน และการบัญชีดีพอสมควร

(๔) มีการรวมตัวประกอบกิจการร่วมกัน และมีผลการดำเนินงานติดต่อกันมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๖ เดือนกรณีน้อยกว่า ๖ เดือนให้เสนอธนาคารพิจารณาเป็นรายๆไป

๔.๓ จำนวนชั้นสูงของเงินกู้ จำนวนเงินกู้ของรัฐวิสาหกิจชุมชนขึ้นอยู่กับความต้องการใช้เงินตามแผนงาน รายได้ความสามารถชำระหนี้ การชำระหนี้เงินกู้รายก่อนๆและ

หลักประกันเงินกู้ของวิสาหกิจชุมชนกรณีซื้อสังหาริมทรัพย์จำนองเป็นประกันกู้ได้ไม่เกิน ๘๐% ของวงเงินจำนอง กรณีใช้เงินฝากเป็นประกันกู้ได้ไม่เกิน ๑๐๐ % ของเงินฝาก และกรณีใช้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนไม่น้อยกว่า ๕ คน ทำหนังสือรับรองผิดอย่างลูกหนี้ร่วมเป็นประกันกู้ได้ไม่เกินวิสาหกิจชุมชนละ ๕๐๐,๐๐๐ บาท

๕. ธนาคารออมสิน

๕.๑ วิสาหกิจชุมชนสามารถขอรับการสนับสนุนเงินกู้จากธนาคารออมสินได้เนื่องจากธนาคารออมสิน มีสินเชื่อเพื่อพัฒนาชนบท (สพข.)

๕.๒ ขั้นตอนการขอรับการสนับสนุนของวิสาหกิจชุมชน

๑. ต้องเป็นกลุ่มชาวบ้าน ที่รวมตัวกันอย่างต่อเนื่อง มีสมาชิกตั้งแต่ ๒๕ คน ขึ้นไป

๒. มีการออมทรัพย์ร่วมกัน

๓. มีคณะกรรมการบริหาร ที่มาจากการเลือกตั้ง โดยสมาชิก

๔. มีระบบการบริหารจัดการภายในกลุ่มที่ชัดเจน

๕. กลุ่มดังกล่าว ไม่จำเป็นต้องจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลก็ได้

๖. เป็นสมาชิก สพข. มาแล้ว ไม่น้อยกว่า ๑ เดือน

๗. กลุ่มมีผลงานหรือกิจกรรมที่สร้างความพร้อมอย่างต่อเนื่องไม่น้อยกว่า

๖ เดือน

๘. มีเงินออมหรือเงินทุนหรือเงินสัจจะสะสมของกลุ่มอยู่แล้วจำนวนหนึ่งเท่า ของเงินออมหรือเงินทุน หรือเงินสัจจะสะสมที่มีอยู่

๕.๓ จำนวนขั้นสูงของเงินกู้จำนวนเงินกู้ของวิสาหกิจชุมชนกู้ได้ไม่เกิน ๕ เท่าของเงินออมหรือเงินทุน หรือ เงินสัจจะสะสมที่มีอยู่

๖. ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจ วิสาหกิจชุมชนสามารถขอรับการสนับสนุนสินเชื่อจากธนาคารพัฒนาวิสาหกิจได้ตามหลักเกณฑ์ดังนี้ กิจกรรมที่อยู่ในข่ายให้บริการ ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย (ธพว) ให้การสนับสนุนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในภาคเอกชนโดยกำหนด

วิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชนเป็นเรื่องหนึ่งของการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพ

วิสาหกิจชุมชน คือ การประกอบการโดยชุมชนที่มีสมาชิกชุมชนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตทั้งด้านการผลิต การค้า และการเงิน และต้องการใช้ปัจจัยการผลิตให้เกิดดอกออกผล ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ด้านเศรษฐกิจคือ การสร้างรายได้และอาชีพ ด้านสังคมคือการยึดโยง รั้อยรััด ความเป็นครอบครัวและชุมชนให้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ แบ่งทุกข์แบ่งสุขซึ่งกันและกัน โดยกระบวนการประกอบการของชุมชน ในที่ศณะดังกล่าว วิสาหกิจชุมชนจึงเป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ด้านเศรษฐกิจและสังคมดังกล่าว วิสาหกิจจะเป็นเครื่องมือในการสร้างฐานรากทางเศรษฐกิจและสังคมให้เข้มแข็งเพื่อที่จะให้ระบบเศรษฐกิจและสังคมอื่นๆได้ต่อยอดบนรากฐานที่เข้มแข็งที่คงทนต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกและทุนนิยม

อุดมการณ์และขอบเขตของวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนเป็นระบบเศรษฐกิจเพื่อการพึ่งพาตนเองและความเข้มแข็งของชุมชน มีสาเหตุมาจาก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชกระแสเกี่ยวกับการพัฒนาในรูปแบบต่างๆ เช่น ทฤษฎีใหม่เศรษฐกิจพอเพียง ความสำคัญของเกษตรทั้งหมดเป็นทิศทางเศรษฐกิจเพื่อการพึ่งพาตนเอง

รัฐธรรมนูญ มีมาตราต่างๆ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของสังคมพื้นฐานที่ต้องการปฏิรูปสังคมให้ฐานรากเข้มแข็ง

พระพุทธศาสนา เน้นการพึ่งพาตนเอง ความเอื้ออาทร ความพอเพียง ความเป็นชุมชน ความสมดุล ความสะอาด ความสวย ความสว่าง

วิถีไทย วิถีไทยแต่เดิมเน้นความเอื้ออาทรต่อกัน และการมีชีวิตร่วมกัน ซึ่งเป็นวัฒนธรรมชุมชน วัฒนธรรมชุมชนถูกกระแสการพัฒนาสมัยใหม่กระทบ ทำให้สังคมของชุมชนล่มสลาย จำเป็นต้องถอยกลับไปหาวิถีไทยที่เห็นความเอื้ออาทรและความเข้มแข็งของชุมชน

เศรษฐกิจเพื่อการพึ่งตนเอง และความเข้มแข็งของชุมชน เป็นเศรษฐกิจแบบบูรณาการ มีการเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและการเมืองไทยไปพร้อมๆ กัน เศรษฐกิจแบบนี้ทำให้เกิดครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง การอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรม พร้อมกับความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและการพัฒนาจิตใจ

การพัฒนาเศรษฐกิจพึ่งตนเองในชุมชน เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่คนทั้งชุมชนร่วมคิด ร่วมทำและร่วมได้ประโยชน์เป็นเศรษฐกิจของชุมชนโดยการพัฒนาการเรียนรู้ พัฒนาครอบครัว พัฒนาชุมชน วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมไปพร้อมๆ กัน หรืออีกนัยหนึ่งก็คือการอาศัยเศรษฐกิจหรือการสร้างรายได้เป็นตัวนำไปสู่การพัฒนาในมิติอื่นๆ ร่วมกัน

ยุทธวิถีกการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนเป็นแนวคิดที่มุ่งผลิตหรือบริการโดยสมาชิกในชุมชน เพื่อการบริโภคและสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ด้วยแนวคิดที่สำคัญที่ว่าความหลากหลายของผลผลิตในชุมชน ทั้งในด้านการบริโภคแบบพึ่งพาตนเอง การเก็บหรือการถนอมอาหารไว้กินในครอบครัวและในชุมชน จะช่วยลดรายจ่ายในครอบครัวและสร้างเสริมสุขภาพอนามัยให้ตนเองได้อย่างดี ซึ่งเป็นฐานะการสร้างสังคมสุขภาพอนามัยที่ดี มีคุณธรรม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ด้านกำไรสูงสุด ยุทธวิถีกการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนจึงต้องอยู่บนกระบวนการคิดและปฏิบัติ ดังนี้

๑) จุดเริ่มต้นของการแปรรูปหรือผลิตสินค้าของชุมชน สมาชิกต้องมีเป้าหมายของชุมชนสมาชิกชุมชนต้องมีเป้าหมายเพื่อการบริโภคหรืออุปโภคของตนเองเป็นหลัก ด้านการผลิตสินค้าหลายชนิดหลายประเภท เพื่อการพึ่งพาตนเอง ลดรายจ่ายที่เสียไปจากการซื้อ ป้องกันไม่ให้เงินไหลออกไปนอกชุมชน จะส่งผลในการหมุนเวียนและแพร่สะพัดอยู่ในชุมชน

๒) เมื่อสมาชิกในชุมชนผลิตอุตสาหกรรมชุมชน เพื่อลดจ่ายของตนเองหรือเป็นหลักพึ่งพิงซึ่งตนเองได้แล้ว จึงค่อยขยายออกการผลิตไปสู่ชุมชนเพื่อนบ้าน เพื่อลดภาระการซื้อของแพงแก่ชุมชนเพื่อนบ้าน

๓) การเริ่มต้นดำเนินการวิสาหกิจชุมชนต้องคำนึงถึงการลงทุนต่ำ อุปกรณ์ง่าย ๆ การใช้แรงงานในชุมชนและการรู้จักพัฒนาจากภูมิปัญญาดั้งเดิม

การสร้างความปลอดภัยและความเข้มแข็งของชุมชน

การดำเนินการจัดวิสาหกิจชุมชนควรจะเริ่มต้นจากการสร้างความปลอดภัยด้านต่างๆ เช่น เริ่มต้นจากการผลิตอาหารให้พอเพียง ประกันความอดอยากให้สมาชิก แล้วขยายเข้าสู่ปัจจัยอื่นๆ ให้เกิดความพอเพียงเหลือบริโภคภายในชุมชน ระหว่างชุมชนหรือตลาดอื่นๆ

รูปแบบแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนของวิสาหกิจ

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่จะต้องพิจารณาสิ่งต่างๆและเก็บข้อมูล ดังนี้

๑. ปัจจัยที่ทำให้มีโอกาสขยายกิจการที่ควรให้ความสำคัญ

(๑) กองทุนหมู่บ้าน

(๒) การเปิดตลาดระดับต่างๆ

(๓) พันธมิตรทางธุรกิจ

๒. วิเคราะห์หาสิ่งที่ลูกค้าอยากได้ แต่ไม่เคยได้รับมาก่อน มาใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา

๓. วิเคราะห์คู่แข่งอื่นๆที่อยู่ในธุรกิจเดียวกัน ดูว่าวิสาหกิจของเราจะทำให้แตกต่างดีกว่าได้อย่างไร

๔. วิเคราะห์หาว่าอะไรคืออุปสรรคที่ทำให้เราไม่กล้าคิดทำใหม่กับสิ่งที่เคยทำมาจกดั้งเดิม

๕. หาสาเหตุของปัญหาและอุปสรรค แล้วหาทางเอาชนะอุปสรรคให้ได้

การรวมกลุ่มภายในวิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างแนวทางใหม่

หัวใจสำคัญของการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีรายได้เพิ่มขึ้น เราต้องสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่หรือสร้างแนวปฏิบัติแนวทางดำเนินงานธุรกิจใหม่ให้แตกต่างไปจากเดิมและโดดเด่นไม่เหมือนใคร

แนวคิดวิสาหกิจชุมชนของรัฐบาล

๑. ต้องการให้คนในสังคมเปลี่ยนมุมมองใหม่ ให้หันมามุ่งที่การลงทุนมิใช่มุ่งแต่จะหาเงินชำระหนี้ โดยมองสิ่งที่ตนมีอยู่เป็นสินทรัพย์ที่มีราคา สามารถเพิ่มมูลค่าสร้างรายได้ให้กับตนเองได้

๒. เพื่อส่งเสริมกิจการขนาดเล็กในการสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยการปลูกให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นฟื้นกลับมาเป็นพลังดำเนินการ

๓. เพื่อจัดการกับเศรษฐกิจฐานรากของประเทศให้มั่นคง ที่จะเชื่อมโยงส่งเสริมให้โครงการแก้ไขปัญหาคความยากจนตามนโยบายรัฐบาลประสบผลสำเร็จ

องค์ความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

๑. เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นพลังขับเคลื่อน
๒. เป็นการนำสินทรัพย์และทุนทางสังคมของชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด คุ่มค่า
ประหยัด
๓. เป็นการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
๔. ใช้แผนชุมชนกำหนดทิศทางการดำเนินงาน
๕. เป็นการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มองค์กรและเครือข่ายในการสร้างมูลค่าของ
ผลิตภัณฑ์ บริการและกิจกรรมอื่นๆ เพื่อช่วยเหลือบริการและสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน
๖. เป็นกิจกรรมที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๗. เป็นการส่งเสริมภาคีและพันธมิตรในการทำงานร่วมกันแบบองค์รวม
๘. เป็นการสร้างความเข้มแข็งของงานพัฒนาชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ของกรมการพัฒนา
ชุมชน
๙. เป็นกิจกรรมที่สร้างสวัสดิการแก่คนในชุมชนอย่างทั่วถึง
๑๐. เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ยั่งยืน

วิสาหกิจชุมชน หมายถึง กิจการชุมชน โดยชุมชน เพื่อประโยชน์ของคนในชุมชน
อธิบายได้ว่า

วิสาหกิจชุมชน คือ **กิจการของชุมชน** ที่ชุมชนและคนในชุมชนเป็นเจ้าของกิจการการผลิตสินค้า กิจการให้บริการและกิจการอื่นๆ เพื่อสร้างรายได้และการพึ่งพาตนเองของครอบครัวชุมชนและระหว่างชุมชน โดยการนำทุนทางสังคมของชุมชนที่มีอยู่ได้แก่ ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตวัฒนธรรมประเพณีและทรัพยากรท้องถิ่น ฯลฯ ผสมกับการบริหารจัดการสมัยใหม่ที่เหมาะสมเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเรียนรู้ของชุมชนซึ่งไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

องค์ประกอบของวิสาหกิจชุมชน

๑. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน
๒. ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทุนทางสังคมของชุมชน
๓. การสร้างมูลค่าเพิ่มของกิจกรรมการผลิตสินค้า บริการและกิจการอื่นๆของชุมชน
๔. การนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการดำเนินงาน
๕. การส่งเสริมรายได้ของคนในชุมชน
๖. การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืน
๗. ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แนวทางการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน

การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ

๑. **ระดับครอบครัว** คือ การทำกินทำใช้ในครอบครัว เพื่อการพึ่งพาตนเอง ลดรายจ่ายที่เสียไปจากการซื้อขายหรือพึ่งพาทายนอก

๒. **ระดับชุมชนและเครือข่าย** คือการทำโดยครอบครัวหรือกลุ่ม ชื้อขายแลกเปลี่ยนในระดับชุมชนหรือเครือข่าย

๓. **ระดับธุรกิจ** คือ การมีส่วนเกินการอุปโภคบริโภคในระดับครอบครัว ชุมชนและเครือข่าย เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ตอบสนองความต้องการนอกชุมชนและเครือข่าย

ประเภทวิสาหกิจชุมชน

ระดับและขั้นตอนการพัฒนา	ทดแทนการพึ่งพาทายนอก	พัฒนาผลผลิตและทรัพยากร	บริการ	แนวทางการพัฒนา
ครอบครัว	-ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ไว้กินเอง -หมักน้ำปลากินเอง -ทำยาสมุนไพร น้ำยาล้างจาน สบู่ -เพาะเห็ดฟาง/เห็ดนางฟ้า	-อาหารหมัก ตอง -ขยายพันธุ์พืช สัตว์ -ข้าวซ้อมมือ ไข่เค็ม -สมุนไพรรักษาโรค	- การนวดเพื่อรักษาสุขภาพ - การดูแลผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาส - แนะนำอาชีพครัวเรือน - ยาถอน	พึ่งพาตนเอง
ชุมชนและเครือข่าย	-โรงงานน้ำปลา -ผลิตข้าวกล้องใส่อง -ผลิตอาหารสัตว์ - กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต - ศูนย์สาธิตการตลาด	- โรงงานน้ำพริก - โรงงานสีข้าวชาวนา - โรงงานปุ๋ยหมักชีวภาพ - กลุ่มทอผ้า	- กองทุนสวัสดิการ - ร้านค้าชุมชน - กองทุนปลดหนี้ - คลินิกหมอพื้นบ้าน - ศูนย์ส่งเสริมอาชีพ	พอเพียง
ธุรกิจ	-แชมพูสมุนไพร -สบู่เปลือกมังคุด -เครื่องปั้นดินเผา -จักสาน ตะกร้า กระเป๋าจากผักตบชวา	-โรงงานแปงขนมจีน -โรงงานไวน์ลินจี -หินลับมีดไม้เรียง - โรงงานแปรรูปยางพารา	-ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ -ศูนย์สุขภาพพื้นบ้าน -ร้านคาริมทาง -พิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตชุมชน	พัฒนาผลิตภัณฑ์

กระบวนการดำเนินงาน

- ขั้นที่ 1 **สำรวจข้อมูลและศักยภาพของชุมชน**
- ขั้นที่ 2 **การวิเคราะห์และสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน**
- ขั้นที่ 3 **การจัดทำแผนชุมชน**
- ขั้นที่ 4 **การกำหนดกิจกรรมวิสาหกิจชุมชนเพื่อดำเนินการตามแผน**
- ขั้นที่ 5 **การดำเนินกิจกรรม**
- ขั้นที่ 6 **นิเทศ ติดตาม ประมวลผล (สรุปบทเรียน)**
- ขั้นที่ 7 **การขยายผล**

๒.๔ การบริหารงานของวิสาหกิจชุมชน หมู่บ้าน ห้วยหนามตะเซ่ อำเภอบ้านไร่

๒.๔.๑ ความหมายของวิสาหกิจชุมชน

คำว่า “วิสาหกิจ” แปลจากภาษาอังกฤษว่า “Enterprise” ซึ่งจะแปลว่า “การประกอบการ” แต่เรามักจะคุ้นกับคำว่า “รัฐวิสาหกิจ” เท่านั้น วันนี้สถานการณ์เปลี่ยนไป มีคำว่า “วิสาหกิจชุมชน” เกิดขึ้นผู้คนเริ่มหันมาให้ความสำคัญกับรัฐวิสาหกิจชุมชนจนกล่าวได้ว่าเป็นยุคแห่งวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชน (SMCE หรือ small and micro community enterprise) หมายถึง กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการอื่นๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน ความหมายของวิสาหกิจชุมชนโดยสรุป คือ การประกอบการเพื่อการจัดการ “ทุนของชุมชน” อย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเอง “ทุนของชุมชน” ไม่ได้หมายถึงแต่เพียงเงิน แต่รวมถึงทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม (กฎเกณฑ์ทางสังคมที่ร้อยรัดผู้คนให้อยู่ร่วมกันเป็นชุมชนเป็นที่พึ่งอันอบอุ่นไว้ใจกัน)^{๕๓}

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ พิทยา ว่องกุ ได้ให้คำนิยามคำว่า วิสาหกิจชุมชน (Small and Micro Community Enterprise – SMCE) หมายถึง “การประกอบการขนาดเล็กและขนาดจิ๋วเพื่อจัดการทุนของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อการพึ่งพาตนเองและความเพียงพอของครอบครัวและชุมชน ทุน ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงแต่เพียงเงิน แต่รวมถึงทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางสังคม (กฎเกณฑ์ทางสังคมที่ร้อยรัดผู้คนให้อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน เป็นที่พึ่งไว้ใจกัน) ให้เกิดประสิทธิภาพและยั่งยืน ยังประโยชน์ให้ชุมชนผู้เป็นเจ้าของวิสาหกิจนั้นเป็นหลัก^{๕๔}

วิจิต นันทสุวรรณ ได้กล่าวว่า หมายถึง วิสาหกิจของชุมชนที่มุ่งประกอบการเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัวชุมชน และระหว่างชุมชนโดยนำวัตถุดิบทรัพยากรและภูมิปัญญาของชุมชนรวมทั้งงานวิจัยต้นแบบมาสร้างสรรค์ผลผลิตเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเรียนรู้ของชุมชน^{๕๕}

^{๕๓} ความหมายวิสาหกิจชุมชน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.donchedi.suphanburi.doae.go.th/page6.htm>- [๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๔].

^{๕๔} ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และพิทยา ว่องกุ, เอกสารประกอบการสัมมนาการฝึกอบรมวิทยากรหลักในการถ่ายทอดความรู้เรื่องวิสาหกิจชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๒.

^{๕๕} วิจิต นันทสุวรรณ, แผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทยการพิมพ์, ๒๕๕๔), หน้า ๓๒.

จากความหมายของวิสาหกิจชุมชนพอสรุปได้ว่า วิสาหกิจชุมชนนั้นหมายถึง การรวมกลุ่มการประกอบการของชุมชนในกระบวนการทางความคิด การจัดการผลผลิตระหว่างชุมชน โดยใช้ภูมิปัญญาของชุมชนเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเรียนรู้ของชุมชน ให้เกิดประสิทธิภาพและยั่งยืน ยังประโยชน์ให้ชุมชนผู้เป็นเจ้าของวิสาหกิจนั้นต่อไป

๒.๔.๒ การบริหารงานของวิสาหกิจชุมชน หมู่บ้านห้วยหนามตะเข้ ชุมชนตัวอย่าง ตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวกับข้อมูลพื้นที่วิจัย ดังต่อไปนี้

ข้อมูลทั่วไป

หมู่บ้านห้วยหนามตะเข้ ได้แยกออกมาจากหมู่บ้านห้วยป่าปก หมู่ที่ ๗ ตำบลบ้านไร่ ปีพ.ศ. ๒๕๓๒ เนื่องจากหมู่ที่ ๑๐ มี ๓ ชุมชนคือชุมชนอีหลุบ ชุมชนหินตั้ง และชุมชนห้วยหนามตะเข้ ที่อยู่ในซอย ๕ บ้านห้วยหนามตะเข้ตั้งชื่อตามชื่อลำคลองที่มีต้นหนามตะเข้ขึ้นปกคลุมอยู่ และให้เกียรติชุมชนข้างในให้ชื่อหมู่ที่ ๑๐ เป็นชื่อหมู่บ้าน สมัยนั้น ผู้ใหญ่บ้านเย็น แดงสิงห์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน

๑. การบริหารงานภายในหมู่บ้าน

การพัฒนาหมู่บ้าน ในฐานะผู้ใหญ่บ้านต้องมีความประพฤติดี เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ เป็นแบบอย่างที่ดีของประชาชน จากการทำข้าพเจ้าได้ประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี จนได้รับความไว้วางใจรับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน

สำหรับในการดำเนินการและการบริหารจัดการข้าพเจ้าได้ร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านจัดทำแผนการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อเป็นการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้แก่คณะกรรมการหมู่บ้านต่างๆ ดังนี้

๑) คณะทำงานด้านอำนวยการมีหน้าที่ เกี่ยวกับงานธุรการ การจัดประชุม การรับจ่าย และเก็บรักษาเงินและทรัพย์สินของหมู่บ้าน การประชาสัมพันธ์ การประสานงานและติดตามการทำงาน คณะทำงานด้านต่างๆ

๒) คณะทำงานด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย มีหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมให้ราษฎรมีส่วนร่วมต่างๆ เช่น การปกครองประชาธิปไตย ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับของหมู่บ้าน การตรวจตราความเรียบร้อย การป้องกันและปราบปราม ยาเสพติด การคุ้มครองดูแลรักษาทรัพย์สินของหมู่บ้าน

๓) คณะทำงานด้านแผนพัฒนาหมู่บ้านมีหน้าที่ เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ประสานการจัดทำโครงการการพัฒนาหมู่บ้านกับคณะทำงานด้านต่างๆ และติดตามผลการดำเนินงานตามแบบแผนพัฒนาหมู่บ้าน

๔) คณะทำงานด้านส่งเสริมเศรษฐกิจมีหน้าที่ เกี่ยวกับการส่งเสริมการดำเนินการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้าน การพัฒนาและส่งเสริมการประกอบอาชีพการผลิตและการตลาดเพื่อเสริมสร้างรายได้ให้กับราษฎรในหมู่บ้าน

๕) คณะทำงานด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และสาธารณสุขมีหน้าที่ เกี่ยวกับการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้พิการ การจัดสวัสดิการและสภาพแวดล้อมสาธารณสุขในหมู่บ้าน

๖) คณะทำงานด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมมีหน้าที่ เกี่ยวกับการส่งเสริม การศึกษา ศาสนา การบำรุงรักษาศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นของหมู่บ้าน ในการปฏิบัติหน้าที่หากคณะกรรมการไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ คณะกรรมการอื่นๆ สามารถปฏิบัติหน้าที่ทดแทนได้ทันที

๒. การปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาล

๑) การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด มีการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดหมู่บ้าน และนำแนวทางการดำเนินการแก้ไขปัญหายาเสพติดตามยุทธศาสตร์ 5 รั้วป้องกัน ของรัฐบาล ดังนี้

- รั้วชุมชน การแบ่งคุ้มบ้านมอบหมายให้หัวหน้าคุ้มบ้าน และคณะทำงาน สอดส่องพฤติกรรม ผู้เสพ ผู้ติด ผู้ค้า หรือผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด รวมทั้งการจัดประชุมประชาคม หมู่บ้านเพื่อค้นหาผู้เสพ ผู้ติด ผู้ค้า หรือผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการติดตาม พฤติกรรม และรายงานให้อำเภอทราบ เพื่อประสานงานในการจับกุม ตลอดจนนำผู้เสพ ผู้ติดเข้าสู่ กระบวนการบำบัด นอกจากนี้ร่วมกับประชาชนในหมู่บ้านออกกฎหมู่บ้านห้ามมิให้ผู้ใดเข้าไป เกี่ยวข้องกับยาเสพติด จัดตั้งเวรยามเพื่อตรวจตรา

- รั้วสังคม เป้าหมายมุ่งเน้นไปที่เด็กและเยาวชน ภารกิจสำคัญคือ การจัด กิจกรรมเชิงบวกแก่เยาวชน เพื่อดึงเยาวชนออกมาให้ไกลจากยาเสพติด ซึ่งได้จัดกิจกรรมสร้างลาน กีฬาเพื่อให้เยาวชนมีสถานที่เล่นกีฬา โดยการร่วมมือจากประชาชนในหมู่บ้านร่วมกันบริจาคเงินเพื่อ สนับสนุน นอกจากนี้มีการจัดการแข่งขันกีฬาภายในหมู่บ้านเพื่อเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีของ เยาวชนในหมู่บ้าน และลดปัญหายาเสพติด ให้เยาวชนใช้เวลาว่างในการเล่นกีฬา

- รั้วครอบครัว ครอบครัวที่เข้มแข็งย่อมส่งผลต่อพื้นฐานความเข้มแข็งของ หมู่บ้าน มีการสนับสนุนส่งเสริมให้มีการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างครอบครัว เช่น ร่วมทำบุญ ใน ประเพณีสงกรานต์

๒) สนับสนุนภารกิจและนโยบายการจัดระเบียบสังคม โดยการจัดตั้งเครือข่ายการข่าว ภายในหมู่บ้าน เพื่อแจ้งเบาะแสให้แก่เจ้าหน้าที่ อำเภอกว่าดล่างแหล่งอบายมุข บ่อนการพนัน ภายในหมู่บ้าน

๓) การแก้ไขปัญหาความยากจน

- การสนับสนุนและส่งเสริมผู้ด้อยโอกาส และผู้ว่างงานในหมู่บ้านให้สามารถ พัฒนาไปสู่ความพออยู่พอกิน พอใช้ โดยจะมีการจัดให้มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ กลุ่มเกษตรกรต่างๆ เช่น การเลี้ยงปลา เลี้ยงกบ การจัดทำโครงการตุ๋นเย็นข้างบ้าน ส่งเสริมให้ราษฎรปลูกผักสวนครัวไว้ รับประทานเอง

- การจัดตั้งตลาดกลางเพื่อรับซื้อหน่อไม้จากราษฎรเพื่อนำไปจำหน่าย ลดการ ถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง

- การสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนในหมู่บ้านลดต้นทุนและปัจจัยการผลิต ด้านการเกษตร จัดทำโครงการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ เพื่อให้เกษตรกรนำไปใช้โดยการร่วมกันผลิต และ

ร่วมกับสำนักงานพัฒนาที่ดินจังหวัด สำนักงานเกษตร อบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยใช้สารอินทรีย์

- การส่งเสริมและสนับสนุน การอนุรักษ์และรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน เพื่อดูแลรักษาพื้นที่ป่าภายในหมู่บ้าน ร่วมกับประชาชนในหมู่บ้านปลูกต้นไม้ในป่าชุมชน จนได้รับรางวัลจากการประกวดป่าชุมชน จากสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๒ จังหวัดนครสวรรค์ ร่วมกับอำเภอจัดสร้างฝายชะลอน้ำเพื่อสร้างความชุ่มชื้นให้แก่ป่า และจัดตั้งชุดดูแลรักษาพื้นที่ป่าชุมชน การอบรมให้ความรู้แก่ชาวบ้านเกี่ยวกับ การอนุรักษ์ป่าร่วมกับ อบต.บ้านไร่ ปลูกหญ้าแฝกในบริเวณแนวคันคลองกระแวน จำนวน ๒๐,๐๐๐ กอ

๔) การป้องกันและปราบปรามการทุจริตประพฤติมิชอบ หมู่บ้านได้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามาตรวจสอบการดำเนินงานของผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน เกี่ยวกับงบประมาณต่างๆ และผู้ใหญ่บ้านร่วมเป็นกรรมการตรวจสอบโครงการของ อบต.ที่มาดำเนินงานในหมู่บ้าน

๕) การปราบปรามผู้มีอิทธิพล จะใช้กลไกของเครือข่ายศูนย์ข่าวของหมู่บ้านในการหาข้อมูลผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ เพื่อแจ้งข้อมูลให้อำเภอดำเนินการต่อไป

๓. การปฏิบัติงานตามนโยบายของกระทรวงมหาดไทย กรมการปกครอง และหน่วยงานต่างๆ

๑) การบริการประชาชน

- ให้บริการด้านงานทะเบียน ได้แก่ การรับคำร้องขอบ้านเลขที่ การแจ้งเกิด การแจ้งตาย การรับรองบัตรประจำตัวประชาชนกรณีบัตรหาย หรือบัตรชำรุด และได้อยู่ร่วมอยู่เวรให้บริการประชาชน ณ สำนักทะเบียนอำเภอบ้านไร่ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนที่มาใช้บริการ และสามารถรับรองบุคคลได้ทันที

- ประสานและให้ความร่วมมือกับสำนักงานเกษตรอำเภอในการสำรวจข้อมูลเกษตรกรที่ประสบภัยพิบัติเพื่อให้ความช่วยเหลือ โดยการรับรองข้อมูลพื้นที่ประสบภัย ข้อมูลเกษตรกร

- นำผู้พิการในหมู่บ้าน ไปขอใบรับรองความพิการ ที่โรงพยาบาลบ้านไร่ จำนวน ๑๐ ราย เพื่อจัดทำบัตรประจำตัวผู้พิการ ณ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดอุทัยธานี

๒) การส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชนจัดตั้งกลุ่มอาชีพ กลุ่มเกษตรกรต่างๆ เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชนเพื่อเล่นกีฬาของหมู่บ้าน

๓) ส่งเสริมสนับสนุน การดำเนินงานด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ร่วมกับที่ทำการปกครองอำเภอบ้านไร่ จัดตั้งศูนย์เรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ณ บ้านนายสะอาด ปานพิมพ์ เพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนในหมู่บ้านปลูกผัก เลี้ยงปลา เลี้ยงกบ ไร่รับประทานเอง หากเหลือจำหน่ายเป็นรายได้ นอกจากนี้ ได้จัดตั้งตลาดกลางภายในหมู่บ้าน เพื่อรับซื้อหน่อไม้จากชาวบ้าน แทนพ่อค้าคนกลาง ที่กตราคา โดยหมู่บ้านจะรับซื้อและนำไปจำหน่ายเอง ซึ่งจะเป็นการควบคุมการปิดเปิดป่าในการหาหน่อไม้ได้ง่าย

๔) การสนับสนุนการปฏิบัติงานให้แก่หน่วยงานอื่นๆ

- งานด้านการตรวจสอบแนวเขตหรือออกเอกสารสิทธิ์ เป็นผู้แทนนายอำเภอในการตรวจสอบแนวเขตหรือระวางชี้แนวเขตกรณีที่ประชาชนได้มาร้องขอรังวัดสอบเขตซึ่งมีที่ดินติดกับที่สาธารณะ หรือทางสาธารณะ

- งานด้านการทหาร ให้ความร่วมมือกับหน่วยสวัสดิการในการแจ้งประชาสัมพันธ์ให้ชาวไทยที่มีอายุครบเพื่อขึ้นทะเบียนทหาร

- งานด้านสาธารณสุข ร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข องค์การบริหารส่วนตำบล อสม. จัดฟันหมอกวนเพื่อป้องกันโรคไข้เลือดออก และรณรงค์ให้ประชาชนร่วมกันป้องกันโรคไข้เลือดออก ร่วมมือกับปศุสัตว์ให้การฉีดพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อป้องกันไข้หวัดนก

๔. การเอาใจใส่ในการนำข้อราชการ ประกาศ ระเบียบ กฎหมาย และนโยบายของรัฐไปประชุมชี้แจงราษฎร

- กำหนดให้มีการประชุมราษฎรเพื่อชี้แจงข้อราชการต่างๆ ทุกวันที่ ๕ ของเดือน เป็นประจำทุกเดือน และจะมีการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านพร้อมในวันเดียวกัน

๕. การอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน การรักษาความสงบเรียบร้อย

๑) การอำนวยความสะดวก การไกลเกลี่ยระหว่างสามเษภรรยาที่มีเรื่องทะเลาะวิวาทเนื่องจากสามเษภรรยา โดยมีการทำหนังสือรับรองความประพฤติว่าจะไม่ตีเมษภรรยา และประพฤติตนเป็นคนดีของครอบครัว

๒) การรักษาความสงบเรียบร้อย

- จัดทำกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของหมู่บ้าน เพื่อให้ง่ายต่อการปกครอง
- จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดหมู่บ้าน
- จัดตั้งชุดรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้าน ตั้งจุดตรวจ รวมทั้งได้ร่วมกับนายอำเภอ ปลัดอำเภอ สมาชิก อส. อำเภอบ้านไร่ และเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ดำเนินการจับกุมและตรวจยึดผู้ลักลอบตัดไม้ในเขตพื้นที่ป่าชุมชน

- จัดตั้งเครือข่ายการข่าว เพื่อแจ้งเบาะแสข้อมูลต่างๆ เช่น ยาเสพติด การพนัน ร่วมกับ อบต.บ้านไร่ จัดชุด อปพร.ในหมู่บ้าน เพื่อให้ความช่วยเหลือประชาชนผู้ประสบภัยและอำนวยความสะดวกในการจัดงานหรือการจัดกิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่

๖. การจัดระเบียบ ปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในหมู่บ้าน

- จัดทำป้ายชื่อหมู่บ้าน ป้ายคุ้ม ๓ คุ้ม คือ คุ้มอิหลูป คุ้มห้วยหนามตะเข้ คุ้มหินตั้ง และป้ายซอย ๘ ซอย คือ ซอย ๑ คลองมะหาด ซอย ๒ เขานา ซอย ๓ อิหลูป ซอย ๔ มีสุข ซอย ๕ ห้วยหนามตะเข้ ซอย ๖ ดงข่อย ซอย ๗ ต้นแห่น ซอย ๘ หินตั้ง

- จัดทำข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้านติดไว้ที่ศาลากลางหมู่บ้านจำนวน ๑๒ ป้าย และทำป้ายหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบเฉลิมพระเกียรติ ๘๔ พรรษา และป้ายศูนย์การเรียนรู้หมู่บ้าน

- จัดตั้งหอกระจายข่าว ๓ จุด คือ จุดที่ ๑ ศาลากลางหมู่บ้านคุ้มหินตั้ง จุดที่ ๒ คุ้มอีหลุบ ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน และจุดที่ ๓ คุ้มห้วยหนามตะเข้ บ้านนายนิคม ตลแหวดดาว
- รณรงค์ให้ประชาชนช่วยกันกำจัดขยะมูลฝอย และรณรงค์ให้มีการทำความสะอาดภายในและภายนอกอาคารบ้านเรือน เพื่อให้สะอาดเรียบร้อยอยู่เสมอ

๗. การส่งเสริมด้านการศึกษา ศาสนา และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น

- ๑) มอบทุนการศึกษาให้แก่นักเรียนในหมู่บ้านเป็นประจำทุกปี โดยให้ผู้สูงอายุเป็นผู้มอบให้ เพื่อเป็นการเสริมสร้างความอบอุ่นในครอบครัว และในหมู่บ้าน
- ๒) สนับสนุนกิจกรรมด้านศาสนาภายในท้องถิ่น
  - เข้าร่วมทำบุญ และเชิญชวนให้ประชาชนร่วมทำบุญในวันพระ

๘. การปฏิบัติงานเสี่ยงอันตรายต่อชีวิต

- ร่วมกับนายอำเภอบ้านไร่ ปลัดอำเภอ เจ้าหน้าที่ อส. และเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ร่วมกันจับกุมตรวจยึดผู้ลักลอบตัดไม้ในพื้นที่ป่าชุมชน

๙. ช่วยเหลือหารายได้ หรือวัสดุสิ่งของสมทบในการก่อสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ หรือสถานที่ราชการ โดยไม่ต้องใช้งบประมาณของแผ่นดิน

- ร่วมกับชาวบ้านบริจาคเงินเพื่อสมทบทุนก่อสร้างสถานกีฬาประจำหมู่บ้าน
- มอบเงินเพื่อสงเคราะห์ศพผู้เสียชีวิต

สรุปการน้อมนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาดำเนินการ

- หมู่บ้านได้ร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาหมู่บ้าน คือ “หมู่บ้านโปร่งใส หมู่บ้านเขียวขจี หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมุ่งหวังให้หมู่บ้านมีการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ต้องมีความโปร่งใส พร้อมทั้งจะให้ประชาชนได้ร่วมตรวจสอบได้เสมอ การมุ่งหวังให้หมู่บ้านมีพื้นที่ป่าเพิ่มมากขึ้น และคงสภาพป่าไม้ที่สมบูรณ์เป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ และท้ายที่สุดคือมุ่งหวังให้เป็นหมู่บ้านที่ประชาชนดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจากการดำเนินงานตามทิศทางการดังกล่าวทำให้ หมู่บ้านห้วยหนามตะเข้ ได้รับรางวัลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ประจำปี พ.ศ.๒๕๕๓ และ ๒๕๕๔^{๕๖}

^{๕๖} วิสาหกิจชุมชน, โครงการ กลุ่มผู้เฒ่าบ้านบ้านห้วยหนามตะเข้ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี, ผลการดำเนินงาน, ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๕.

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษางานวิจัยเรื่องการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอ บ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานีผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

๒.๕.๑ งานวิจัยเกี่ยวกับการบริหาร

การบริหารโดยทั่ว ๆ ไป จะมีลักษณะเป็นกระบวนการวิธี หรือเป็นการกำหนดขั้นตอนในการปฏิบัติงาน หรือเป็นลำดับรายการในการบริหาร ซึ่งในการบริหารนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ก่อนหลังจากจะต้องทำสิ่งใดก่อนและต่อไปจะทำอะไรซึ่งจัดว่าเป็นหลักเกณฑ์วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) กระบวนการบริหารจะกำหนดขอบเขต และหน้าที่ตามขั้นตอนต่าง ๆ ให้อย่างชัดเจนดังนั้นนักวิชาการและนักบริหารต่างประเทศตลอดจนนักการศึกษาได้ให้ความสำคัญของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารไว้ดังนี้

นิตธีร เพชรกันหา ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดชัยภูมิ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาความรู้ และการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารการจัดการของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดชัยภูมิ ๒) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ กับการบริหารงาน โดยใช้หลักธรรมาภิบาลของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดชัยภูมิ ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า ความรู้เกี่ยวกับบทบาทอำนาจหน้าที่และความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลนายกองค์การบริหารส่วนตำบลโดยรวมในระดับปานกลางและ ยังพบว่าความสัมพันธ์บทบาทอำนาจหน้าที่ มีความสัมพันธ์กับการบริหารงาน ตามหลักธรรมาภิบาล อยู่ในระดับปานกลาง^{๕๗}

สัมฤทธิ์ ท่าเหล็กเจริญ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาในการปฏิบัติงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดปทุมธานี ให้ความหมายของคำว่าบริหารไว้ว่า “การบริหาร” นั้น นอกจากใช้คำภาษาอังกฤษว่า “Administration” ยังมีคำอีกคำหนึ่งที่ใช้แทนกันได้ คือ คำว่า “Management” ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายเหมือนกันแต่ทางวิชาการจะเลือกใช้คำว่า “Administration” ก็ด้วยเหตุผล ๒ ประการคือ เหตุผลประการแรก เมื่อไม่ต้องการใช้คำว่า “ผู้จัดการ” ซึ่งมีความหมายแคบจำกัดลงไปว่าเป็นผู้บริหารงานขององค์กรแห่งใดแห่งหนึ่ง หรือหน่วยงานในหน่วยงานหนึ่งเท่านั้น ดังนั้น เมื่อพูดถึงการบริหารงานโดยทั่วไป หรือการบริหารราชการ จึงนิยมใช้คำว่า “Administration”^{๕๘}

^{๕๗} นิตธีร เพชรกันหา, “ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดชัยภูมิ “วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต” (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๕๐ .

^{๕๘} สัมฤทธิ์ ท่าเหล็กเจริญ, “ปัญหาในการปฏิบัติงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล: ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดปทุมธานี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง) , ๒๕๔๖.

กฤตยา โอวาท ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการที่ก่อให้เกิดการทุจริตใน สหกรณ์ภาคการเกษตร พบว่า การบริหารการจัดการสหกรณ์ ขาดการวางแผนที่ดี การกำหนด แผนงานเป็นเพียงแผนกว้างๆ ในเรื่องการทำธุรกิจ ไม่มีการกำหนดขั้นตอนในการปฏิบัติตน สหกรณ์มี เจ้าหน้าที่เพียงพอดต่อการปฏิบัติงาน มีการแบ่งหน้าที่ปฏิบัติงาน แต่ไม่มีขั้นตอนในการปฏิบัติงาน และ เจ้าหน้าที่ทุกคนสามารถทำงานในหน้าที่อื่นได้ โดยไม่มีการควบคุมซึ่งกันและกัน ขาดผู้นำที่มีความรู้ ความสามารถทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายจัดการ ขาดการควบคุมที่ดีในด้านการเงินการบัญชี การควบคุม โดยงบประมาณ และการควบคุมโดยการตรวจสอบ^{๕๙}

ชุตติกาญจนา อังคารประเสริฐ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง เรื่อง การศึกษาการบริหาร จัดการสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด พบว่า ในการบริการจัดการของสหกรณ์บ้านลาด จำกัด มี การจัดระเบียบการบริหารงานอย่างเป็นระบบมีสินทรัพย์หมุนเวียนจำนวนมาก และสมาชิกส่วนใหญ่ ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในทุกโครงการ และปัจจัยที่ส่งผลให้สหกรณ์สามารถประสบผลสำเร็จได้คือ คน เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ การบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์^{๖๐}

มีทนา เหลืองนาคทองดี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความรู้ความเข้าใจในการบริหาร องค์กรตามหลักธรรมาภิบาลของนักธุรกิจไทย โดยมีกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารจากบริษัทที่จดทะเบียน ในตลาดหลักทรัพย์ ผลการศึกษาพบว่า อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่งงานบริหาร มี ความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจเรื่องธรรมาภิบาลอย่างน้อยสำคัญทางสถิติ โดยผู้บริหารที่มีอายุ มากกว่า ๔๐ ปี การศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป และเป็นผู้บริหารระดับสูงมีความรู้ความเข้าใจใน เรื่องธรรมาภิบาล มากกว่าผู้บริหารที่มีอายุน้อย การศึกษาระดับปริญญาตรี และเป็นผู้บริหาร ระดับกลาง นอกจากนั้นพบว่า ผู้บริหารระดับสูงและผู้บริหารระดับกลางมีการเปิดรับข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับธรรมาภิบาลจากสื่อต่างๆ ค่อนข้างน้อยมาก และยังพบว่าผู้บริหารระดับสูงและผู้บริหาร ระดับกลางมีทัศนคติต่อการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารองค์กร^{๖๑}

สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร (Administration) เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่าง ยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กร เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะชี้ให้เห็นความสำเร็จ หรือความ ล้มเหลว ความมีประสิทธิภาพหรือความไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงาน การบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคม ความก้าวหน้าของวิทยาการต่างๆ การบริหารเป็นมรรคที่ สำคัญจะนำไปสู่ความก้าวหน้าการบริหารเป็นลักษณะการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคล

^{๕๙} กฤตยา โอวาท , “การศึกษาการบริหารจัดการที่ก่อให้เกิดการทุจริตในสหกรณ์ภาคการเกษตร”, รายงานการวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย กรมส่งเสริมสหกรณ์), ๒๕๔๗.

^{๖๐} ชุตติกาญจนา อังคารประเสริฐ, “การศึกษาการบริหารจัดการสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๕.

^{๖๑} มีทนา เหลืองนาคทองดี, “ความรู้ความเข้าใจในการบริหารองค์กรตามหลักธรรมาภิบาลของนัก ธุรกิจไทย”, งานวิจัยหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐร่วมเอกชน รุ่นที่ ๑๔, (บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัย ป้องกันราชอาณาจักร), ๒๕๔๕.

๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับธรรมาภิบาล

องค์ประกอบในการเสริมสร้างการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี คือ องค์ประกอบของธรรมาภิบาลที่มุ่งเน้นไปทางด้านบริหารการปกครอง การพัฒนา และการกระจายอำนาจ โดยมีองค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาล ๖ ด้าน คือ ด้านหลักนิติธรรมด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบ และด้านหลักความคุ้มค่า ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมาภิบาลไว้ดังนี้

พระจริญ จิรสุโภ (เมืองประทับ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองบางกรวย จังหวัดนนทบุรี” ทั้ง ๖ ด้าน คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ บุคลากรของเทศบาลเมืองบางกรวยทั้งหมดจำนวน ๒๐๐ คน ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นว่า เทศบาลเมืองบางกรวย มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้านพบว่า มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมากทุกด้าน^{๖๒}

พระมหาพุทธิวงศ์ นฤชนบุญ (สุวรรณรัตน์) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานของวัดตามหลักธรรมาภิบาล : ศึกษากรณีวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี” จากการศึกษาพบว่า

๑. หลักธรรมาภิบาลเป็นรูปแบบการบริหารจัดการที่ดี อันมีแนวคิดมาจากสังคมตะวันตกเป็นแนวคิดการบริหารจัดการองค์การอันก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงาน เพราะเป็นหลักของการบริหารจัดการที่ใช้ระบบคุณธรรมนำหน้าหลักธรรมาภิบาลนี้เมื่อได้ศึกษาเทียบเคียงตามหลักพระพุทธศาสนาจะเห็นว่าตรงกับหลักทศพิธราชธรรม ที่พระพุทธองค์ได้ทรงสอนให้ผู้ปกครองบ้านเมืองได้ใช้ในการจัดการปกครอง ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นหลักธรรมาภิบาลในเชิงพุทธ

๒. คณะสงฆ์ไทยได้บริหารองค์การคณะสงฆ์ ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลทั้ง ๖ ประการ อันได้แก่ (๑) หลักนิติธรรม คณะสงฆ์ได้ยึดหลักพระธรรมวินัย และ พ.ร.บ.คณะสงฆ์เป็นหลักในการปกครองคณะสงฆ์ (๒) หลักคุณธรรม คณะสงฆ์ได้มีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในหมู่พระภิกษุสามเณร ตลอดถึงประชาชนโดยทั่วไปในรูปแบบต่าง ๆ เช่น จัดการศึกษาพระปริยัติธรรม จัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรม ให้การสนับสนุนโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นต้น (๓) ความโปร่งใส คณะสงฆ์ได้มีกฎระเบียบที่รัดกุมเกี่ยวกับการดูแลศาสนสมบัติกลางและศาสนสมบัติของวัดตามกฎระเบียบของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติอย่างเคร่งครัด (๔) หลักการมีส่วนร่วม คณะสงฆ์ได้จัดรูปแบบการปกครองแบบมีส่วนร่วมเพื่อเปิดโอกาสให้พระภิกษุที่มีความรู้ความสามารถเข้าดำรงตำแหน่งเป็นผู้ปกครองในระดับต่าง ๆ (๕) หลักความรับผิดชอบต่อ งานเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันเป็นภารกิจหลักของคณะสงฆ์ที่จะต้องดำเนินการให้เกิดเป็นรูปธรรม และ (๖) หลักความคุ้มค่า คณะสงฆ์ได้มีการบริหารทุกองค์การให้

^{๖๒} พระจริญ จิรสุโภ (เมืองประทับ), “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองบางกรวย จังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒.

เกิดประโยชน์อันสูงสุด เช่น สถานที่ใดที่ไม่ได้มีการใช้สอยก็แบ่งให้ประชาชนเช่าเพื่ออยู่อาศัย หรือสร้างอาคารพาณิชย์ สร้างโรงเรียน สถานพยาบาล เป็นต้น

๓. วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ได้มีการบริหารจัดการเกี่ยวกับกิจการของวัดอันมีความสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลทั้ง ๖ ประการ ซึ่งในบางประเด็นก็อาจเด่นชัดเป็นรูปธรรม เช่น ในด้านหลักนิติธรรม วัดได้ปกครองคณะสงฆ์โดยยึดหลักธรรมวินัย และ พ.ร.บ.คณะสงฆ์ ตลอดถึงวัดได้วางกฎระเบียบของวัดทั้งในส่วนของพระภิกษุสามเณรและศิษย์วัด ด้านคุณธรรม วัดได้มีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่พระภิกษุสามเณร ตลอดถึงประชาชนโดยทั่วไป เช่น การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม จัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การปาฐกถาธรรมประจำวันอาทิตย์ การปฏิบัติธรรมสุดสัปดาห์ การอุปสมบทประจำเดือน เป็นต้น หลักการมีส่วนร่วม วัดได้จัดรูปแบบการปกครองภายในแบบกระจายอำนาจหน้าที่ไปยังพระภิกษุรูปอื่น ๆ อันไปตามภารกิจของคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ประการ กับอีก ๕ สายงาน เพื่อเปิดโอกาสให้พระภิกษุที่มีความรู้ความสามารถได้เข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมในการบริหารงานคณะสงฆ์ของวัด ความคุ้มค่า วัดชลประทานรังสฤษฎ์ได้มีการปฏิรูปการจัดพิธีกรรมให้เหมาะสมกับยุคสมัย โดยเน้นหลักในการจัดที่ว่า เป็นระเบียบ เรียบง่าย ประหยัด ได้ประโยชน์ และส่งเสริมสติปัญญา

กล่าวโดยสรุป ธรรมาภิบาลเป็นการปกครองที่ดีสอดคล้องกับหลักการทางพระพุทธศาสนา เมื่อศึกษากรณีวัดชลประทานรังสฤษฎ์เป็นตัวอย่างเป็นตัวอย่างแล้วก็สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับวัดอื่น ๆ และองค์กรอื่น ๆ ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ^{๖๓}

เจ็ดดี โพร่ศรีทอง ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การดำเนินงานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยตามหลักธรรมาภิบาล” กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นผู้บริหาร คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทั้งส่วนกลางและวิทยาเขต ทั้งหมด ๑๑ แห่ง โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๕๐ รูป/คน ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยตามหลักธรรมาภิบาล ทั้ง ๖ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้แก่ ด้านความคุ้มค่า ด้านนิติธรรม ด้านความรับผิดชอบ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านคุณธรรม และด้านความโปร่งใส^{๖๔}

ธนนชัย รัตนไตรแก้ว ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประเมินการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนในจังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า^{๖๕}

๑) โรงเรียนในจังหวัดนครสวรรค์ มีการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาการบริหารงานโรงเรียนซึ่งอยู่ในแต่ละหลักของธรรมาภิบาล พบว่าทุกด้านอยู่

^{๖๓} พระมหาพุทธวิงศ์ นฤธณฺญ (สุวรรณรัตน์), “การบริหารงานของวัดตามหลักธรรมาภิบาล : ศึกษากรณีวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

^{๖๔} เจ็ดดี โพร่ ศรีทอง, “การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

^{๖๕} ธนนชัย รัตนไตรแก้ว, “การประเมินการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนในจังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์), ๒๕๔๘.

ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการบริหารงบประมาณ รองลงมา คือ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานทั่วไป และด้านวิชาการ ตามลำดับ

๒) ผลการเปรียบเทียบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนในจังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตามขนาดโรงเรียนระดับการศึกษาและประสบการณ์ในการบริหารโรงเรียนพบว่า ในภาพรวมและในแต่ละหลักไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ในหลักความคุ้มค่าในเรื่องของการได้รับรางวัลด้านวิชาการ ซึ่งเป็นผลมาจากการส่งเสริมงานวิชาการ ระหว่างโรงเรียนขนาดเล็กกับขนาดกลาง และขนาดเล็กกับขนาดใหญ่ รวมทั้งประสบการณ์ในการบริหารโรงเรียน ต่ำกว่า ๑๐ ปี และสูงกว่า ๒๐ ปี แตกต่างกันไป

อรทัย แสงทอง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครกรณีศึกษาศาสนสถานศึกษาในเขตตลิ่งชัน” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครพบว่า โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร พบว่า ครูผู้สอนมีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก การเปรียบเทียบการใช้หลักธรรมาภิบาล ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานครพบว่า มีการใช้หลักธรรมาภิบาลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ การนำหลักการและแนวการบริหารสถานศึกษาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน นำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานทั้ง ๖ งานของสถานศึกษาเป็นอย่างดีมีความเหมาะสมในระดับมากและมากที่สุด^{๖๖}

กิตติพงศ์ อรุณพิพัฒน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารจัดการรัฐวิสาหกิจ : กรณีศึกษาบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย” ทำการศึกษาเปรียบเทียบระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยเรื่อง การสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๒ หลักเกณฑ์และแนวทางการกำกับดูแลที่ดีในรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. ๒๕๔๔ของกระทรวงการคลัง” พบว่าหลักเกณฑ์ไม่ได้มีความแตกต่างในสาระสำคัญนัก โดยเฉพาะเรื่องหลักความโปร่งใส หลักความซื่อสัตย์สุจริต หลักความรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติหน้าที่ และหลักความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งมีความแตกต่างบ้างเล็กน้อย เช่น บริษัทจดทะเบียนต้องจะต้องมีความรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้วย โดยคณะกรรมการรัฐวิสาหกิจจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการปฏิบัติหน้าที่ และบริหารจัดการรัฐวิสาหกิจที่เป็นรัฐวิสาหกิจที่บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ โดยที่กระบวนการแต่งตั้งคณะกรรมการรัฐวิสาหกิจจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ซื่อสัตย์สุจริต และมีความโปร่งใส เพื่อให้คณะกรรมการนำหลักธรรมาภิบาลไปบริหารจัดการองค์กรนั้น เพื่อปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อันเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ธุรกิจหรือกิจกรรมนั้นๆ รวมทั้งการมีความรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้นหรือผู้ลงทุนทุกรายอย่างเท่าเทียมกัน ควรมีการประเมินผลงานฝ่ายจัดการ

^{๖๖} อรทัย แสงทอง, “หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานครกรณีศึกษาศาสนสถานศึกษาในเขตตลิ่งชัน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒.

และคณะกรรมการเองและจัดทำจรรยาบรรณของกรรมการผู้บริหาร และพนักงานด้วยกระบวนการ สรรหาคณะกรรมการรัฐวิสาหกิจ ควรเปิดโอกาสให้ผู้ถือหุ้นรายย่อยหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วม ในการพิจารณาเลือกจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง และมีความเป็นอิสระเพื่อจะ กำกับดูแลการดำเนินงานของฝ่ายบริหารรัฐวิสาหกิจ ดูแลผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นรายย่อยโดย หน่วยงานของรัฐที่เป็นผู้กำกับดูแลรัฐวิสาหกิจและดูแลผู้ถือหุ้น ต้องมีหลักธรรมาภิบาลทุกหน่วยและ ปฏิบัติอย่างเคร่งครัด^{๖๗}

นภดล สุรนครินทร์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในองค์การ บริหารส่วนตำบลตามทัศนคติของประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ ในองค์การบริหารส่วนตำบลตามทัศนคติของประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ ในภาพรวมอยู่ในเชิงบวกเมื่อ เปรียบเทียบตามปัจจัยด้านบุคคล พบว่าประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ต่างกัน มีทัศนคติต่อ การนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ใน อบต. ไม่แตกต่างกัน และเมื่อเปรียบเทียบตามปัจจัยด้านขนาด ของ อบต. และการมีส่วนร่วมในการดำเนินการของ อบต. แตกต่างกัน ส่วนปัจจัยด้านความรู้ความ เข้าใจใน อบต. ไม่แตกต่างกัน ส่วนปัจจัยด้านขนาดของ อบต. ไม่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านการมี ส่วนร่วมในการดำเนินการของ อบต.”^{๖๘}

เบญจวรรณ วันดีศรี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเป็นธรรมาภิบาลของนายก องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด” ผลวิจัยพบว่า นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ใน จังหวัดร้อยเอ็ดมีธรรมาภิบาลในภาพรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความมี ประสิทธิภาพ ด้านความรับผิดชอบ ด้านคุณธรรม ด้านนิติธรรม มีธรรมาภิบาลระดับสูง ส่วนด้าน ความโปร่งใส ด้านการมีส่วนร่วม มีธรรมาภิบาลต่ำ สำหรับปัจจัยต่างๆซึ่งได้แก่ความรู้ความเข้าใจใน บทบาทหน้าที่ และความรู้ความเข้าใจในการปกครองด้วยหลักธรรมาภิบาล ผลการวิจัยพบว่ามีความสัมพันธ์กับธรรมาภิบาลของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ขณะที่อายุ ระดับการศึกษาไม่มี ความสัมพันธ์กับธรรมาภิบาลของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด^{๖๙}

รอง ปัญสังกา ได้ทำการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดอุดรธานีผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก เมื่อ พิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากในด้านหลัก

^{๖๗} กิตติพงษ์ อรุณีพัฒน์, “หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารจัดการรัฐวิสาหกิจ : กรณีศึกษาบริษัทจด ทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย”, *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันพระปกเกล้า), ๒๕๕๕.

^{๖๘} นภดล สุรนครินทร์, “การนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบลตามทัศนคติของ ประชาชนจังหวัดเชียงใหม่”, *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๗.

^{๖๙} เบญจวรรณ วันดีศรี, “การศึกษาความเป็นธรรมาภิบาลของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัด ร้อยเอ็ด”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี), ๒๕๕๖.

นิติธรรม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วมและหลักคุณธรรม ส่วนในด้านหลักความคุ้มค่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง^{๗๐}

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า หลักธรรมาภิบาลเป็นการปกครองที่ดีสอดคล้องกับหลักการทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ซึ่งเป็นหลักในการบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคมที่ดีตามหลักธรรมาภิบาลของระเบียบบริหารราชการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.๒๕๔๒ ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาเป็นตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาคือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

๒.๕.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนมีผู้ศึกษาไว้ สามารถพิจารณาได้ดังนี้

ปรีชา หมั่นกิจ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประเมินความต้องการการฝึกอบรมด้านอาชีพนอกภาคเกษตรของชาวเผ่าอึ๋ก้อบ้านดอยช้าง จังหวัดเชียงราย” พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมด (๙๐ %) มีความต้องการฝึกอบรมด้านอาชีพนอกภาคเกษตรซึ่งเป็นผู้ที่มีอายุระหว่าง ๑๕ – ๔๐ ปี โดยเป็นชายมากกว่าหญิง ในขณะที่ส่วนน้อยไม่ต้องการฝึกอบรมเพราะอยู่ในกลุ่มอายุระหว่าง ๔๑ – ๕๐ ปี โดยให้เหตุผลว่าต้องรับผิดชอบงานในครอบครัว ในไร่ รับผิดชอบในการดูแลบุตรหลาน และมีอายุมากแล้ว อาชีพที่ต้องการฝึกอบรมมากที่สุดของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นชายคือ ช่างซ่อมเครื่องยนต์ ช่างก่อสร้าง ช่างไฟฟ้า ช่างตัดผม และจักสาน และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นหญิงต้องการฝึกอบรมอาชีพช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ถนอมอาหาร เสริมสวย การประดิษฐ์ไม้ดอก และเย็บปักประดิษฐ์ หน่วยงานที่ต้องการให้เป็นผู้จัดอบรมมากที่สุดคือ ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขา ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน และศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน โดยส่วนใหญ่ต้องการให้หน่วยงานผู้จัดเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่าย ช่วงเวลาที่ต้องการฝึกอบรมมากที่สุดคือ ช่วงฤดูแล้งหลังการเก็บเกี่ยว และต้องการฝึกในเวลากลางวันมากกว่ากลางคืน เกี่ยวกับสถานที่ฝึกอบรม ส่วนใหญ่ต้องการฝึกอบรมในหมู่บ้านและผู้ที่ต้องการฝึกอบรมทั้งหมดมีความมั่นใจว่าจะสามารถนำวิชาชีพที่ได้รับการอบรมไปประกอบเป็นอาชีพได้^{๗๑}

ดวงทิพย์ แก้วประเสริฐ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาวิชาชีพในศูนย์การเรียนชุมชนโดยผ่านองค์การท้องถิ่น ตำบลน้ำโจ้ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง” พบว่า ปัญหาในการจัดการศึกษาวิชาชีพในศูนย์การเรียนชุมชนโดยผ่านองค์การท้องถิ่นพบว่าการจัดการหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นและการดำเนินการของคณะกรรมการอำนวยการศูนย์การเรียน

^{๗๐}รอง ปัญสังกา, “พฤติกรรมกรรมการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดอุดรธานี”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี), ๒๕๔๘.

^{๗๑}ปรีชา หมั่นกิจ, “การประเมินผลโครงการความต้องการฝึกอบรมด้านอาชีพนอกภาคเกษตรของชาวเขาเผ่าอึ๋ก้อ บ้านดอยช้าง จังหวัดเชียงราย”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๑.

ชุมชนมีระดับปานกลางในเกือบทุกเรื่อง ยกเว้นการจัดการหลักสูตรสาขาวิชาเกษตรกรรม สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้เหมาะสมในระดับมาก แต่คณะกรรมการที่ประกอบด้วยเจ้าอาวาส ตัวแทน ประชาชนและศึกษาธิการอำเภอ มีความเหมาะสมในระดับน้อย^{๗๒}

สุพิศ ยางาม ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้น ให้แก่ผู้ถูกเลิกจ้างและว่างงาน วิทยาลัยสารพัดช่างเชียงใหม่ พบว่าด้านบริบท โครงการฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นแผนกอาหาร – ขนม ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ด้านปัจจัย มีความเหมาะสมระดับปานกลาง ด้านกระบวนการผลิต มีความเหมาะสมระดับมาก ในด้านวิธีการสอน การเตรียมการสอนของครูและเนื้อหาหลักสูตรมีความเหมาะสมระดับมาก ด้านผลผลิตพบว่าผู้เรียนได้รับความรู้มากและนำความรู้ที่ได้รับไปประกอบอาชีพได้^{๗๓}

อุดมศักดิ์ วงศ์พันธุ์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศักยภาพชุมชนชนบทในเรื่องพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ” พบว่า การพึ่งตนเองมีกลไก ๓ ประการที่ส่งผลต่อศักยภาพชุมชนได้แก่ กลไกทางสังคมซึ่งประกอบด้วย เครือญาติ กลุ่มต่างๆ เพื่อนบ้าน ผู้นำและกลไกทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย คุณค่าความเชื่อและภูมิปัญญาชาวบ้านในด้านต่างๆที่ทำให้สามารถพึ่งตนเองได้ ประการสุดท้ายได้แก่ กลไกทางการศึกษา ประกอบด้วย พ่อแม่ ผู้อาวุโส ครู และเพื่อนที่ทำให้มีการสืบทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ คุณค่า ความเชื่อในด้านการประกอบอาชีพ และการรักษาพยาบาล ส่วนเงื่อนไขประกอบด้วย ความเป็นเครือญาติ ความเป็นเพื่อนบ้าน ความเชื่อในผู้อาวุโส และการเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาเป็นเงื่อนไขสำคัญในการพึ่งตนเอง ชุมชนสามารถพึ่งตนเองในด้านเศรษฐกิจได้ในระดับหลัง เช่น ในด้านการผลิต การรวมกลุ่มเพื่อระดมทุนมีการแลกเปลี่ยนแรงงานและยังมีการนำเอาภูมิปัญญาที่มีอยู่มาใช้ในการผลิต การตลาด มีการสร้างตลาด สร้างเครือข่ายตลาด ตลอดจนสามารถสร้างอำนาจการต่อรองกับภายนอกได้ การบริโภคภายในชุมชนนั้นในด้านอาหารสามารถผลิตได้อย่างเพียงพอ และบางส่วนได้จากป่ารวมทั้งสมุนไพรในการรักษาโรค ชุมชนมีการนำเอาความรู้สมัยใหม่และภูมิปัญญาดั้งเดิมมาประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม ทำให้มีศักยภาพในการพึ่งตนเองได้เป็นอย่างดี^{๗๔}

เชิดชัย ชูระแพง และคณะ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง เจตคติของสมาชิกที่มีต่อการดำเนินงานของสหกรณ์เครดิตยูเนียนตำบลวังตะโก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาถึงเจตคติของสมาชิกที่มีต่อการดำเนินงานของสหกรณ์เครดิตยูเนียนตำบลวังตะโก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ใน ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านการบริการ ด้านสวัสดิการ

^{๗๒} ดวงทิพย์ แก้วประเสริฐ, “การพัฒนาแบบการจัดการศึกษาวิชาชีพในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโดยผ่านองค์การท้องถิ่น ตำบลน้ำโจ้ว อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๓.

^{๗๓} สุพิศ ยางาม, “การประเมินผลโครงการฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นให้แก่ผู้เลิกจ้างและว่างงาน วิทยาลัยสารพัดช่างเชียงใหม่”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๓.

^{๗๔} อุดมศักดิ์ วงศ์พันธุ์, “ศักยภาพของชุมชนชนบทในการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๑.

และด้านประสาสัมพันธ์ จำแนกตามตัวแปรที่ศึกษาคือ เพศ ระยะเวลา การเป็นสมาชิก อายุ อาชีพ รายได้ต่อเดือน และจำนวนหุ้น กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ สมาชิกสหกรณ์ยูเนี่ยนตำบลวังตะโก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี จำนวน ๒๔๘ คน โดยการสุ่มแบบเปิดตารางเทียบสัดส่วน ประชากรกับกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie & Morgan โดยยอมให้เกิดการคลาดเคลื่อนในการเลือกกลุ่มตัวอย่างร้อยละ ๕ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การทดสอบค่าเอฟ และวิธีการของเซฟเฟ ผลการวิจัยพบว่า ๑. สมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนตำบลวังตะโก มีเจตคติต่อการดำเนินงานใน ๔ ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ๒. สมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนตำบลวังตะโก ที่มีเพศ ระยะเวลา การเป็นสมาชิก อายุ อาชีพ รายได้ต่อเดือน และจำนวนหุ้นต่างกัน มีเจตคติต่อการดำเนินงานใน ๔ ด้านโดยรวมทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าสมาชิกที่มีอายุต่างกันมีเจตคติต่อการดำเนินงานด้านประสาสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนในด้านอื่นๆไม่มีความแตกต่างกัน^{๗๕}

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนนี้ พอสรุปได้ว่า การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนกระทำได้โดยหน่วยงานของรัฐ (องค์การบริหารส่วนตำบล) และผู้นำชุมชน ที่มีบทบาทเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้และยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของตนเองด้วยกำลังและความสามารถของตนเอง ดังนั้นการศึกษาวเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจเรื่องธุรกิจชุมชนอย่างเป็นระบบจึงเกิดขึ้นเพื่อให้เข้าใจพัฒนาการ หลักการ วิธีการและรูปแบบที่เหมาะสมกับชุมชนนั้นๆ จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อจะได้นำสิ่งเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนนั้นๆ ให้มีเศรษฐกิจที่ดีขึ้น

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables)

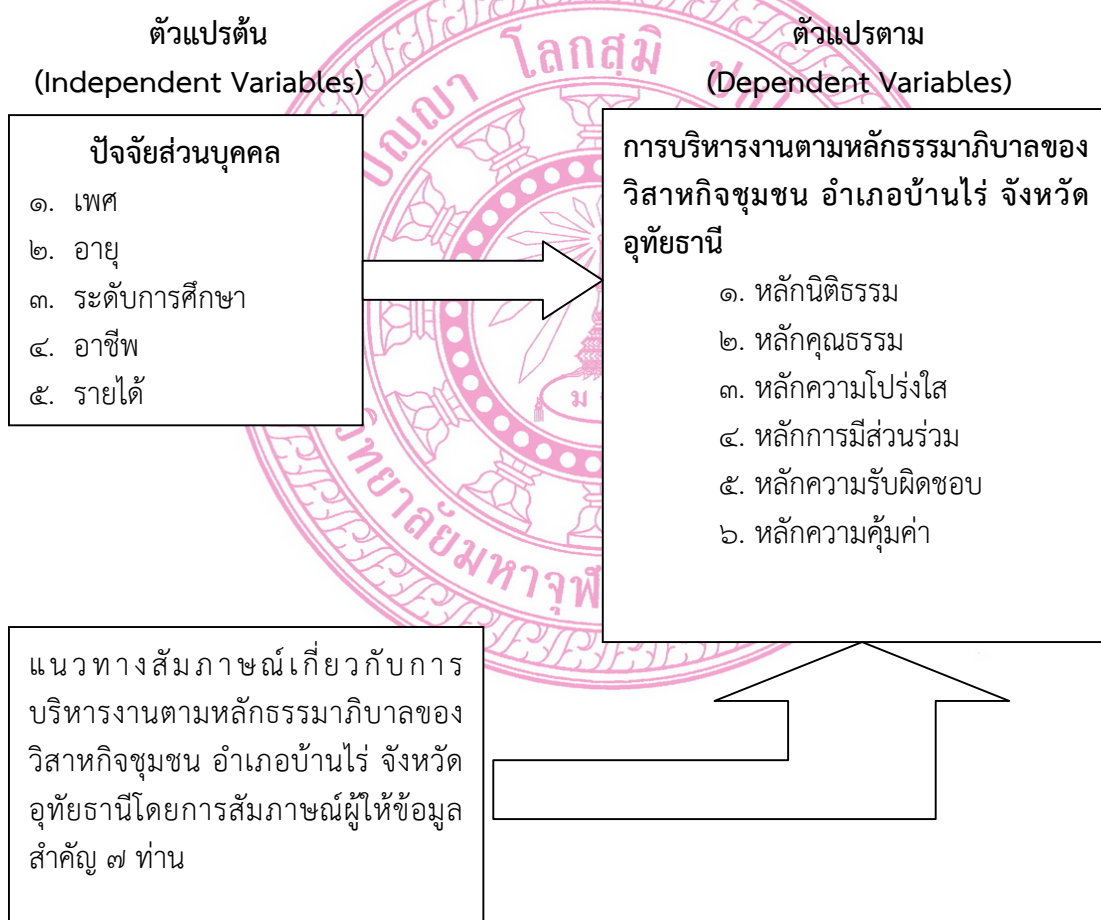
ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ รายได้

^{๗๕}เชิดชัย ชูระแพง และคณะ, “เจตคติของสมาชิกที่มีต่อการดำเนินงานของสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนตำบลวังตะโก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี”, *วิทยานิพนธ์*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี), ๒๕๔๗.

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ซึ่งหลักธรรมาภิบาลมี ๖ ประการ^{๗๖} ประกอบด้วย

- ๑) หลักนิติธรรม
- ๒) หลักคุณธรรม
- ๓) หลักความโปร่งใส
- ๔) หลักการมีส่วนร่วม
- ๕) หลักความรับผิดชอบ
- ๖) หลักความคุ้มค่า

แผนภาพที่ ๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

^{๗๖}สถาบันพระปกเกล้า, ทศธรรม : ตัวชี้วัดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๙), หน้า ๙.

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานีเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ผู้ศึกษาใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งเป็นวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๒.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑) ประชากร (Population) ได้แก่ คณะกรรมการและสมาชิกของวิสาหกิจชุมชน ตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านไร่จังหวัดอุทัยธานี จำนวนทั้งหมด ๕๗๐ คน^๑

๒) กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) และวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) ดังนี้

ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) ได้มาจาก คณะกรรมการและสมาชิกของวิสาหกิจชุมชน หมู่ที่ ๑๐ บ้านห้วยหนามตะเข้ ตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำนวนประชากรทั้งหมด ๕๗๐ คน โดยใช้สูตรของ Taro Yamane^๒ ซึ่งใช้ระดับความเชื่อมั่นที่ ๐.๐๕ ดังนี้

^๑โครงการ กลุ่มผู้เฝ้าระวังบ้านบ้านห้วยหนามตะเข้ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี,ผลการดำเนินงาน,ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๕,หน้า ๒.

^๒ธานีรินทร์ ศิลป์จารุ, การวิเคราะห์และวิจัยข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : บิสนิตเนสอาร์แอนด์ดี), ๒๕๕๑, หน้า ๔๕.

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N แทน ขนาดของประชากร

e แทน ความน่าจะเป็นของความคลาดเคลื่อนของการสุ่ม

ประชากรทั้งหมด ๕๗๐ คน เมื่อแทนค่าในสูตรจะได้ดังนี้

$$n = \frac{570}{1 + 570(0.05)^2}$$

$$n = \frac{570}{2.425}$$

$$n = 235$$

เพราะฉะนั้นจำนวนกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ ๒๓๕ คน

วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง(Sampling) การสุ่มกลุ่มตัวอย่างใช้หลักการสุ่มแบบแบ่งชั้น ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็นสัดส่วน โดยพิจารณาจากจำนวนประชากร เพื่อให้ได้ข้อมูลมีลักษณะกระจาย ให้สัมพันธ์กับสัดส่วนของประชากร โดยทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) โดยใช้กลุ่มสมาชิก วิสาหกิจชุมชนและประชาชน หมู่ที่ ๑๐ บ้านห้วยหนามตะเข้ ตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี เป็นระดับในการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างเป็นสัดส่วนโดยใช้สูตร ดังนี้

$$\text{จำนวนตัวอย่างในแต่ละชั้น} = \frac{\text{จำนวนตัวอย่างทั้งหมด} \times \text{จำนวนประชากรในแต่ละชั้น}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}}$$

จากสูตรจะได้ประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในแต่ละชั้นของประชาชน ในตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี รวม ๒๓๕ คน รายละเอียดดังตารางที่ ๑

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างคณะกรรมการและสมาชิกของวิสาหกิจชุมชน ตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

ระดับชั้น	จำนวนประชากร (คน)	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (คน)
คณะกรรมการ	๑๘	๗
สมาชิกของวิสาหกิจชุมชน	๕๕๒	๒๒๘
รวม	๕๗๐	๒๓๕

๓.๒.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๗ ท่าน ได้แก่

๑.นายณรงค์	จุมโสดา	ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน,ประธาน
๒.นายอรุณ	จุมโสดา	ตำแหน่งรองประธาน
๓.นายสวิง	เลขยัน	ตำแหน่งผู้ช่วยประธาน
๔.นายสุนันท์	อ่อนคำ	ตำแหน่งเลขานุการ
๕.นางปาริชาติ	การภักดี	ตำแหน่งเหรัญญิก
๖.นายประเสริฐ	บุญอินทร์	ตำแหน่งคณะกรรมการ
๗.นายนิคม	ดลแวววาว	ตำแหน่งคณะกรรมการ

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนการสร้างและการหาคุณภาพของแบบสอบถาม ดังนี้

๓.๓.๑ การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสอบถาม ดังนี้

๑) ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลของหมู่บ้านห้วยหนามตะเข้ ตำบล บ้านไร่ อำเภอบ้านไร่ จังหวัด อุทัยธานีแล้วกำหนดเป็นกรอบปัจจัยให้ครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์ที่ทำวิจัย

๒) สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลของ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ตามกรอบปัจจัยที่กำหนดไว้ โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๓ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ มีลักษณะเป็นแบบปลายปิด

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล อำเภอบ้านไร่ จังหวัด อุทัยธานี ใน ๖ ด้าน ประกอบด้วย ๑) หลักนิติธรรม ๒) หลักคุณธรรม ๓) หลักความโปร่งใส ๔) หลักการมีส่วนร่วม ๕) หลักความรับผิดชอบ ๖) หลักความคุ้มค่า มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

๕	หมายถึง	ความคิดเห็น	อยู่ในระดับ	มากที่สุด
๔	หมายถึง	ความคิดเห็น	อยู่ในระดับ	มาก
๓	หมายถึง	ความคิดเห็น	อยู่ในระดับ	ปานกลาง
๒	หมายถึง	ความคิดเห็น	อยู่ในระดับ	น้อย
๑	หมายถึง	ความคิดเห็น	อยู่ในระดับ	น้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจ อำเภอบ้านไร่ จังหวัด อุทัยธานี โดยที่ผู้ตอบแบบสอบถามจะต้องแสดงความคิดเห็นต่อวิสาหกิจชุมชน อำเภอ บ้านไร่ จังหวัด อุทัยธานี

๓.๓.๑ แบบสอบถาม

- ๑) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสอบถาม
- ๒) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่างๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้
- ๓) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม
- ๔) สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๕) นำเสนอร่างแบบสอบถามต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุง
- ๖) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา
- ๗) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับจริงและนำไปแจกกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย
- ๘) รวบรวมแบบสอบถาม แล้วนำมาวิเคราะห์

๓.๓.๒ แบบสัมภาษณ์

- ๑) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์
- ๒) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องโดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่างๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้
- ๓) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์
- ๔) สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อนำมาวิเคราะห์

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้

- ๑) ขอนหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาสงฆ์นครสวรรค์ถึงคณะกรรมการและสมาชิกของวิสาหกิจชุมชน เพื่อขออนุญาตในการตอบแบบสอบถามจากในพื้นที่ตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

๒) นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับคณะกรรมการและสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๓๕ ชุด และเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเองแล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้อง ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมดจำนวน ๒๓๕ ชุด

๓) นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

๓.๔.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้

๑) ขอนหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อขออนุญาตในการให้สัมภาษณ์

๒) ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้

๓) ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์โดยใช้เวลาสัมภาษณ์อย่างน้อย ท่านละ ๒ ชั่วโมง

๔) นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยสถิติ ดังนี้

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และพรรณนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean), และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้คือการทดสอบค่าที (t- test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F - Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)

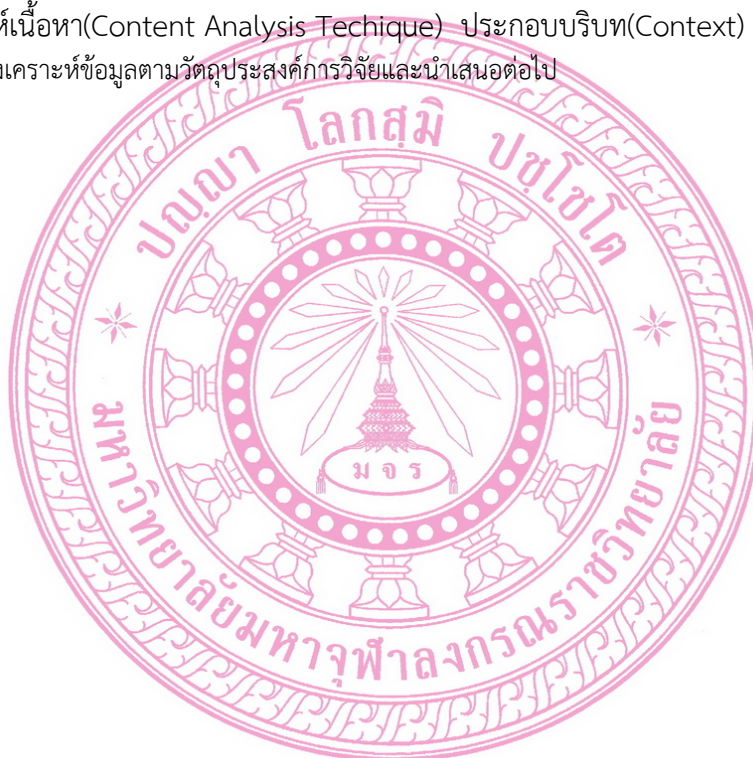
การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด วิเคราะห์ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Open ended Question) ประกอบบริบทนำเสนอเป็นความเรียงประกอบตาราง โดยการแจกแจงความถี่ของผู้ตอบคำถามปลายปิด

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการดังนี้

- ๑) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ
- ๒) นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
- ๓) วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis Technique) ประกอบบริบท(Context)
- ๔) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

บทที่ ๔ ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอ บ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี” ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๓๕ คน มา วิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอดังต่อไปนี้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอ บ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

๔.๓ ผลการทดสอบสมมติฐานการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอ บ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๔.๔ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอ บ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

๔.๕ สรุปผลสัมฤทธิ์เชิงลึกเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอ บ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

การศึกษปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของ คณะกรรมการและสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนหมู่บ้านห้วยหนามตะเข้ ตำบลบ้านไร่ อำเภอ บ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีรายละเอียดดังในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n = ๒๓๕)

สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	๑๕๙
	หญิง	๗๖
	รวม	๒๓๕
อายุ	ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๑
	๒๐-๓๐ ปี	๖๒
	รวม	๘๓

ตารางที่ ๔.๑ (ต่อ)

สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
๓๑ - ๔๐ ปี	๕๐	๒๑.๒๘
๔๑ - ๕๐ ปี	๗๗	๓๒.๗๗
มากกว่า ๕๐ ปีขึ้นไป	๒๕	๑๐.๖๔
รวม	๒๓๕	๑๐๐.๐๐
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๙๓	๘๒.๑๓
ปริญญาตรี	๓๓	๑๔.๐๔
สูงกว่าปริญญาตรี	๙	๓.๘๓
รวม	๒๓๕	๑๐๐.๐๐
อาชีพ		
เกษตรกรรวม	๕๒	๒๒.๑๓
รับจ้าง	๑๑๐	๔๖.๘๑
ค้าขาย	๖๒	๒๖.๓๘
อื่นๆ	๑๑	๔.๖๘
รวม	๒๓๕	๑๐๐.๐๐
รายได้/ต่อเดือน		
ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท	๓๔	๑๔.๔๗
๕,๐๐๐ - ๘,๐๐๐ บาท	๑๑๕	๔๘.๙๔
๘,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท	๓๖	๑๕.๓๒
๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท	๓๐	๑๒.๗๗
๑๕,๐๐๐ บาทขึ้นไป	๒๐	๘.๕๑
รวม	๒๓๕	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี” จำแนกได้ดังนี้

เพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นชาย จำนวน ๑๕๙ คน คิดเป็น ร้อยละ ๖๗.๖๖ และ รองลงมา เป็นหญิงจำนวน ๗๖ คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๓๔.๔๐

อายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี มีจำนวน ๗๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๗๗ รองลงมาคือ มีอายุอยู่ระหว่าง ๒๐-๓๐ ปี มีจำนวน ๖๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๓๘.๐๐ และน้อยที่สุด คือ ผู้มีอายุน้อยกว่า ๒๐ ปี มีเพียงจำนวน ๒๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๙๔

ระดับการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๙๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๑๓ รองลงมาคือ การศึกษาระดับปริญญาตรี มีจำนวน ๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๐๔ และน้อยที่สุด คือมีการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี มีเพียงจำนวน ๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๘๓

อาชีพ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง มีจำนวน ๑๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๘๑ รองลงมาคือ ประกอบอาชีพค้าขาย มีจำนวน ๖๒ คน คิดเป็น ร้อยละ ๒๖.๓๘ และน้อยที่สุดคือ อาชีพอื่นๆ ประกอบด้วยอาชีพข้าราชการและรัฐวิสาหกิจ จำนวน ๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๖๘

รายได้/ต่อเดือน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ ๕,๐๐๐ – ๘,๐๐๐ บาท บาทต่อเดือน มีจำนวน ๑๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๙๔ รองลงมาคือ มีรายได้ ๘,๐๐๑ – ๑๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน มีจำนวน ๓๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๓๒ และน้อยที่สุดคือ มีรายได้ ๑๕,๐๐๐ บาทขึ้นไป ต่อเดือน มีจำนวน ๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๕๑

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานีทั้ง ๖ ด้าน ได้แก่ ๑) หลักนิติธรรม ๒) หลักคุณธรรม ๓) หลักความโปร่งใส ๔) หลักการมีส่วนร่วม ๕) หลักความรับผิดชอบ ๖) หลักความคุ้มค่า แสดงด้วยค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี **โดยภาพรวม**

(n = ๒๓๕)

บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี	ระดับการบริหาร		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑) หลักนิติธรรม	๓.๗๓	๐.๕๕๒	มาก
๒) หลักคุณธรรม	๓.๗๐	๐.๕๕๔	มาก
๓) หลักความโปร่งใส	๓.๖๗	๐.๕๕๗	มาก
๔) หลักการมีส่วนร่วม	๓.๖๔	๐.๕๔๔	มาก
๕) หลักความรับผิดชอบ	๓.๗๓	๐.๕๔๙	มาก
๖) หลักความคุ้มค่า	๓.๗๒	๐.๕๗๔	มาก
รวม	๓.๗๐	๐.๕๖๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๗๐ , S.D. = ๐.๕๖๗) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านอื่นๆ อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักนิติธรรม

(n = ๒๓๕)

ด้านหลักนิติธรรม	ระดับการบริหาร		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. องค์กรของท่านปฏิบัติต่อสมาชิกด้วยความเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ	๔.๓๙	๐.๙๐๖	มาก
๒. เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ที่จะมึผลใช้บังคับกับลูกค้าหรือสมาชิก	๓.๘๙	๐.๗๑๙	มาก
๓. การบริหารงานมีความชัดเจน ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของวิสาหกิจชุมชน	๓.๗๘	๐.๙๗๔	มาก
๔. มีการปรับปรุง กฎ ระเบียบต่างๆ ให้เหมาะสมกับสภาวะการณ์อยู่เสมอ	๓.๔๐	๑.๐๑๓	ปานกลาง
๕. การพิจารณาออกคำสั่งและระเบียบต่างๆ ได้มีการกล่าวอ้างกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งให้เหตุผลหรือข้อสนับสนุน	๓.๕๘	๑.๑๓๕	มาก
๖. องค์กรของท่านมีการกระจายอำนาจในการบังคับบัญชาตามลำดับชั้น ไม่รวมศูนย์อำนาจอยู่ที่คนเดียว	๓.๕๐	๑.๐๒๗	มาก
๗. องค์กรของท่านมีการแบ่งแยกอำนาจหน้าที่ในแต่ละส่วนกันอย่างชัดเจน	๓.๕๙	๑.๐๒๗	มาก
รวม	๓.๗๓	๐.๕๕๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักนิติธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๓$, S.D. = ๐.๕๕๒) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า มีการปรับปรุง กฎ ระเบียบต่างๆ ให้เหมาะสมกับสภาวะการณ์อยู่เสมอ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักคุณธรรม

(n = ๒๓๕)

ด้านหลักคุณธรรม	ระดับการบริหาร		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. เจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงธรรม	๓.๘๔	๐.๘๙๔	มาก
๒. เจ้าหน้าที่ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต ยึดมั่นในศีลธรรมและจริยธรรม	๓.๗๘	๐.๙๔๓	มาก
๓. องค์กรของท่านใช้หลักในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและมีความยุติธรรม	๓.๖๑	๐.๙๔๒	มาก
๔. องค์กรคำนึงถึงสิทธิความเท่าเทียมกันของประชาชน	๓.๕๑	๑.๑๑๘	มาก
๕. องค์กรมีการปลูกจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรมให้กับสมาชิกทุกคน	๓.๖๗	๐.๙๖๕	มาก
๖. บุคลากรมีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญเหมาะสมกับงานที่ได้รับผิดชอบ	๓.๓๑	๑.๑๓๗	ปานกลาง
๗. องค์กรของท่านบริหารโดยยึดหลักความถูกต้องและเป็นธรรม	๔.๒๐	๐.๙๘๕	มาก
รวม	๓.๗๐	๐.๕๕๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักคุณธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๗๐ , S.D. = ๐.๕๕๔) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า บุคลากรมีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญเหมาะสมกับงานที่ได้รับผิดชอบอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักโปร่งใส

(n = ๒๓๕)

ด้านหลักหลักโปร่งใส	ระดับการบริหาร		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. มีประกาศให้สมาชิกรับทราบเกี่ยวกับสิทธิการได้รับสวัสดิการต่างๆ	๓.๙๐	๐.๘๒๖	มาก
๒. การบริหารงานกิจกรรมต่างๆมีการสรุปเปิดเผยต่อสาธารณะ	๓.๗๒	๐.๙๗๓	มาก
๓. กระบวนการทำงานของ วิสาหกิจชุมชน อ.บ้านไร่ เปิดเผย ตรงไปตรงมา พร้อมทั้งจะได้รับการตรวจสอบ	๓.๕๓	๑.๐๓๗	มาก
๔. ข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่ต่อสมาชิกมีความถูกต้องตรงกับความเป็นจริง	๓.๓๕	๑.๑๙๔	ปานกลาง
๕. เปิดโอกาสให้สมาชิกติดตามตรวจสอบแผนการดำเนินงานและโครงการต่างๆ	๓.๗๑	๑.๑๓๗	มาก
๖. รายได้ของวิสาหกิจชุมชน อ.บ้านไร่ เปิดเผยและเป็นธรรมต่อสมาชิก	๓.๗๙	๐.๙๐๓	มาก
๗. การบริหารงานมีความชัดเจนไม่ซับซ้อน สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง	๓.๖๘	๐.๙๓๒	มาก
รวม	๓.๖๗	๐.๕๕๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักโปร่งใส โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๖๗ , S.D. = ๐.๕๕๗) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่ต่อสมาชิกมีความถูกต้องตรงกับความเป็นจริง อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักการมีส่วนร่วม

(n = ๒๓๕)

ด้านหลักการมีส่วนร่วม	ระดับการบริหาร		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. เปิดโอกาสให้สมาชิกเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องสำคัญที่มีผลกระทบต่อวิสาหกิจชุมชน	๓.๘๓	๐.๙๑๘	มาก
๒. เปิดโอกาสให้สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงาน	๓.๗๔	๐.๙๘๑	มาก
๓. เปิดโอกาสให้สมาชิกเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารงาน	๓.๖๙	๑.๐๒๗	มาก
๔. มีการประสานงานและทำงานเป็นทีมภายในองค์กรหรือกับหน่วยงาน อื่นๆที่เกี่ยวข้องเสมอ	๓.๖๓	๑.๐๒๙	มาก
๕. มีการกำหนดเป้าหมาย เพื่อเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของหน่วยงาน	๓.๕๔	๑.๐๔๓	มาก
๖. สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนมีอิสระในความคิด และสามารถแสดงความคิดเห็นได้	๓.๖๙	๑.๐๒๓	มาก
๗. เปิดโอกาสให้สมาชิกได้เสนอความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหา	๓.๓๗	๑.๐๕๒	ปานกลาง
รวม	๓.๖๔	๐.๕๕๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักการมีส่วนร่วม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๔$, S.D. = ๐.๕๕๔) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า เปิดโอกาสให้สมาชิกได้เสนอความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหา อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักความรับผิดชอบต่อ

(n = ๒๓๕)

ด้านหลักความรับผิดชอบต่อ	ระดับการบริหาร		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. นำโครงการ กิจกรรม หรือแผนงานที่แถลงไว้ไปดำเนินการให้เป็นรูปธรรม	๔.๒๖	๐.๙๔๒	มาก
๒. การให้บริการต่างๆด้วยความรับผิดชอบต่อสนองความต้องการของประชาชน	๓.๘๐	๐.๘๖๖	มาก
๓. มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการลดขั้นตอนและติดตามดูแลการทำงาน	๓.๖๗	๐.๙๔๘	มาก
๔. วิสาหกิจชุมชนดูแลรับผิดชอบต่อสมาชิกให้มีรายได้ความเป็นอยู่ที่ดีเหมาะสม	๓.๕๐	๐.๙๘๔	มาก
๕. การให้บริการต่างๆ ของวิสาหกิจชุมชนมีความรับผิดชอบต่อสนองความต้องการของชุมชน	๓.๓๘	๑.๒๖๐	ปานกลาง
๖. การปฏิบัติงานของวิสาหกิจชุมชน คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม	๓.๖๐	๑.๐๔๓	มาก
๗. เจ้าหน้าที่วิสาหกิจชุมชน มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน	๓.๘๖	๐.๙๖๓	มาก
รวม	๓.๗๓	๐.๕๔๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักการมีส่วนร่วม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๓$, S.D. = ๐.๕๔๙) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า การให้บริการต่างๆ ของวิสาหกิจชุมชนมีความรับผิดชอบต่อสนองความต้องการของชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักความคุ้มค่า

(n = ๒๓๕)

ด้านหลักความคุ้มค่า	ระดับการบริหาร		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวมและสังคม	๓.๙๑	๐.๙๕๖	มาก
๒. การจัดสรรเจ้าหน้าที่วิสาหกิจชุมชน มีความเหมาะสมและความชำนาญเฉพาะด้านในการปฏิบัติหน้าที่	๓.๘๔	๐.๙๑๕	มาก
๓. การใช้งบประมาณมีความคุ้มค่า เมื่อเปรียบเทียบกับผลงานที่ได้รับ	๓.๖๘	๐.๙๗๗	มาก
๔. การทำงานมีความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ	๓.๗๑	๑.๑๐๕	มาก
๕. การทำงานได้คำนึงถึงความเหมาะสมในการดำเนินชีวิตและทรัพย์สินเป็นหลักสำคัญ	๓.๗๒	๐.๙๘๕	มาก
๖. มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ เพื่อลดขั้นตอนในการทำงาน	๓.๗๕	๐.๙๖๑	มาก
๗. มีการสำรวจความต้องการในการใช้วัสดุ อุปกรณ์ตามความจำเป็นและประโยชน์ใช้สอย	๓.๔๖	๑.๐๔๗	ปานกลาง
รวม	๓.๗๒	๐.๕๗๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักความคุ้มค่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๒$, S.D. = ๐.๕๗๔) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า มีการสำรวจความต้องการในการใช้วัสดุ อุปกรณ์ตามความจำเป็นและประโยชน์ใช้สอย อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับมาก

๔.๓ ผลการทดสอบสมมติฐานการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอ บ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานีจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

สมมติฐานที่ ๑ กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามเพศ

(n = ๒๓๕)

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี	เพศ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig
๑. ด้านหลักนิติธรรม	ชาย	๑๕๙	๓.๗๔	๐.๕๐๘	๐.๒๕๓	๐.๘๐๑
	หญิง	๗๖	๓.๗๒	๐.๖๓๙		
๒. ด้านหลักคุณธรรม	ชาย	๑๕๙	๓.๖๙	๐.๕๐๘	-๐.๔๐๑	๐.๖๘๙
	หญิง	๗๖	๓.๗๓	๐.๖๔๔		
๓. ด้านหลักความโปร่งใส	ชาย	๑๕๙	๓.๖๒	๐.๕๒๓	-๑.๘๗๘	๐.๐๗๙
	หญิง	๗๖	๓.๗๗	๐.๖๑๕		
๔. ด้านหลักการมีส่วนร่วม	ชาย	๑๕๙	๓.๕๙	๐.๔๙๘	-๑.๘๖๓	๐.๐๖๔
	หญิง	๗๖	๓.๗๓	๐.๖๒๐		
๕. ด้านหลักความรับผิดชอบ	ชาย	๑๕๙	๓.๗๓	๐.๕๒๒	-๑.๑๑๐	๐.๘๖๕
	หญิง	๗๖	๓.๗๔	๐.๖๐๓		
๖. ด้านหลักความคุ้มค่า	ชาย	๑๕๙	๓.๖๘	๐.๕๓๔	-๑.๗๓๙	๐.๐๘๕
	หญิง	๗๖	๓.๘๒	๐.๖๔๒		
รวมทั้งหมด	ชาย	๑๕๙	๓.๖๘	๐.๕๒๖	-๑.๑๗๕	๐.๒๔๑
	หญิง	๗๖	๓.๗๕	๐.๕๔๒		

จากตารางที่ ๔.๙ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ t - test แบบข้อมูล ๒ กลุ่มที่เป็นอิสระต่อกันที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน (Sig = ๐.๒๔๑) จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ทุกด้านไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามอายุ

(n = ๒๓๕)

การบริหารงานตามหลัก ธรรมาภิบาลของ วิสาหกิจชุมชน	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	ms	F	Sig.
ด้านหลักนิติธรรม	ระหว่างกลุ่ม	๖.๖๕๓	๔	๑.๖๖๓	๕.๙๑๒**	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๖๔.๗๑๒	๒๓๐	๐.๒๘๑		
	รวม	๗๑.๓๖๖	๒๓๔			
ด้านหลักคุณธรรม	ระหว่างกลุ่ม	๓.๘๑๗	๔	๐.๙๕๔	๓.๒๒๔*	๐.๐๑๓
	ภายในกลุ่ม	๖๘.๐๗๙	๒๓๐	๐.๒๙๖๐		
	รวม	๗๑.๘๙๖	๒๓๔			
ด้านหลักความโปร่งใส	ระหว่างกลุ่ม	๔.๗๙๗	๔	๑.๑๙๙	๔.๐๖๗**	๐.๐๐๓
	ภายในกลุ่ม	๖๗.๘๑๘	๒๓๐	๐.๒๙๕		
	รวม	๗๒.๖๑๕	๒๓๔			
ด้านหลักการมีส่วนร่วม	ระหว่างกลุ่ม	๔.๖๙๖	๔	๑.๑๗๔	๔.๑๙๑**	๐.๐๐๓
	ภายในกลุ่ม	๖๔.๔๒๗	๒๓๐	๐.๒๘๐		
	รวม	๖๙.๑๒๓	๒๓๔			
ด้านหลักความรับผิดชอบ	ระหว่างกลุ่ม	๔.๖๑๘	๔	๑.๑๕๔	๔.๐๓๔**	๐.๐๐๔
	ภายในกลุ่ม	๖๕.๘๒๖	๒๓๐	๐.๒๘๖		
	รวม	๗๐.๔๔๔	๒๓๔			
ด้านหลักความคุ้มค่า	ระหว่างกลุ่ม	๕.๔๕๐	๔	๑.๓๖๒	๔.๓๗๘**	๐.๐๐๒
	ภายในกลุ่ม	๗๑.๕๗๒	๒๓๐	๐.๓๑๑		
	รวม	๗๗.๐๒๑	๒๓๔			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๔.๔๑๔	๔	๑.๑๐๔	๕.๔๕๐**	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๔๖.๕๗๕	๒๓๐	๐.๒๐๒		
	รวม	๕๐.๙๘๙	๒๓๔			

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๐ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F - test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๑ (F = ๕.๔๕๐, Sig = .๐๐๐) ซึ่งตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อ

พิจารณารายละเอียดแต่ละด้าน พบว่า ด้านหลักคุณธรรม กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ดังนั้นจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยภาพรวมและรายด้าน คือ ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบต่อสังคม และ ด้านหลักความคุ้มค่า ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๑ - ๔.๑๗

ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) ของการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม

อายุ	$\bar{X}$	อายุ				มากกว่า ๕๐ ปีขึ้นไป
		ต่ำกว่า ๒๐ปี	๒๐-๓๐ ปี	๓๑- ๔๐ ปี	๔๑ - ๕๐ ปี	
		๓.๙๐	๓.๕๒	๓.๖๗	๓.๗๔	๓.๙๓
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๓.๙๐		๐.๓๘*	๐.๒๔*	๐.๑๖	-๐.๐๓
๒๐-๓๐ ปี	๓.๕๒			-๐.๑๕	-๐.๒๒*	-๐.๔๑*
๓๑ - ๔๐ ปี	๓.๖๗				-๐.๐๗	-๐.๒๗*
๔๑ - ๕๐ ปี	๓.๗๔					-๐.๑๙
มากกว่า ๕๐ ปีขึ้นไป	๓.๙๓					-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยภาพรวม น้อยกว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ ๒๐ - ๓๐ ปี และ ๓๑- ๔๐ ปี ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ ๒๐ - ๓๐ ปี มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี น้อยกว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี และน้อยกว่ากลุ่มอายุที่มากกว่า ๕๐ ปี ขึ้นไป ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ ๔๑ - ๕๐ ปี มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี น้อยกว่า กลุ่มอายุที่มากกว่า ๕๐ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) ของบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามอายุ **ด้านนิติธรรม**

อายุ	$\bar{X}$	อายุ				
		ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๐-๓๐ ปี	๓๑- ๔๐ ปี	๔๑ - ๕๐ ปี	มากกว่า ๕๐ ปีขึ้นไป
		๓.๙๓	๓.๕๖	๓.๖๓	๓.๗๗	๔.๐๙
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๓.๙๓		๐.๓๑*	๐.๑๖	-๐.๑๖	
๒๐-๓๐ ปี	๓.๕๖			-๐.๒๒*	-๐.๕๓*	
๓๑ - ๔๐ ปี	๓.๖๓				-๐.๔๗*	
๔๑ - ๕๐ ปี	๓.๗๗				-๐.๓๒*	
มากกว่า ๕๐ ปีขึ้นไป	๔.๐๙				-	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยภาพรวมมากกว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ ๒๐ - ๓๐ ปี และ ๓๑- ๔๐ ปี ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ ๒๐ - ๓๐ ปี มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี น้อยกว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี และน้อยกว่ากลุ่มอายุที่มากกว่า ๕๐ ปี ขึ้นไป ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ ๓๑ - ๔๐ ปี และ กลุ่มอายุ ๔๑- ๕๐ ปี มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี น้อยกว่า กลุ่มอายุที่มากกว่า ๕๐ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) ของบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามอายุ ด้านคุณธรรม

อายุ	$\bar{X}$	อายุ				มากกว่า ๕๐ปี ขึ้นไป
		ต่ำกว่า ๒๐ปี	๒๐-๓๐ ปี	๓๑- ๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	
		๔.๐๑	๓.๕๗	๓.๖๔	๓.๗๓	๓.๘๕
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๔.๐๑		๐.๔๔*	๐.๓๗*	๐.๒๘*	.๑๖
๒๐-๓๐ ปี	๓.๕๗			-๐.๐๗	-๐.๑๕	-๐.๒๘
๓๑ - ๔๐ ปี	๓.๖๔				-๐.๐๘	-๐.๒๑
๔๑ - ๕๐ ปี	๓.๗๓					-๐.๑๓
มากกว่า ๕๐ ปีขึ้นไป	๓.๘๕					-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านคุณธรรมมากกว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ ๒๐ - ๓๐ ปี, ๓๑- ๔๐ ปี และ กลุ่มอายุ ๔๑ - ๕๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) ของบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามอายุ ด้านโปร่งใส

อายุ	$\bar{X}$	อายุ				มากกว่า ๕๐ ปีขึ้นไป
		ต่ำกว่า ๒๐ปี	๒๐-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	
		๓.๘๖	๓.๔๗	๓.๖๗	๓.๖๙	๓.๙๑
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๓.๘๖		๐.๓๙*	๐.๒๐	๐.๑๗	-๐.๐๕
๒๐-๓๐ ปี	๓.๔๗			-๐.๒๐	-๐.๒๒*	-๐.๔๔*
๓๑ - ๔๐ ปี	๓.๖๗				-๐.๐๓	-๐.๒๕
๔๑ - ๕๐ ปี	๓.๖๙					-๐.๒๒
มากกว่า ๕๐ ปีขึ้นไป	๓.๙๑					-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านโปร่งใส มากกว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ ๒๐ - ๓๐ ปี ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ ๒๐ - ๓๐ ปี มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี น้อยกว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี และน้อยกว่ากลุ่มอายุที่มากกว่า ๕๐ ปี ขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๕ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) ของบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามอายุ ด้านหลักการมีส่วนร่วม

อายุ	$\bar{X}$	อายุ				มากกว่า ๕๐ปีขึ้นไป
		ต่ำกว่า ๒๐ปี	๒๐-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	
		๓.๘๘	๓.๘๘	๓.๔๖	๓.๖๒	๓.๖๖
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๓.๘๘		๐.๔๒*	๐.๒๖	๐.๒๒	๐.๐๑
๒๐-๓๐ ปี	๓.๘๘			-๑๖	-๐.๒๐*	-๐.๔๒*
๓๑ - ๔๐ ปี	๓.๔๖				-๐.๐๔	-๐.๒๕
๔๑ - ๕๐ ปี	๓.๖๒					-๐.๒๒
มากกว่า ๕๐ ปีขึ้นไป	๓.๖๖					-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักการมีส่วนร่วม มากกว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ ๒๐ - ๓๐ ปี ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ ๒๐ - ๓๐ ปี มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี น้อยกว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี และน้อยกว่ากลุ่มอายุที่มากกว่า ๕๐ ปี ขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๖ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) ของบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามอายุ ด้านหลักความรับผิดชอบ

อายุ	$\bar{X}$	อายุ				
		ต่ำกว่า ๒๐ปี	๒๐-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ปี	มากกว่า ๕๐ ปีขึ้นไป
		๓.๘๗	๓.๕๘	๓.๖๒	๓.๘๐	๔.๐๐
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๓.๘๗		๐.๒๘*	๐.๒๔	๐.๐๖	- ๐.๑๓
๒๐-๓๐ ปี	๓.๕๘			- ๐.๐๕	- ๐.๒๓*	- ๐.๔๒*
๓๑ - ๔๐ ปี	๓.๖๒				- ๐.๑๘	- ๐.๓๘*
๔๑ - ๕๐ ปี	๓.๘๐					- ๐.๒๐
มากกว่า ๕๐ ปีขึ้นไป	๔.๐๐					-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักความรับผิดชอบ มากกว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ ๒๐ - ๓๐ ปี ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ ๒๐ - ๓๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี น้อยกว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี และน้อยกว่ากลุ่มอายุที่มากกว่า ๕๐ ปี ขึ้นไป ส่วนกลุ่มอายุ ๓๑ - ๔๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี น้อยกว่า กลุ่มตัวอย่างอายุมากกว่า ๕๐ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๗ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) ของบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามอายุ **ด้านหลักความคุ้มค่า**

อายุ	$\bar{X}$	อายุ				
		ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๐-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑ - ๕๐ ปี	มากกว่า ๕๐ ปีขึ้นไป
		๓.๘๖	๓.๔๗	๓.๘๒	๓.๗๘	๓.๘๕
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๓.๘๖		๐.๓๘*	๐.๐๔	๐.๐๗	๐.๐๑
๒๐-๓๐ ปี	๓.๔๗			-๐.๓๕*	-๐.๓๑*	- ๐.๓๘*
๓๑ - ๔๐ ปี	๓.๘๒				๐.๐๔	- ๐.๐๓
๔๑ - ๕๐ ปี	๓.๗๘					- ๐.๐๗
มากกว่า ๕๐ปีขึ้นไป	๓.๘๕					-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี **ด้านหลักความรับผิดชอบ** มากกว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ ๒๐ - ๓๐ ปี ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ ๒๐ - ๓๐ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี น้อยกว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี, กลุ่มอายุ ๔๑-๕๐ ปี และน้อยกว่ากลุ่มอายุมากกว่า ๕๐ ปี ขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๓ กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๘ การเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอ บ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามระดับการศึกษา

(n = ๒๓๕)

การบริหารงานตามหลัก ธรรมาภิบาลของ วิสาหกิจชุมชน	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	ms	F	Sig.
ด้านหลักนิติธรรม	ระหว่างกลุ่ม	๑.๗๕๔	๒	๐.๘๗๗	๒.๙๒๓	๐.๐๕๖
	ภายในกลุ่ม	๖๙.๖๑๑	๒๓๒	๐.๓๐๐		
	รวม	๗๑.๓๖๖	๒๓๔			
ด้านหลักคุณธรรม	ระหว่างกลุ่ม	๒.๔๖๐	๒	๑.๒๓๐	๔.๑๑๐*	๐.๐๑๘
	ภายในกลุ่ม	๖๙.๔๓๖	๒๓๒	๐.๒๙๙		
	รวม	๗๑.๘๙๖	๒๓๔			
ด้านหลักความโปร่งใส	ระหว่างกลุ่ม	๐.๖๖๓	๒	๐.๓๓๑	๑.๐๖๘	๐.๓๔๕
	ภายในกลุ่ม	๗๑.๙๕๒	๒๓๒	๐.๓๑๐		
	รวม	๗๒.๖๑๕	๒๓๔			
ด้านหลักการมีส่วนร่วม	ระหว่างกลุ่ม	๒.๘๖๓	๒	๑.๔๓๒	๕.๐๑๓**	๐.๐๐๗
	ภายในกลุ่ม	๖๖.๒๖๐	๒๓๒	๐.๒๘๖		
	รวม	๖๙.๑๒๓	๒๓๔			
ด้านหลักความรับผิดชอบ	ระหว่างกลุ่ม	๑.๐๕๑	๒	๐.๕๒๕	๑.๗๕๗	๐.๑๗๕
	ภายในกลุ่ม	๖๙.๓๙๓	๒๓๒	๐.๒๙๙		
	รวม	๗๐.๔๔๔	๒๓๔			
ด้านหลักความคุ้มค่า	ระหว่างกลุ่ม	๑.๔๒๖	๒	๐.๗๑๓	๒.๑๘๘	๐.๑๑๔
	ภายในกลุ่ม	๗๕.๕๙๖	๒๓๒	๐.๓๒๖		
	รวม	๗๗.๐๒๑	๒๓๔			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๑.๕๓๐	๒	๐.๗๖๕	๓.๕๙๐*	๐.๐๒๙
	ภายในกลุ่ม	๔๙.๔๕๙	๒๓๒	๐.๒๑๓		
	รวม	๕๐.๙๘๙	๒๓๔			

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๘ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F - test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕ (F = ๓.๕๙๐, Sig = ๐.๐๒๙) ซึ่งตรงตาม

สมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้าน พบว่า ด้านหลักการมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๑ และด้านหลักคุณธรรม มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน

ดังนั้นจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยภาพรวมและรายด้าน คือ ด้านหลักคุณธรรมและด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๙ - ๔.๒๐

ตารางที่ ๔.๑๙ การเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวม

การศึกษา	$\bar{X}$	การศึกษา		
		ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๓.๗๓	๓.๕๐	๓.๗๖
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๓.๗๓		๐.๒๓*	-๐.๐๓
ปริญญาตรี	๓.๕๐			-๐.๒๖
สูงกว่าปริญญาตรี	๓.๗๖			-

จากตารางที่ ๔.๑๙ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาค่าปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยภาพรวมมากกว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๒๐ การเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอ บ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามระดับการศึกษา ด้านคุณธรรม

การศึกษา	$\bar{X}$	การศึกษา		
		ต่ำกว่า ปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๓.๗๔	๓.๔๕	๓.๘๓
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๓.๗๔	๐.๒๙*	-๐.๐๘	
ปริญญาตรี	๓.๔๕		-๐.๓๗	
สูงกว่าปริญญาตรี	๓.๘๓		-	

จากตารางที่ ๔.๒๐ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาดำปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอ บ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านคุณธรรม มากกว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๒๑ การเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอ บ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามระดับการศึกษา ด้านหลักการมีส่วนร่วม

การศึกษา	$\bar{X}$	การศึกษา		
		ต่ำกว่า ปริญญาตรี	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๓.๖๘	๓.๓๗	๓.๗๕
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๓.๖๘	๐.๓๑*	-๐.๐๗	
ปริญญาตรี	๓.๓๗		-๐.๓๘	
สูงกว่าปริญญาตรี	๓.๗๕		-	

จากตารางที่ ๔.๒๑ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาดำปริญญาตรี มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอ บ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักการมีส่วนร่วม มากกว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๔ กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๒ การเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี **จำแนกตามอาชีพ**

(n = ๒๓๕)

การบริหารงานตามหลัก ธรรมาภิบาล	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	ms	F	Sig.
ด้านหลักนิติธรรม	ระหว่างกลุ่ม	๑.๒๙๔	๓	๐.๔๓๑	๑.๔๒๒	๐.๒๓๗
	ภายในกลุ่ม	๗๐.๐๗๑	๒๓๑	๐.๓๐๓		
	รวม	๗๑.๓๖๖	๒๓๔			
ด้านหลักคุณธรรม	ระหว่างกลุ่ม	๒.๑๑๐	๓	๐.๗๐๓	๒.๓๒๘	๐.๐๗๕
	ภายในกลุ่ม	๖๙.๗๘๖	๒๓๑	๐.๓๐๒		
	รวม	๗๑.๘๙๖	๒๓๔			
ด้านหลักความโปร่งใส	ระหว่างกลุ่ม	๐.๘๘๖	๓	๐.๒๙๕	๐.๙๕๑	๐.๔๑๗
	ภายในกลุ่ม	๗๑.๗๒๘	๒๓๑	๐.๓๑๑		
	รวม	๗๒.๖๑๕	๒๓๔			
ด้านหลักการมีส่วนร่วม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๗๔๙	๓	๐.๒๕๐	๐.๘๔๓	๐.๔๗๑
	ภายในกลุ่ม	๖๘.๓๗๕	๒๓๑	๐.๒๙๖		
	รวม	๖๙.๑๒๓	๒๓๔			
ด้านหลักความรับผิดชอบ	ระหว่างกลุ่ม	๑.๔๒๘	๓	๐.๔๗๖	๑.๕๙๔	๐.๑๙๒
	ภายในกลุ่ม	๖๙.๐๑๖	๒๓๑	๐.๒๙๙		
	รวม	๗๐.๔๔๔	๒๓๔			
ด้านหลักความคุ้มค่า	ระหว่างกลุ่ม	๐.๕๘๘	๓	๐.๑๙๖	๐.๕๙๓	๐.๖๒๐
	ภายในกลุ่ม	๗๖.๔๓๓	๒๓๑	๐.๓๑๑		
	รวม	๗๗.๐๒๑	๒๓๔			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๙๘๙	๓	๐.๓๓๐	๑.๕๒๔	๐.๒๐๙
	ภายในกลุ่ม	๕๐.๐๐๐	๒๓๑	๐.๒๑๖		
	รวม	๕๐.๙๘๙	๒๓๔			

จากตารางที่ ๔.๒๒ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F – test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

สมมติฐานที่ ๕ กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๓ การเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอ บ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามรายได้

(n = ๒๓๕)

การบริหารงานตามหลัก ธรรมาภิบาลของ วิสาหกิจชุมชน	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	ms	F	Sig.
ด้านหลักนิติธรรม	ระหว่างกลุ่ม	๑.๑๔๓	๔	๐.๒๘๖	๐.๙๓๖	๐.๔๔๔
	ภายในกลุ่ม	๗๐.๒๒๓	๒๓๐	๐.๓๐๕		
	รวม	๗๑.๓๖๖	๒๓๔			
ด้านหลักคุณธรรม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๖๗๙	๔	๐.๑๗๐	๐.๕๔๘	๐.๗๐๐
	ภายในกลุ่ม	๗๑.๒๑๗	๒๓๐	๐.๓๑๐		
	รวม	๗๑.๘๙๖	๒๓๔			
ด้านหลักความโปร่งใส	ระหว่างกลุ่ม	๑.๑๘๐	๔	๐.๒๙๕	๐.๙๕๐	๐.๔๓๖
	ภายในกลุ่ม	๗๑.๔๓๔	๒๓๐	๐.๓๑๑		
	รวม	๗๒.๖๑๕	๒๓๔			
ด้านหลักการมีส่วนร่วม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๙๗๐	๔	๐.๒๔๕	๐.๙๕๐	๐.๔๓๖
	ภายในกลุ่ม	๖๘.๑๕๓	๒๓๐	๐.๒๙๖		
	รวม	๖๘.๑๒๓	๒๓๔			
ด้านหลักความรับผิดชอบ	ระหว่างกลุ่ม	๑.๖๘๗	๔	๐.๒๙๕	๐.๙๕๐	๐.๔๓๖
	ภายในกลุ่ม	๖๘.๗๕๗	๒๓๐	๐.๒๙๙		
	รวม	๗๐.๔๔๔	๒๓๔			
ด้านหลักความคุ้มค่า	ระหว่างกลุ่ม	๐.๘๘๓	๔	๐.๒๒๑	๐.๖๖๗	๐.๖๑๖
	ภายในกลุ่ม	๗๖.๑๓๙	๒๓๐	๐.๓๑๑		
	รวม	๗๗.๐๒๑	๒๓๔			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๗๔๐	๔	๐.๑๘๕	๐.๘๔๖	๐.๔๙๗
	ภายในกลุ่ม	๕๐.๒๕๐	๒๓๐	๐.๒๑๘		
	รวม	๕๐.๙๘๙	๒๓๔			

จากตารางที่ ๔.๒๓ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F - test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๒๔ ผลสรุปโดยภาพรวมการเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ตามสมมติฐานที่ ๑-๕

สมมติฐาน	ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	ค่า t - test	ค่า F - test	ค่า Sig.	ผลการศึกษา	
						ยอมรับ	ปฏิเสธ
๑.	เพศ	การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี	๑.๑๗๕	-	๐.๒๔๑		✓
๒.	อายุ	การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี	-	๕.๔๕๐	๐.๐๐๐	✓	
๓.	การศึกษา	การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี	-	๓.๕๙๐	๐.๐๒๙	✓	
๔.	อาชีพ	การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี	-	๑.๕๒๔	๐.๒๐๙		✓
๕.	รายได้	การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี	-	๐.๘๔๖	๐.๔๙๗		✓

จากตารางที่ ๔.๒๔ สรุปได้ว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยภาพรวมดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกัน การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกัน การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษา การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพต่างกัน การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

๔.๔ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกรายด้าน รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒๖ - ๔.๓๑

ตารางที่ ๔.๒๕ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี **ด้านหลักนิติธรรม**

(ก = ๒๓๕)

ลำดับ	ปัญหา / อุปสรรค	จำนวน	ร้อยละ
๑.	เปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อบังคับต่างๆ ที่จะมีผลบังคับใช้กับวิสาหกิจชุมชนได้บางส่วน	๕	๒.๑๓
๒.	ให้มีการกระจายอำนาจในการบังคับบัญชาตามลำดับชั้น ให้มากกว่าเดิม	๗	๒.๙๘
ลำดับ	ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
๑.	ควรเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อบังคับต่างๆ ที่จะมีผลบังคับใช้กับวิสาหกิจชุมชน	๑๐	๔.๒๕
๒.	ควรมีการกระจายอำนาจในการบังคับบัญชาตามลำดับชั้น เพื่อความสะดวกในการทำงาน	๕	๒.๑๓
๓.	การบริหารงานวิสาหกิจชุมชนควรมีความชัดเจนให้มากยิ่งขึ้นเพื่อสมาชิกจะได้มีความเข้าใจในการบริหารงาน	๓	๑.๒๗

จากตารางที่ ๔.๒๕ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักนิติธรรม คือ เปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อบังคับต่างๆ ที่จะมีผลบังคับใช้กับวิสาหกิจชุมชนได้บางส่วน จำนวน ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๑๓ และให้มีการกระจายอำนาจในการบังคับบัญชาตามลำดับชั้น ให้มากกว่าเดิม จำนวน ๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๙๘

ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักนิติธรรม คือ ควรเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อบังคับต่างๆ ที่จะมีผลบังคับใช้กับวิสาหกิจชุมชน จำนวน ๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๒๕ รองลงมา คือ ควรมีการกระจายอำนาจในการบังคับบัญชาตามลำดับชั้น

เพื่อความสะดวกในการทำงาน จำนวน ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๑๓ และน้อยที่สุด คือ การบริหารงานวิสาหกิจชุมชนควรมีความชัดเจนให้มากยิ่งขึ้นเพื่อสมาชิกจะได้มีความเข้าใจในการบริหารงาน จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๒๗

ตารางที่ ๔.๒๖ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี **ด้านหลักคุณธรรม**

(ก = ๒๓๕)

ลำดับ	ปัญหา / อุปสรรค	จำนวน	ร้อยละ
๑.	การบริหารงานคำนึงถึงสิทธิความเท่าเทียมกันของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน	๕	๒.๑๓
๒.	บุคลากรวิสาหกิจชุมชนมีความรู้ ความสามารถ ไม่ตรงกับงานที่รับผิดชอบ	๓	๑.๒๗
ลำดับ	ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
๑.	ควรมีการบริหารงานคำนึงถึงสิทธิความเท่าเทียมกันของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน	๖	๒.๕๕
๒.	ควรคัดเลือกบุคลากรวิสาหกิจชุมชนมีความรู้ ความสามารถ ให้ตรงกับงานที่รับผิดชอบ	๔	๑.๗๐
๓.	ควรมีแผนพัฒนาโครงการอบรมสมาชิกวิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้าใจในงาน	๔	๑.๗๐

จากตารางที่ ๔.๒๖ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักคุณธรรม คือ การบริหารงานคำนึงถึงสิทธิความเท่าเทียมกันของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน จำนวน ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๑๓ และ บุคลากรวิสาหกิจชุมชนมีความรู้ ความสามารถ ไม่ตรงกับงานที่รับผิดชอบ จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๒๗

ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักคุณธรรม คือ ควรมีการบริหารงานคำนึงถึงสิทธิความเท่าเทียมกันของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๕๕ รองลงมา คือ ควรคัดเลือกบุคลากรวิสาหกิจชุมชนมีความรู้ ความสามารถ ให้ตรงกับงานที่รับผิดชอบ จำนวน ๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๗๐ และควรมีแผนพัฒนาโครงการอบรมสมาชิกวิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้าใจในงาน จำนวน ๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๗๐

ตารางที่ ๔.๒๗ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักความโปร่งใส

(n = ๒๓๕)

ลำดับ	ปัญหา / อุปสรรค	จำนวน	ร้อยละ
๑.	การติดประกาศให้สมาชิกรับทราบเกี่ยวกับสิทธิการได้รับสวัสดิการต่างๆ ของวิสาหกิจชุมชนไม่ค่อยเป็นปัจจุบัน	๑๑	๔.๖๘
๒.	การเปิดโอกาสให้สมาชิกติดตามตรวจสอบแผนการดำเนินงานและโครงการต่างๆ ยังไม่ชัดเจนทุกขั้นตอน	๙	๓.๘๓
ลำดับ	ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
๑.	ควรมีการบริหารงานที่มีความชัดเจนไม่ซับซ้อน สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง	๘	๓.๔๐
๒.	ควรเปิดโอกาสให้สมาชิกติดตามตรวจสอบแผนการดำเนินงานและโครงการต่างๆ ได้ทุกขั้นตอน	๕	๒.๑๒

จากตารางที่ ๔.๒๗ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักความโปร่งใส คือ การติดประกาศให้สมาชิกรับทราบเกี่ยวกับสิทธิการได้รับสวัสดิการต่างๆ ของวิสาหกิจชุมชนไม่ค่อยเป็นปัจจุบัน จำนวน ๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๖๘ และการเปิดโอกาสให้สมาชิกติดตามตรวจสอบแผนการดำเนินงานและโครงการต่างๆ ยังไม่ชัดเจนทุกขั้นตอน จำนวน ๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๘๓

ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักโปร่งใส คือ ควรมีการบริหารงานที่มีความชัดเจนไม่ซับซ้อน สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง จำนวน ๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๔๐ รองลงมา คือ ควรเปิดโอกาสให้สมาชิกติดตามตรวจสอบแผนการดำเนินงานและโครงการต่างๆ ได้ทุกขั้นตอน จำนวน ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๑๒

ตารางที่ ๔.๒๘ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของ
วิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักการมีส่วนร่วม

(n = ๒๓๕)

ลำดับ	ปัญหา / อุปสรรค	จำนวน	ร้อยละ
๑.	สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นส่วนน้อย	๔	๑.๗๐
๒.	มีการประสานงานและทำงานเป็นทีมภายในวิสาหกิจชุมชนกับหน่วยงาน อื่นๆที่เกี่ยวข้องเป็นส่วนน้อย	๔	๑.๗๐
ลำดับ	ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
๑.	ควรเปิดโอกาสให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานให้ครบทุกคนที่เป็นสมาชิก	๘	๓.๔๐
๒.	ควรมีการประสานงานและทำงานเป็นทีมภายในวิสาหกิจชุมชนกับหน่วยงาน อื่นๆที่เกี่ยวข้องเพื่อแลกเปลี่ยนการทำงาน	๙	๓.๘๓

จากตารางที่ ๔.๒๘ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักการมีส่วนร่วม คือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นส่วนน้อย จำนวน ๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๗๐ และ มีการประสานงานและทำงานเป็นทีมภายในวิสาหกิจชุมชนกับหน่วยงาน อื่นๆที่เกี่ยวข้องเป็นส่วนน้อย จำนวน ๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๗๐

ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักการมีส่วนร่วม ควรเปิดโอกาสให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานให้ครบทุกคนที่เป็นสมาชิก จำนวน ๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๔๐ รองลงมา คือ ควรมีการประสานงานและทำงานเป็นทีมภายในวิสาหกิจชุมชนกับหน่วยงาน อื่นๆที่เกี่ยวข้องเพื่อแลกเปลี่ยนการทำงาน จำนวน ๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๘๓

ตารางที่ ๔.๒๙ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักความรับผิดชอบ

(n = ๒๓๕)

ลำดับ	ปัญหา / อุปสรรค	จำนวน	ร้อยละ
๑.	มีการปฏิบัติงานของวิสาหกิจชุมชน ไม่คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสมาชิกวิสาหกิจชุมชน	๒	๐.๘๕
๒.	เจ้าหน้าที่วิสาหกิจชุมชน ไม่มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน	๒	๐.๘๕
ลำดับ	ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
๑.	การปฏิบัติงานของวิสาหกิจชุมชน ควรคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของวิสาหกิจชุมชน	๑๐	๔.๒๕
๒.	เจ้าหน้าที่วิสาหกิจชุมชน ต้องมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานให้สมกับที่สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้เลือกเข้ามาเพื่อปฏิบัติในกลุ่มสมาชิก	๗	๒.๙๘

จากตารางที่ ๔.๒๙ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักความรับผิดชอบ คือ มีการปฏิบัติงานของวิสาหกิจชุมชน ไม่คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสมาชิกวิสาหกิจชุมชน จำนวน ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๘๕ และ เจ้าหน้าที่วิสาหกิจชุมชน ไม่มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน จำนวน ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๘๕

ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักความรับผิดชอบ การปฏิบัติงานของวิสาหกิจชุมชน ควรคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของวิสาหกิจชุมชน จำนวน ๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๒๕ และ เจ้าหน้าที่วิสาหกิจชุมชน ต้องมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานให้สมกับที่สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้เลือกเข้ามาเพื่อปฏิบัติในกลุ่มสมาชิก จำนวน ๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๙๘

ตารางที่ ๔.๓๐ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักความคุ้มค่า

(n = ๒๓๕)

ลำดับ	ปัญหา / อุปสรรค	จำนวน	ร้อยละ
๑.	ใช้ทรัพยากรฟุ่มเฟือย ไม่เป็นประโยชน์ส่วนรวมต่อสมาชิกวิสาหกิจชุมชน	๒	๐.๘๕
๒.	การจัดสรรเจ้าหน้าที่วิสาหกิจชุมชน ไม่เหมาะสมและความชำนาญเฉพาะด้านในการปฏิบัติหน้าที่	๓	๑.๒๗
๓.	การใช้งบประมาณไม่คุ้มค่า เมื่อเปรียบเทียบกับผลงานที่ได้รับ	๓	๑.๒๗
ลำดับ	ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
๑.	ควรใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่า เพื่อเป็นประโยชน์ส่วนรวมต่อสมาชิกวิสาหกิจชุมชน	๕	๒.๑๒
๒.	ควรจัดสรรเจ้าหน้าที่วิสาหกิจชุมชน ให้เหมาะสมและมีความชำนาญเฉพาะด้านในการปฏิบัติหน้าที่	๗	๒.๙๘
๓.	ควรการใช้งบประมาณให้คุ้มค่า เมื่อเปรียบเทียบกับผลงาน ผลผลิตที่ได้รับ	๗	๒.๙๘

จากตารางที่ ๔.๓๐ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักความคุ้มค่า คือ ใช้ทรัพยากรฟุ่มเฟือย ไม่เป็นประโยชน์ส่วนรวมต่อสมาชิกวิสาหกิจชุมชน จำนวน ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๘๕ การจัดสรรเจ้าหน้าที่วิสาหกิจชุมชน ไม่เหมาะสมและความชำนาญเฉพาะด้านในการปฏิบัติหน้าที่ จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๒๗ และการใช้งบประมาณไม่คุ้มค่า เมื่อเปรียบเทียบกับผลงานที่ได้รับ จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๒๗

ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักความคุ้มค่า ควรใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่า เพื่อเป็นประโยชน์ส่วนรวมต่อสมาชิกวิสาหกิจชุมชน จำนวน ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๑๒ ควรจัดสรรเจ้าหน้าที่วิสาหกิจชุมชน ให้เหมาะสมและมีความชำนาญเฉพาะด้านในการปฏิบัติหน้าที่ จำนวน ๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๙๘ และ ควรการใช้งบประมาณให้คุ้มค่า เมื่อเปรียบเทียบกับผลงาน ผลผลิตที่ได้รับ จำนวน ๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๙๘

๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึกการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

การสัมภาษณ์นี้มีจุดมุ่งหมายในการศึกษารวบรวมข้อมูลประกอบการวิเคราะห์การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ใน ๖ ด้าน คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ซึ่งสรุปบทสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน ๗ ท่าน ดังต่อไปนี้

๑. นายณรงค์	จุมโสตา	ตำแหน่ง	ผู้ใหญ่บ้าน, ประธาน
๒. นายอรุณ	จุมโสตา	ตำแหน่ง	รองประธาน
๓. นายสวิง	লেখ্যান	ตำแหน่ง	ผู้ช่วยประธาน
๔. นายสุนันท์	อ่อนคำ	ตำแหน่ง	เลขานุการ
๕. นางระนอง	จุมโสตา	ตำแหน่ง	เหรัญญิก
๖. นายประเสริฐ	บุญอินทร์	ตำแหน่ง	คณะกรรมการ
๗. นายนิคม	ดลแวรวาว	ตำแหน่ง	คณะกรรมการ

ผลการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) สามารถสรุปผลโดยจำแนกตามรายด้านของการวิจัยดังนี้

๔.๕.๑ ด้านหลักนิติธรรม

จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี หลักนิติธรรม จำนวน ๗ ท่าน พบว่า หลักนิติธรรม ในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน เพราะผู้ผู้บริหารในองค์กรต้องบริหารงานและปฏิบัติงานปฏิบัติหน้าที่เป็นไปตามกฎของวิสาหกิจชุมชนโดยมีความเสมอภาคกันในการบริหาร ดูแลเอาใจใส่สมาชิกวิสาหกิจชุมชนอย่างเท่าเทียมกัน^๑ หลักนิติธรรม ในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนบริหารต้องประสานกับสำนักงานเกษตรอำเภอบ้านไร่เพื่อได้รับความรู้ในการก่อตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพและมีการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลให้ถูกต้องตาม กฎ ระเบียบของการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล^๒ ในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน ห้วยนามตะเข้ ผู้บริหารต้องปฏิบัติตามกฎหมายตามระเบียบข้อบังคับของวิสาหกิจชุมชนเพื่อเป็นพัฒนาองค์กรให้เป็นระเบียบและมีศักยภาพเป็นวิสาหกิจชุมชนของอำเภอบ้านไร่อย่างมีคุณภาพ^๓ ในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนห้วยนามตะเข้ ผู้บริหารต้องมีการปรับปรุงกฎ ระเบียบต่างๆ ให้เหมาะสมกับวิสาหกิจชุมชนที่กำลังดำเนินงานอยู่เพื่อจะได้มีศักยภาพในการทำงาน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อวิสาหกิจชุมชนที่มีสมาชิกร่วมในการดำเนินงานร่วมกัน^๔ การบริหารงาน

^๑ สัมภาษณ์ นายณรงค์ จุมโสตา, ผู้ใหญ่บ้าน , ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^๒ สัมภาษณ์ นายอรุณ จุมโสตา, รองประธานวิสาหกิจชุมชน , ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^๓ สัมภาษณ์ นายสวิง เลขยาน, ผู้ช่วยประธานวิสาหกิจชุมชน , ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^๔ สัมภาษณ์ นายสุนันท์ อ่อนคำ, เลขานุการวิสาหกิจชุมชน, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๖.

ตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนห้วยนามตะเข้ หลักนิติธรรมผู้บริหารต้องมีกฎ ระเบียบ อย่างชัดเจน ปฏิบัติต่อสมาชิกอย่างเสมอภาคไม่เลือกปฏิบัติ แบ่งหน้าที่การรับผิดชอบให้เหมาะสมกับงาน^๕ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนห้วยนามตะเข้ หลักนิติธรรม ได้เปิดโอกาสให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ กฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ที่จะมีผลใช้บังคับกับลูกค้ำหรือสมาชิกต่อไปในภายภาคหน้า^๖ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนห้วยนามตะเข้ หลักนิติธรรมต้องพิจารณาออกคำสั่งและระเบียบต่างๆ ได้มีการกล่าวอ้างกฎหมายที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งให้เหตุผลของการออกกฎข้อบังคับต่างให้กับกับสมาชิกวิสาหกิจชุมชน^๗

๔.๕.๒ ด้านหลักคุณธรรม

จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำนวน ๗ ท่าน พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนห้วยนามตะเข้ได้บริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและมีความยุติธรรม^๘ ผู้บริหารมีความจริงใจตั้งใจในการทำงานเพื่อส่วนรวมเพื่อให้องค์กรได้รับประโยชน์สูงสุด^๙ ผู้บริหารมีการปลูกจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม ให้กับสมาชิกทุกคนเพื่อเพิ่มศักยภาพของแต่ละบุคคลในการทำงาน^{๑๐} ผู้บริหารคัดเลือกเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานที่มีความซื่อสัตย์สุจริต ยึดมั่นในศีลธรรมและจริยธรรม^{๑๑} ผู้บริหารให้ความเป็นธรรมกับผู้ปฏิบัติงานและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนโดยยึดหลักความถูกต้องและเป็นธรรม^{๑๒} ผู้บริหารมีความเต็มใจที่จะทำงานร่วมกันโดยใช้หลักในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและมีความยุติธรรม^{๑๓} ผู้บริหารต้องคำนึงถึงสิทธิประโยชน์ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่จะได้รับในการบริหารงานในครั้งนี้^{๑๔}

๔.๕.๓ ด้านหลักความโปร่งใส

จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำนวน ๗ ท่าน พบว่า หลักความโปร่งใสของรายได้อวิสาหกิจชุมชนสามารถเปิดเผยได้โดยคณะกรรมการได้ตรวจสอบความถูกต้องและประการให้สมาชิกรับทราบทั่วถึง

^๕ สัมภาษณ์ นางระนอง จูมโสดา, เหมัญญิก , ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^๖ สัมภาษณ์ นายประเสริฐ บุญอินทร์, คณะกรรมการ , ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^๗ สัมภาษณ์ นายนิคม ดลแวววาว, คณะกรรมการ , ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^๘ สัมภาษณ์ นายณรงค์ จูมโสดา, ผู้ใหญ่บ้าน , ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^๙ สัมภาษณ์ นายอรุณ จูมโสดา, รองประธาน , ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^{๑๐} สัมภาษณ์ นายสวิง เลขยัน, ผู้ช่วยประธาน , ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^{๑๑} สัมภาษณ์ นายสุนันท์ อ่อนคำ, เลขานุการ , ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นางระนอง จูมโสดา, เหมัญญิก , ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^{๑๓} สัมภาษณ์ นายประเสริฐ บุญอินทร์, คณะกรรมการ , ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^{๑๔} สัมภาษณ์ นายนิคม ดลแวววาว, คณะกรรมการ , ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๖.

กัน^{๑๕} การบริหารงานต่างๆ ผู้บริหารได้เชิญสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเข้าฟังสรุป รายได้ของวิสาหกิจชุมชน^{๑๖} การบริหารงานของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานีมี กระบวนการทำงาน เปิดเผย ตรงไปตรงมา พร้อมทั้งจะได้รับการตรวจสอบ^{๑๗} การบริหารงานมีความ ชัดเจนไม่ซับซ้อนให้สมาชิกได้รับรู้ โดยมีคณะกรรมการแต่ละฝ่ายช่วยดูรายละเอียดของระบบการ ทำงานและสามารถตรวจสอบได้อย่างถูกต้อง^{๑๘} การบริหารงานของวิสาหกิจชุมชนรายได้ของกลุ่มมี การจดบันทึก เปิดเผย สามารถตรวจสอบได้ มีความชัดเจนกับสมาชิกผู้เข้ากลุ่ม^{๑๙} การบริหารงานของ วิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานีเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้าร่วมโครงการทุกโครงการและ สามารถติดตามตรวจสอบแผนการดำเนินและโครงการต่างๆได้อย่างใกล้ชิด^{๒๐} การบริหารงานของ วิสาหกิจชุมชน กรรมการจะจัดให้มีประกาศให้สมาชิกรับทราบเกี่ยวกับรายได้ต่างๆ ตลอดจน โครงการผลิตสินค้าต่างให้กลุ่มสมาชิกรับทราบกันอย่างทั่วถึง^{๒๑}

๔.๕.๔ ด้านหลักการมีส่วนร่วม

จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำนวน ๗ ท่าน พบว่า ผู้บริหารเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้าไปมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจเรื่องสำคัญที่มีผลกระทบต่อวิสาหกิจชุมชน^{๒๒} ผู้บริหารเปิดโอกาสให้สมาชิกได้เข้ามามี ส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานทุกขั้นตอนของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัด อุทัยธานี^{๒๓} ผู้บริหารงานและคณะกรรมการตลอดจนสมาชิกมีการประสานงานและทำงานเป็นทีม ภายในองค์กรหรือกับหน่วยงาน อื่นๆที่เกี่ยวข้องเสมอ^{๒๔} ผู้บริหารและคณะกรรมการเปิดโอกาสให้ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้เสนอความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มงานต่างๆของวิสาหกิจชุมชน^{๒๕} การบริหารวิสาหกิจชุมชนได้เปิดโอกาสให้สมาชิกเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องสำคัญที่มี ผลกระทบต่อวิสาหกิจชุมชนและประชุมเพื่อที่จะให้มีการเสนอมติขอเสนอแนะในการทำงานให้เป็น

^{๑๕} สัมภาษณ์ นายณรงค์ จุมโสตา, ผู้ใหญ่บ้าน , ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นายอรุณ จุมโสตา, รองประธานวิสาหกิจชุมชน , ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^{๑๗} สัมภาษณ์ นายสวิง เลขยัน, ผู้ช่วยประธาน , ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^{๑๘} สัมภาษณ์ นายสุนันท์ อ่อนคำ, เลขานุการ , ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^{๑๙} สัมภาษณ์ นางระนอง จุมโสตา, เภรัญญิก , ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^{๒๐} สัมภาษณ์ นายประเสริฐ บุญอินทร์, คณะกรรมการ , ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^{๒๑} สัมภาษณ์ นายนิคม ตลแหวาว, คณะกรรมการ , ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^{๒๒} สัมภาษณ์ นายณรงค์ จุมโสตา, ผู้ใหญ่บ้าน , ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๖..

^{๒๓} สัมภาษณ์ นายอรุณ จุมโสตา, รองประธานวิสาหกิจชุมชน , ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^{๒๔} สัมภาษณ์ นายสวิง เลขยัน, ผู้ช่วยประธาน , ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^{๒๕} สัมภาษณ์ นายสุนันท์ อ่อนคำ, เลขานุการ , ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๖.

ระบบเป็นขั้นตอน^{๒๖} การบริหารวิสาหกิจชุมชนเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมทางด้านความคิดโดยไม่ปิดกั้น^{๒๗} การบริหารมีการเปิดให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีส่วนร่วมเปิดโอกาสให้สมาชิกได้เสนอความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มเพื่อพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น^{๒๘}

๔.๕.๕ ด้านหลักความรับผิดชอบ

จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำนวน ๗ ท่าน พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ นำโครงการ กิจกรรม หรือแผนงานที่ถ่วงไว้ไปดำเนินการให้เป็นรูปธรรมโดยให้คณะกรรมการรับผิดชอบในส่วนงานของตัวเองให้มีประสิทธิภาพ^{๒๙} การบริหารงานการให้บริการต่างๆด้วยความรับผิดชอบต่อสนองความต้องการของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน^{๓๐} การบริหารงานให้เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงานให้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการลดขั้นตอนและติดตามดูแลการทำงาน^{๓๑} การบริหารวิสาหกิจชุมชนดูแลรับผิดชอบสมาชิกให้มีรายได้ความเป็นอยู่ที่ดีเหมาะสมโดยมีรายได้จัดสรรปันส่วนจากกำไรโดยเท่าเทียมกัน^{๓๒} การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ การปฏิบัติงานคณะกรรมการและเจ้าหน้าที่คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสมาชิกวิสาหกิจทุกท่านที่เข้าร่วมกลุ่ม^{๓๓} การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนช่วยหนุนต๊ะเซ อำเภอบ้านไร่ เจ้าหน้าที่วิสาหกิจชุมชน มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานโดยให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผิดชอบงานกลุ่ม^{๓๔} การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนอำเภอบ้านไร่ มีความรับผิดชอบด้านสวัสดิการของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนทุกท่านโดยให้สมาชิกมาลงทะเบียนเพื่อได้ประโยชน์ด้านสวัสดิการทุกท่าน^{๓๕}

๔.๕.๖ ด้านหลักความคุ้มค่า

จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำนวน ๗ ท่าน พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ การจัดสรรใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้เกิดประโยชน์เกิดผลผลิตสูงสุดต่อสมาชิกวิสาหกิจชุมชน^{๓๖} การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน

^{๒๖} สัมภาษณ์ นางระนอง จุมโสภา, เหมัญญิก , ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^{๒๗} สัมภาษณ์ นายประเสริฐ บุญอินทร์, คณะกรรมการ , ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^{๒๘} สัมภาษณ์ นายนิคม ดลแวววาว, คณะกรรมการ , ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^{๒๙} สัมภาษณ์ นายณรงค์ จุมโสภา, ผู้ใหญ่บ้าน , ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^{๓๐} สัมภาษณ์ นายอรุณ จุมโสภา, รองประธานวิสาหกิจชุมชน , ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^{๓๑} สัมภาษณ์ นายสวิง เลขยัน, ผู้ช่วยประธาน , ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^{๓๒} สัมภาษณ์ นายสุนันท์ อ่อนคำ, เลขานุการ , ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^{๓๓} สัมภาษณ์ นางระนอง จุมโสภา, เหมัญญิก , ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^{๓๔} สัมภาษณ์ นายประเสริฐ บุญอินทร์, คณะกรรมการ , ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^{๓๕} สัมภาษณ์ นายนิคม ดลแวววาว, คณะกรรมการ , ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^{๓๖} สัมภาษณ์ นายณรงค์ จุมโสภา, ผู้ใหญ่บ้าน , ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๖.

อำเภอบ้านไร่ มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ เพื่อลดขั้นตอนในการทำงานโดยใช้เทคโนโลยีเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด^{๓๗} การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ มีการใช้งบประมาณให้ความคุ้มค่า เมื่อเปรียบเทียบกับผลผลิตที่ได้รับ^{๓๘} การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ มีการทำงานอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดผลผลิตได้ดีมาก^{๓๙} การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ ได้การจัดสรรเจ้าหน้าที่วิสาหกิจชุมชน มีความเหมาะสมและความชำนาญเฉพาะด้านในการปฏิบัติหน้าที่ ก่อให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่ากับงานที่ผลิต^{๔๐} การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ ผู้บริหารและคณะกรรมการทำงานได้คำนึงถึงความเหมาะสมในการดำเนินชีวิต และทรัพย์สินของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเป็นหลักสำคัญ^{๔๑} การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ ผู้บริหารและคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนได้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ เพื่อลดขั้นตอนในการทำงานสะดวกคุ้มค่ากับการผลิตสินค้าของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน^{๔๒}

^{๓๗} สัมภาษณ์ นายอรุณ จูมโสดา, รองประธานวิสาหกิจชุมชน , ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^{๓๘} สัมภาษณ์ นายสวิง เลขยัน, ผู้ช่วยประธาน , ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^{๓๙} สัมภาษณ์ นายสุนันท์ อ่อนคำ, เลขานุการ , ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^{๔๐} สัมภาษณ์ นางระนอง จูมโสดา, เภรัญญิก , ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^{๔๑} สัมภาษณ์ นายสุนันท์ อ่อนคำ, เลขานุการ , ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^{๔๒} สัมภาษณ์ นายประเสริฐ บุญอินทร์, คณะกรรมการ , ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๖.

^{๔๓} สัมภาษณ์ นายนิคม ดลแวววาว, คณะกรรมการ , ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๖.

๔.๖ สรุปลองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปลองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาเรื่อง บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของ วิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ดังแสดงในแผนภาพที่ ๔.๑

แผนภาพที่ ๔.๑

จากแผนภาพที่ ๔.๑ แสดงให้เห็นแนวทางในการพัฒนาการมีบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี การบริหารงานในรูปแบบของธรรมาภิบาลนั้น จะเน้นที่การเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนและมั่นคง ไม่ล้มเลิก และไม่เสี่ยงต่อ ความเสียหาย ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารวิสาหกิจชุมชนได้ตามรายด้านของการวิจัยทั้ง ๖ ด้าน ดังนี้

๑. หลักนิติธรรม (The Rule of Law) คือ การปฏิบัติตามกฎหมาย กฎระเบียบต่างๆ ซึ่งรวมถึงการไม่เลือกปฏิบัติ การไม่ทำตามอำเภอใจ การไม่ละเมิดกฎหมาย และการไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นมีการให้ความเสมอภาคเท่าเทียม และเป็นธรรมกับทุกฝ่าย มีกฎหมายที่เข้มแข็ง มีการระบุงการลงโทษที่ชัดเจน และมีผลบังคับใช้ได้จะเป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาระบบการปกครองเพื่อป้องกันการละเมิดหรือฝ่าฝืน การมีระบบกฎหมายที่ดีจะส่งเสริมการปกครองตามหลักนิติธรรมในวิสาหกิจชุมชน

การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินการ มีแนวทางในการพัฒนาโดยการดำเนินการต้องเป็นไปตามนโยบายและแผนงานที่กำหนดไว้แล้ว การปฏิบัติจะต้องสอดคล้องกับสภาพปัญหาอย่างแท้จริง และเมื่อนำโครงการไปสู่การปฏิบัติต้องไม่เกิดผลเสียแก่ประชาชน ชุมชน และหน่วยงาน

๒. หลักคุณธรรม (Morality) คือ การยึดมั่น ถือมั่นในคุณธรรมความดีงาม ความถูกต้องตามทำนองคลองธรรมรวมถึงมีความซื่อสัตย์จริงใจ และยึดมั่นในความสุจริตคุณธรรมเป็นแนวทางที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิตทั้งความประพฤติและจิตใจซึ่งแต่ละสังคมกำหนดและยอมรับปฏิบัติกัน เช่น ซื่อสัตย์ อุดหนุน เมตตากรุณา เสียสละ เป็นต้นในระดับกิจการ หลักคุณธรรม คือ การทำวิสาหกิจชุมชนด้วยความมีจริยธรรมทางทำงาน ซึ่งหมายถึง มาตรฐานทางศีลธรรมคุณธรรมที่ใช้กับองค์กร ปัญหาจริยธรรมที่เกิดขึ้นกับวิสาหกิจชุมชน เช่น การปกปิดข้อเท็จจริง หรือตกแต่งตัวเลขทางบัญชี เพื่อหวังประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง การละเลยไม่ดูแลด้านความปลอดภัยในสถานที่ทำงาน การเลือกปฏิบัติหรือมีสองมาตรฐานในการบริหารงานสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

๓. หลักความโปร่งใส (Accountability) คือ ความถูกต้อง ชัดเจน ปฏิบัติตามหลักการที่ควรจะเป็น รวมถึงการสร้างใจซึ่งกันและกัน มีกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องได้ รวมทั้งการให้และรับข้อมูลที่เป็นจริงตรงไปตรงมา ทันเวลาในระดับวิสาหกิจชุมชน ความโปร่งใสเป็นความรับผิดชอบที่อธิบายได้” ซึ่งเป็นภาระบทบาทของผู้บริหารในแง่ข้อผูกพันหรือความเต็มใจที่จะยอมรับความรับผิดชอบ รวมทั้งความสามารถในการรายงานชี้แจงให้เหตุผลเพื่ออธิบายการกระทำของตนเองและสามารถตอบคำถามของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ในทุกที่ทุกโอกาส เพื่อแจกแจงอธิบายการกระทำทั้งหมดที่ตนรับผิดชอบ

๔. หลักการมีส่วนร่วม (Participation) คือ การให้โอกาสสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ที่สำคัญรวมทั้งการเปิดรับฟังความคิดเห็น เพื่อรับคำแนะนำมาร่วมวางแผน และปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งประกอบด้วย บุคคลหลากหลายอาชีพและมีความคิดเห็นที่แตกต่างหลักการมีส่วนร่วมจะช่วยประสานความคิดเห็น

หรือความต้องการที่แตกต่าง เพื่ออยู่บนพื้นฐานโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมในวิสาหกิจชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำกำหนดให้มีคณะกรรมการ ซึ่งประกอบด้วยบุคคลที่มีประสบการณ์หลากหลายช่วยบริหารงานของวิสาหกิจชุมชนให้บรรลุวัตถุประสงค์

๕. หลักความรับผิดชอบ (Responsibility) คือ ความรับผิดชอบในงานของตน ความรับผิดชอบต่อภาระกระทำของตนเอง รวมถึงการตระหนัก และสำนึกในสิทธิ และหน้าที่ตระหนักในสิทธิและหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อวิสาหกิจชุมชน การใส่ใจปัญหาการบริหารวิสาหกิจชุมชน การกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา และเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างรวมทั้งความกล้าที่จะยอมรับผลดีและผลเสียจากกระทำของตนเอง

๖. หลักความคุ้มค่า (Cost –Effectiveness or Economy) คือ การบริหารวิสาหกิจชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดในระดับกลุ่มวิสาหกิจ ความคุ้มค่าเทียบเคียงได้กับความประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าในระดับกิจการ คือ การบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดหรือเกิดมูลค่ามากที่สุด เช่น การใช้พลังงานอย่างคุ้มค่า และรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้ยั่งยืน สำหรับวิสาหกิจชุมชนมีการพัฒนาระบบการกำกับดูแลกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นอย่างดี

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนอำเภอบ้านไร่จังหวัดอุทัยธานี ๒) เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ๔) เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mix Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการสัมภาษณ์เพิ่มเติม โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ คณะกรรมการและสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านไร่จังหวัดอุทัยธานี จำนวนทั้งหมด ๕๗๐ คน ซึ่งใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง โดยสูตรของ Taro Yamane ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๓๕ คน วิเคราะห์ข้อมูลโดย (frequency) หาค่าร้อยละ (percentage) หาค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) การทดสอบค่าที (t-test) การทดสอบค่าเอฟ (F-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance) และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Different: LSD.) และการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑. ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นชาย จำนวน ๑๕๙ คน คิดเป็น ร้อยละ ๖๗.๖๖ มีอายุอยู่ระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี มีจำนวน ๗๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๗๗ ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๙๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๑๓ ประกอบอาชีพรับจ้าง มีจำนวน ๑๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๘๑ และมีรายได้ ๕,๐๐๐ - ๘,๐๐๐ บาทต่อเดือน มีจำนวน ๑๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๙๔

๕.๑.๒ ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๐$, S.D. = ๐.๕๖๗) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ ดังนี้

๑) **ด้านหลักนิติธรรม** การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักนิติธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๓$, S.D. = ๐.๕๕๒)

๒) **ด้านหลักคุณธรรม** ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักคุณธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๐$, S.D. = ๐.๕๕๔)

๓) **ด้านหลักโปร่งใส** ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักโปร่งใส โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๗$, S.D. = ๐.๕๕๗)

๔) **ด้านหลักการมีส่วนร่วม** การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักการมีส่วนร่วม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๔$, S.D. = ๐.๕๔๔)

๕) **ด้านหลักการมีส่วนร่วม** การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักการมีส่วนร่วม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๓$, S.D. = ๐.๕๔๙)

๖) **ด้านหลักความคุ้มค่า** การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักความคุ้มค่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๒$, S.D. = ๐.๕๗๔)

๕.๑.๓ ผลการทดสอบสมมติฐาน

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยภาพรวม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ เพื่อนำไปสู่การทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกัน การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ ๒ กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกัน การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ ๓ กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษา การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ ๔ กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพต่างกัน การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ ๕ กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

๕.๑.๔ สรุปปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ครั้งนี้ทำให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ ซึ่งจำแนกเป็นรายด้านได้ดังนี้

ด้านหลักนิติธรรม พบว่า เปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อบังคับต่างๆ ที่จะมีผลบังคับใช้กับวิสาหกิจชุมชนได้น้อยและให้มีการกระจายอำนาจในการบังคับบัญชาตามลำดับชั้น น้อย

ด้านหลักคุณธรรม พบว่า การบริหารงานไม่คำนึงถึงสมาชิกวิสาหกิจชุมชน บุคลากรวิสาหกิจชุมชนมีความรู้ ความสามารถ ไม่ตรงกับงานที่รับผิดชอบ และไม่มีแผนพัฒนาโครงการอบรมสมาชิกวิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้าใจในงาน

ด้านหลักความโปร่งใส พบว่า การติดประกาศให้สมาชิกรับทราบเกี่ยวกับสิทธิการได้รับสวัสดิการต่างๆ ของวิสาหกิจชุมชนไม่ค่อยเป็นปัจจุบัน และ การเปิดโอกาสให้สมาชิกติดตามตรวจสอบแผนการดำเนินและโครงการต่างๆ ยังไม่ชัดเจนทุกขั้นตอน

ด้านหลักการมีส่วนร่วม พบว่า มีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นส่วนน้อย มีการประสานงานและทำงานเป็นทีมภายในวิสาหกิจชุมชนกับหน่วยงาน อื่นๆที่เกี่ยวข้องเป็นส่วนน้อย ทั้งนี้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มามีส่วนร่วมในการบริหารวิสาหกิจชุมชนน้อยส่วนใหญ่สมาชิกจะมีส่วนร่วมในการผลิตเป็นส่วนใหญ่

ด้านหลักความรับผิดชอบ พบว่า มีการปฏิบัติงานของวิสาหกิจชุมชน ไม่คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสมาชิกวิสาหกิจชุมชนและ เจ้าหน้าที่วิสาหกิจชุมชน ไม่มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน

ด้านหลักความคุ้มค่า พบว่า ใช้ทรัพยากรฟุ่มเฟือย ไม่เป็นประโยชน์ส่วนรวมต่อสมาชิกวิสาหกิจชุมชน การจัดสรรเจ้าหน้าที่วิสาหกิจชุมชน ไม่เหมาะสมและความชำนาญเฉพาะด้านในการปฏิบัติหน้าที่และการใช้งบประมาณไม่คุ้มค่า เมื่อเปรียบเทียบกับผลงานที่ได้รับ

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานีจำแนกเป็นรายด้านได้ดังนี้

ด้านหลักนิติธรรม พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี การบริหารงานควรเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อบังคับต่างๆ ที่จะมีผลบังคับใช้กับวิสาหกิจชุมชนได้และให้มีการกระจายอำนาจในการบังคับบัญชาตามลำดับชั้น ให้มากกว่าเดิม

ด้านคุณธรรม พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี คือ การบริหารงานต้องคำนึงถึงสมาชิกวิสาหกิจชุมชน บุคลากรวิสาหกิจชุมชนมีความรู้ ความสามารถ ต้องตรงกับงานที่รับผิดชอบเพื่อทำงานให้มีประสิทธิภาพ และต้องมีแผนพัฒนาโครงการอบรมสมาชิกวิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้าใจในงาน

ด้านหลักความโปร่งใส พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี คือ ผู้บริหารและคณะกรรมการต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกได้ติดตามและตรวจสอบกระบวนการทำงานทุกขั้นตอน

ด้านหลักการมีส่วนร่วม การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ทั้งนี้การบริหารการพัฒนาในรูปแบบควรเปิดโอกาสให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานให้ครบทุกขั้นตอน การบริหารงานควรมีการประสานงานและทำงานเป็นทีมภายในวิสาหกิจชุมชนกับหน่วยงาน อื่นๆที่เกี่ยวข้องเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้

ด้านหลักความรับผิดชอบ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ควรคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของวิสาหกิจชุมชนเจ้าหน้าที่วิสาหกิจชุมชน ต้องมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานให้สมกับที่สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้เลือกเข้ามาเพื่อปฏิบัติในกลุ่มสมาชิก

ด้านหลักความคุ้มค่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ควรใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่า เพื่อเป็นประโยชน์ส่วนรวมต่อสมาชิกวิสาหกิจชุมชนควรจัดสรรเจ้าหน้าที่วิสาหกิจชุมชน ให้เหมาะสมและมีความชำนาญเฉพาะด้านในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประหยัดงบประมาณบุคลากร ควรใช้วัสดุอุปกรณ์ให้คุ้มค่า เมื่อเปรียบเทียบกับผลงานผลิตที่ได้รับ

สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-Depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ครั้งนี้ทำให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ ซึ่งจำแนกเป็นรายด้านได้ดังนี้

ด้านหลักนิติธรรม พบว่า ในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

๑) ผู้บริหารในองค์กรต้องบริหารงานและปฏิบัติงาน ปฏิบัติหน้าที่เป็นไปตามกฎของวิสาหกิจชุมชนโดยมีความเสมอภาคกันในการบริหาร ดูแลเอาใจใส่สมาชิกวิสาหกิจชุมชนอย่างเท่าเทียมกัน

๒) ในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนบริหารต้องประสานกับสำนักงานเกษตรอำเภอบ้านไร่

๓) เพื่อได้ความรู้ในการก่อตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพและมีการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลให้ถูกต้องตาม กฎ ระเบียบของการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล

๔) ในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน ผู้บริหารต้องปฏิบัติตามกฎหมายตามระเบียบข้อบังคับของวิสาหกิจชุมชน

๕) เพื่อเป็นพัฒนาองค์กรให้เป็นระเบียบและมีศักยภาพเป็นวิสาหกิจชุมชนของอำเภอบ้านไร่อย่างมีคุณภาพ

๖) ในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน ผู้บริหารต้องมีการปรับปรุง กฎ ระเบียบต่างๆ ให้เหมาะสมกับวิสาหกิจชุมชนที่กำลังดำเนินงานอยู่เพื่อจะได้มีศักยภาพในการทำงาน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อวิสาหกิจชุมชนที่มีสมาชิกร่วมในการดำเนินงานร่วมกัน

๗) การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน ต้องพิจารณาออกคำสั่งและระเบียบต่างๆ ได้มีการกล่าวอ้างกฎหมายที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

ด้านหลักคุณธรรม พบว่า ในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

๑) การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนได้บริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและมีความยุติธรรม

๒) ผู้บริหารมีความจริงใจตั้งใจในการทำงานเพื่อส่วนรวมเพื่อให้องค์กรได้รับประโยชน์สูงสุด

๓) ผู้บริหารมีการปลูกจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม ให้กับสมาชิกทุกคนเพื่อเพิ่มศักยภาพของแต่ละบุคคลในการทำงาน

๔) ผู้บริหารคัดเลือกเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานที่มีความซื่อสัตย์สุจริต ยึดมั่นในศีลธรรมและจริยธรรม

๕) ผู้บริหารให้ความสำคัญเป็นธรรมกับผู้ปฏิบัติงานและสมาชิกวิสาหกิจชุมชนโดยยึดหลักความถูกต้องและเป็นธรรม

๖) ผู้บริหารมีความเต็มใจที่จะทำงานร่วมกันโดยใช้หลักในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและมีความยุติธรรม

๗) ผู้บริหารต้องคำนึงถึงสิทธิประโยชน์ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่จะได้รับในการบริหารงานในครั้งนี้

ด้านหลักความโปร่งใส พบว่า ในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

๑) รายได้วิสาหกิจชุมชนสามารถเปิดเผยได้โดยคณะกรรมการได้ตรวจสอบความถูกต้องและประการให้สมาชิกรับทราบทั่วถึงกัน

๒) การบริหารงานต่างๆ ผู้บริหารได้เชิญสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเข้าฟังสรุปรายได้ของวิสาหกิจชุมชน

๓) การบริหารงานของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานีมีกระบวนการทำงาน เปิดเผย ตรงไปตรงมา พร้อมทั้งได้รับการตรวจสอบ

๔) การบริหารงานมีความชัดเจนไม่ซับซ้อนให้สมาชิกได้รับรู้ โดยมีคณะกรรมการแต่ละฝ่ายช่วยดูรายละเอียดของระบบการทำงานและสามารถตรวจสอบได้อย่างถูกต้อง

๕) การบริหารงานของวิสาหกิจชุมชนรายได้ของกลุ่มมีการจดบันทึก เปิดเผย สามารถตรวจสอบได้ มีความชัดเจนกับสมาชิกผู้เข้ากลุ่ม การบริหารงานของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

๖) เปิดโอกาสให้สมาชิกเข้าร่วมโครงการทุกโครงการและสามารถติดตามตรวจสอบแผนการดำเนินและโครงการต่างๆได้อย่างใกล้ชิด

๗) การบริหารงานของวิสาหกิจชุมชนห้วยหนามตะเข้กรรมการจะจัดให้มีประกาศให้สมาชิกรับทราบเกี่ยวกับรายได้ต่างๆ ตลอดจนโครงการผลิตสินค้าต่างให้กลุ่มสมาชิกรับทราบกันอย่างทั่วถึง

ด้านหลักการมีส่วนร่วม พบว่า ในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

๑) ผู้บริหารเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องสำคัญที่มีผลกระทบต่อวิสาหกิจชุมชน

๒) ผู้บริหารเปิดโอกาสให้สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานทุกขั้นตอนของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

๓) ผู้บริหารงานและคณะกรรมการตลอดจนสมาชิกมีการประสานงานและทำงานเป็นที่มภายในองค์กรหรือกับหน่วยงาน อื่นๆที่เกี่ยวข้องเสมอ

๔) ผู้บริหารและคณะกรรมการเปิดโอกาสให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้เสนอความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มงานต่างๆของวิสาหกิจชุมชน

๕) การบริหารวิสาหกิจชุมชน ได้มีการประชุมเพื่อที่จะให้มีการเสนอมติขอเสนอแนะในการทำงานให้เป็นระบบเป็นขั้นตอน

๖) การบริหารวิสาหกิจชุมชนเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมทางด้านความคิดโดยไม่ปิดกั้น

๗) การบริหารมีการเปิดให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีส่วนร่วมเปิดโอกาสให้สมาชิกได้เสนอความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มเพื่อพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ด้านหลักความรับผิดชอบต่อ พบว่า ในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

๑) การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจ อำเภอบ้านไร่ นำโครงการกิจกรรม หรือแผนงานที่แถลงไว้ไปดำเนินการให้เป็นรูปธรรมโดยให้คณะกรรมการรับผิดชอบในงานของตนเองให้มีประสิทธิภาพ

๒) การบริหารงานการให้บริการต่างๆด้วยความรับผิดชอบต่อสนองความต้องการของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

๓) การบริหารงานให้เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบงานให้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการลดขั้นตอนและติดตามดูแลการทำงาน

๔) การบริหารวิสาหกิจชุมชนดูแลรับผิดชอบต่อสมาชิกให้มีรายได้ความเป็นอยู่ที่ดีเหมาะสมโดยมีรายได้จัดสรรปันส่วนจากกำไรโดยเท่าเทียมกัน

๕) การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ การปฏิบัติงานคณะกรรมการและเจ้าหน้าที่คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสมาชิกวิสาหกิจทุกท่านที่เข้าร่วมกลุ่ม

๖) เจ้าหน้าที่วิสาหกิจชุมชน มีความรับผิดชอบต่อในการปฏิบัติงานโดยให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผิดชอบงานกลุ่ม

๗) เจ้าหน้าที่ที่มีความรับผิดชอบต่อด้านสวัสดิการของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนทุกท่านโดยให้สมาชิกมาลงทะเบียนเพื่อได้ประโยชน์ด้านสวัสดิการทุกท่าน

ด้านหลักความคุ้มค่า พบว่า ในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

๑) การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ การจัดสรรใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้เกิดประโยชน์เกิดผลผลิตสูงสุดต่อสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

๒) มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ เพื่อลดขั้นตอนในการทำงานโดยใช้เทคโนโลยีเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

๓) มีการใช้งบประมาณให้คุ้มค่า เมื่อเปรียบเทียบกับผลผลิตที่ได้รับ

๔) มีการทำงานอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดผลผลิตได้ดีมาก ผู้บริหารและคณะกรรมการได้การจัดสรรเจ้าหน้าที่วิสาหกิจชุมชน

๕) มีความเหมาะสมและความชำนาญเฉพาะด้านในการปฏิบัติหน้าที่ก่อให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่ากับงานที่ผลิต

๖) ผู้บริหารและคณะกรรมการทำงานได้คำนึงถึงความเหมาะสมในการดำเนินชีวิตและทรัพย์สินของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเป็นหลักสำคัญ

๗) ผู้บริหารและคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนได้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อลดขั้นตอนในการทำงานสะดวกคุ้มค่ากับการผลิตสินค้าของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูล การวิจัยการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี มีประเด็นการอภิปรายผล ดังนี้

๕.๒.๑ จากผลการวิจัย พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี วิสาหกิจชุมชนมีระดับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๐$) ทั้งนี้เนื่องจาก วิสาหกิจชุมชนอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานีได้ดำเนินงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาล คณะกรรมการเจ้าหน้าที่มีกันทำงานเป็นทีม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระจริญ จิรสุโก** ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองบางกรวย จังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นว่า เทศบาลเมืองบางกรวย มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้านพบว่า มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมากทุกด้าน^๑

^๑ พระจริญ จิรสุโก (เมืองประทับ), “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองบางกรวย จังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒.

เมื่อพิจารณาผลการวิจัยเป็นรายด้านสามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

๑. ด้านหลักนิติธรรม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๓$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า มีการปรับปรุง กฎ ระเบียบต่างๆ ให้เหมาะสมกับสภาวะการณ์อยู่เสมอ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **รอง ปัญสังกา** ได้ทำการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดอุดรธานีผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากในด้านหลักนิติธรรม มีการปรับปรุง กฎ ระเบียบต่างๆ ให้เหมาะสมกับสภาวะการณ์อยู่เสมอ^๒

๒. ด้านหลักคุณธรรม พบว่า ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักคุณธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๐$) แสดงให้เห็นว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ด้วยความเที่ยงธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต ยึดมั่นในศีลธรรมและจริยธรรม ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีในสังคม กำหนดกรอบการบริหารงานตามอำนาจหน้าที่ให้ถูกต้องทุกขั้นตอน การบริหารงานตามหลักคุณธรรมนับว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากในองค์การ ถ้าผู้บริหารยึดหลักคุณธรรมในการทำงานจะสร้างความรักความสามัคคีขึ้นในองค์การ ดังนั้นในการบริหารงานในองค์การในด้านต่างๆ จะต้องยึดหลักคุณธรรมและปฏิบัติอย่างเคร่งครัดซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **เบญจวรรณ วันดีศรี** ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาความเป็นธรรมาภิบาลของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด ผลวิจัยพบว่า นายกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ดมีธรรมาภิบาลในภาพรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความมีประสิทธิภาพ ด้านความรับผิดชอบ ด้านคุณธรรม ด้านนิติธรรม มีธรรมาภิบาลระดับสูง ส่วนด้านความโปร่งใส ด้านการมีส่วนร่วม มีธรรมาภิบาลต่ำ สำหรับปัจจัยต่างๆ ซึ่งได้แก่ความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และความรู้ความเข้าใจในการปกครองด้วยหลักธรรมาภิบาล^๓

๓. ด้านหลักความโปร่งใส พบว่า ระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักโปร่งใส โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๗$) แสดงให้เห็นว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยมีการจัดระบบงานและข้อมูลข่าวสารเพื่อเปิดเผยข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณะชน พร้อมทั้งจะได้รับการตรวจสอบอยู่ตลอดเวลาเพื่อสร้างความโปร่งใสและสร้างความเชื่อถือศรัทธาให้แก่สมาชิกซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วลัยลักษณ์ พักแก้ว** ได้วิจัยเรื่อง “หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาสถานศึกษาในเขตตลิ่งชัน” ผลการวิจัยพบว่า

^๒รอง ปัญสังกา , “พฤติกรรมการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดอุดรธานี”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี), ๒๕๔๘.

^๓เบญจวรรณ วันดีศรี, “การศึกษาความเป็นธรรมาภิบาลของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี), ๒๕๔๖.

การบริหารงานทั้ง ๖ งานของโรงเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาใช้การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในระดับมากที่สุดทุกงาน และครูผู้สอนก็ใช้หลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมากที่สุดทุกเรื่องเช่นกัน ทั้งผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนให้ความสำคัญในเรื่องการบริหารงานบุคลากรด้วยความโปร่งใส แสดงหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินผลงานของบุคลากรอย่างชัดเจนเป็นอันดับแรกของการบริหารงานด้วยความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้^๔

๔. ด้านหลักการมีส่วนร่วม พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักการมีส่วนร่วม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๖๔$) แสดงให้เห็นว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานีด้วยการเปิดโอกาสให้สมาชิกรับรู้ เสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลงาน เสนอความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ารับการประชุมต่างๆ เพื่อกำหนดนโยบาย เป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมรับรู้ และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ **เบญจวรรณ วันดีศรี** ศึกษาเรื่อง “การศึกษาความเป็นธรรมาภิบาลของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด” ผลวิจัยพบว่า นายกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ดมีธรรมาภิบาลในภาพรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความมีประสิทธิภาพ ด้านความรับผิดชอบ ด้านคุณธรรม ด้านนิติธรรมมีธรรมาภิบาลระดับสูง ส่วนด้านความโปร่งใส ด้านการมีส่วนร่วม มีธรรมาภิบาลต่ำ สำหรับปัจจัยต่างๆ ซึ่งได้แก่ความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และความรู้ความเข้าใจในการปกครองด้วยหลักธรรมาภิบาล^๕

๕. ด้านหลักความรับผิดชอบ พบว่าการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักการมีส่วนร่วม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๓$) แสดงให้เห็นว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานีให้ความสำคัญกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล มีการกำหนดเป้าหมายและมาตรฐานโดยการวางกรอบความรับผิดชอบให้มีขอบเขตที่ชัดเจนครอบคลุมทั้งระบบงาน มีความตั้งใจและเอาใจใส่ต่อการบริหารงานคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสมาชิกโดยรวมการบริหารงานด้วยหลักความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่สำคัญมาก บุคลากรทุกคนขององค์การควรตระหนักในสิทธิหน้าที่ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสมาชิกวิสาหกิจชุมชนการใส่ใจปัญหาและกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ **เจเต็ด โพธิ์ศรีทอง** ศึกษาวิจัยเรื่อง “การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ผลการวิจัยพบว่า ผลการดำเนินงานของ

^๔ วลัยลักษณ์ พักแก้ว, “การมีส่วนร่วมของผู้นำในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยแก้ว อำเภอภูพานยาว จังหวัดพะเยา”, การศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย), ๒๕๕๓.

^๕ ชาญวิทย์ โพธิ์เจริญ, “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านดำนานาม อำเภอเมือง จังหวัดอุดรดิษฐ์”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาท้องถิ่น, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิษฐ์), ๒๕๕๐.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยตามหลักธรรมาภิบาล ทั้ง ๖ ด้านโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้แก่ ด้านความคุ้มค่า ด้านนิติธรรม ด้านความรับผิดชอบ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านคุณธรรม และด้านความโปร่งใส^๖

๖. ด้านหลักความคุ้มค่า พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ด้านหลักความคุ้มค่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๗๒$) แสดงให้เห็นว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี มีการเพิ่มความสามารถในการบริหารงานเพิ่มผลผลิตของงานในทางบวกให้เกิดความคุ้มค่ากับต้นทุน และประโยชน์ที่ได้รับ และการประหยัดทรัพยากรอย่างให้เกิดประโยชน์สูงสุด รณรงค์ให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนประหยัดทรัพยากรยึดแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ใช้งบประมาณแผ่นดินอย่างคุ้มค่า และจัดสรรตำแหน่งบุคลากรอย่างเหมาะสมสามารถปฏิบัติหน้าที่ที่มีความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพการบริหารงานด้วยหลักความคุ้มค่าเป็นสิ่งที่สำคัญมากการบริหารงานด้วยหลักความคุ้มค่าเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ผู้บริหารวิสาหกิจชุมชนสามารถบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม รักษาทรัพยากรที่มีอยู่อย่างสมบูรณ์ตลอดจนการรณรงค์ให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนในอำเภอบ้านไร่ใช้ของอย่างคุ้มค่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นภตล สุรนครินทร์** ศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบลตามทัศนะของประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบลตามทัศนะของประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ ในภาพรวมอยู่ในเชิงบวกเมื่อเปรียบเทียบกับปัจจัยด้านบุคคล พบว่าประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ต่างกัน มีทัศนะต่อการนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ใน อบต. ไม่แตกต่างกัน และเมื่อเปรียบเทียบตามปัจจัยด้านขนาดของ อบต. และการมีส่วนร่วมในการดำเนินการของ อบต. ต่างกัน ส่วนปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจใน อบต. ไม่แตกต่างกัน ส่วนปัจจัยด้านขนาดของ อบต. ไม่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการของ อบต.

๕.๒.๒ ผลการเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยจำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล จากการศึกษาเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยจำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล เมื่อพิจารณาในแต่ละส่วนมีประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปราย ดังนี้

๑) เพศ ผลการวิจัยพบว่า เพศต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นภตล สุรนครินทร์** ศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบลตามทัศนะของประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบลตามทัศนะของประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ ในภาพรวมอยู่ในเชิง

^๖ จเด็จโพธิ์ ศรีทอง, “การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

บวกเมื่อเปรียบเทียบตามปัจจัยด้านบุคคล พบว่าประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ต่างกัน มีทัศนคติต่อการนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ใน อบต. ไม่แตกต่างกัน และเมื่อเปรียบเทียบตามปัจจัยด้านขนาดของ อบต. และการมีส่วนร่วมในการดำเนินการของ อบต. แตกต่างกัน ส่วนปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจใน อบต. ไม่แตกต่างกัน ส่วนปัจจัยด้านขนาดของ อบต. ไม่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการของ อบต.^๗

๒) อายุ ผลการวิจัยพบว่า อายุต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๑ ($F = ๕.๔๕๐$, $Sig = .๐๐๐$) ซึ่งตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **เบญจวรรณ วันดีศรี** ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาความเป็นธรรมาภิบาลของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด” ผลวิจัยพบว่า นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดร้อยเอ็ดมีธรรมาภิบาลในภาพรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความมีประสิทธิภาพ ด้านความรับผิดชอบ ด้านคุณธรรม ด้านนิติธรรม มีธรรมาภิบาลระดับสูง ส่วนด้านความโปร่งใส ด้านการมีส่วนร่วม มีธรรมาภิบาลต่ำ สำหรับปัจจัยต่างๆซึ่งได้แก่ความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ และความรู้ความเข้าใจในการปกครองด้วยหลักธรรมาภิบาล ผลการวิจัยพบว่ามีความสัมพันธ์กับธรรมาภิบาลของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ขณะที่อายุ ระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับธรรมาภิบาลของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด^๘

๓) การศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕ ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ **นภดล สุรนครินทร์** ศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบลตามทัศนะของประชาชนจังหวัดเชียงใหม่” พบว่าการนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบลตามทัศนะของประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ ในภาพรวมอยู่ในเชิงบวกเมื่อเปรียบเทียบตามปัจจัยด้านบุคคล พบว่าประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ต่างกัน มีทัศนคติต่อการนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ใน อบต. ไม่แตกต่างกัน และเมื่อเปรียบเทียบตามปัจจัยด้านขนาดของ อบต. และการมีส่วนร่วมในการดำเนินการของ อบต. แตกต่างกัน ส่วนปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจใน อบต. ไม่แตกต่างกัน ส่วนปัจจัยด้านขนาดของ อบต. ไม่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการของ อบต.^๙

^๗นภดล สุรนครินทร์, “การนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบลตามทัศนะของประชาชนจังหวัดเชียงใหม่”, *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๗.

^๘เบญจวรรณ วันดีศรี, “การศึกษาความเป็นธรรมาภิบาลของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี), ๒๕๔๖.

^๙นภดล สุรนครินทร์, “การนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบลตามทัศนะของประชาชนจังหวัดเชียงใหม่”, *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๗.

๔) อาชีพ ผลการวิจัยพบว่า อาชีพต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **เชิดชัย รุระแพง และคณะ** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง เจตคติของสมาชิกที่มีต่อการดำเนินงานของสหกรณ์เครดิตยูเนียนตำบลวังตะโก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาถึงเจตคติของสมาชิกที่มีต่อการดำเนินงานของสหกรณ์เครดิตยูเนียนตำบลวังตะโก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ใน ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านการบริการ ด้านสวัสดิการ และด้านประชาสัมพันธ์ จำแนกตามตัวแปรที่ศึกษาคือ เพศ ระยะเวลา การเป็นสมาชิก อายุ อาชีพ รายได้ต่อเดือน และจำนวนหุ้น กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ สมาชิกสหกรณ์ยูเนียนตำบลวังตะโก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี จำนวน ๒๔๘ คน โดยการสุ่มแบบเปิดตารางเทียบสัดส่วนประชากรกับกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie & Morgan โดยยอมให้เกิดการคลาดเคลื่อนในการเลือกกลุ่มตัวอย่างร้อยละ ๕ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การทดสอบค่าเอฟ และวิธีการของเชฟเฟ้ ผลการวิจัยพบว่า ๑. สมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียนตำบลวังตะโก มีเจตคติต่อการดำเนินงานใน ๔ ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ๒. สมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียนตำบลวังตะโก ที่มีเพศ ระยะเวลา การเป็นสมาชิก อายุ อาชีพ รายได้ต่อเดือน และจำนวนหุ้นต่างกัน มีเจตคติต่อการดำเนินงานใน ๔ ด้านโดยรวมทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าสมาชิกที่มีอายุต่างกันมีเจตคติต่อการดำเนินงานด้านประชาสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนในด้านอื่นๆไม่มีความแตกต่างกัน^{๑๐}

๕) รายได้ ผลการวิจัยพบว่า ระดับรายได้ต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **เชิดชัย รุระแพง และคณะ** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง เจตคติของสมาชิกที่มีต่อการดำเนินงานของสหกรณ์เครดิตยูเนียนตำบลวังตะโก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาถึงเจตคติของสมาชิกที่มีต่อการดำเนินงานของสหกรณ์เครดิตยูเนียนตำบลวังตะโก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ใน ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านการบริการ ด้านสวัสดิการ และด้านประชาสัมพันธ์ จำแนกตามตัวแปรที่ศึกษาคือ เพศ ระยะเวลา การเป็นสมาชิก อายุ อาชีพ รายได้ต่อเดือน และจำนวนหุ้น กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ สมาชิกสหกรณ์ยูเนียนตำบลวังตะโก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี จำนวน ๒๔๘ คน โดยการสุ่มแบบเปิดตารางเทียบสัดส่วนประชากรกับกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie & Morgan โดยยอมให้เกิดการคลาดเคลื่อนในการเลือกกลุ่มตัวอย่างร้อยละ ๕ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การทดสอบค่าเอฟ และวิธีการของเชฟเฟ้ ผลการวิจัยพบว่า ๑. สมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียนตำบลวังตะโก มีเจตคติต่อการดำเนินงานใน ๔ ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ๒. สมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียนตำบลวังตะโก ที่มีเพศ ระยะเวลา การเป็นสมาชิก อายุ

^{๑๐} เชิดชัย รุระแพง และคณะ, “เจตคติของสมาชิกที่มีต่อการดำเนินงานของสหกรณ์เครดิตยูเนียนตำบลวังตะโก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี”, *วิทยานิพนธ์*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี), ๒๕๔๗.

อาชีพ รายได้ต่อเดือน และจำนวนหุ้นต่างกัน มีเจตคติต่อการดำเนินงานใน ๔ ด้านโดยรวมทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าสมาชิกที่มีอายุต่างกันมีเจตคติต่อการดำเนินงานด้านประสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนในด้านอื่นๆไม่มีความแตกต่างกัน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี” ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรกำหนดเป็นนโยบายเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ดังต่อไปนี้

๑) วิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานีควรมีการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนถึงบทบาท หน้าที่ ความสำคัญและประโยชน์ของการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล

๒) วิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ควรมีความรอบคอบในการพิจารณาโครงการ/กิจกรรมต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อสมาชิกวิสาหกิจชุมชนโดยเน้นถึงคุณภาพมากกว่าจำนวนโครงการและสามารถนำมาปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓) วิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ควรให้คณะกรรมการวิสาหกิจชุมชน ชักชวนสมาชิกวิสาหกิจชุมชนทุกท่านให้ออกมาแสดงความคิดเห็นในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑) รมรณรงค์ให้เจ้าหน้าที่คณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานภายในวิสาหกิจชุมชนอย่างจริงจัง ผู้บริหารต้องศึกษากฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ เพื่อใช้เป็นเครื่องในการปฏิบัติงานให้เป็นไปที่ยอมรับของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนและการบังคับใช้กฎหมาย

๒) ในด้านการบริหารงาน ควรให้ความเสมอภาคแก่ทุกฝ่ายโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ เคารพการตัดสินใจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนตามหลักประชาธิปไตยเสี่ยงข้างมากและไม่ละเลยเสียงข้างน้อย หรือการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง และกล้าหาญยอมรับการกระทำของตน

๓) ผู้บริหารวิสาหกิจชุมชนควรกำหนดนโยบาย จัดทำแผนงานต่างๆเป็นลายลักษณ์อักษรและสามารถนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นรูปธรรมได้จริง ยึดหลักคุณธรรมและใช้หลักภาวะผู้นำที่ดีในการบริหารงานเพื่อให้เกิดประสิทธิผลต่อการปฏิบัติงาน

๔) ควรเปิดโอกาสให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนทุกท่านแสดงความคิดเห็นต่อการบริหารงาน พัฒนาระบบการสั่งการ และการสื่อสารในวิสาหกิจชุมชน เพื่อบรรยากาศในการทำงานบนพื้นฐานแห่งรักความสามัคคีถ้อยทีถ้อยอาศัยระหว่างกัน

๕) ควรจัดให้มีช่องทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจการของวิสาหกิจชุมชนและเปิดเผยข้อมูล

๖) ควรนำข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขในการบริหารที่ได้จากการศึกษาวิจัย มาปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่เป็นปัญหา และแก้ไขปัญหาในรูปแบบการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

๗) ควรนำผลการศึกษานี้เป็นข้อมูลไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี” ผู้วิจัยขอเสนอให้ผู้สนใจ ได้นำไปศึกษาวิจัยครั้งต่อไปในประเด็นดังต่อไปนี้

๑) ควรศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของวิสาหกิจชุมชนในอำเภออื่นเพื่อจะได้เปรียบเทียบความแตกต่างหรือความสอดคล้องกันในระดับของการบริหาร

๒) ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ระหว่างผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ ของวิสาหกิจชุมชนอื่น

๓) ควรศึกษาการบริหารงานของวิสาหกิจชุมชนต่างๆตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น หลักอิทธิบาท ๔, หลักสังคหวัตถุ ๔, หลักพรหมวิหาร ๔ หลักออคติ

๔) สัมปยุตธรรม ๗ เป็นต้น แล้วนำมาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

บรรณานุกรม

๑.ภาษาไทย:

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ:

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ :

(๑) หนังสือ :

กรมการปกครอง.รวมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อสาการศึกษาดินแดน, ๒๕๕๓.

เกษม วัฒนชัย. ธรรมนูญกับบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: สำนัก นโยบายและแผนการศึกษา, ๒๕๕๖.

คณาจารย์ภาควิชาบริหารรัฐกิจ. สรุปเนื้อหาวิชาทฤษฎีองค์การ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙.

ชัยอนันต์ สมุทรวานิช. ธรรมนูญการมีส่วนร่วมของประชาชนและกระบวนการทางด้านสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร : เดือนตุลาการพิมพ์, ๒๕๕๓.

ไชยวัฒน์ คำชู. การบริหารการปกครองที่โปร่งใสด้วยจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร : นำฝนการพิมพ์, ๒๕๔๘.

ณดา จันท์สม. ธรรมนูญกับการกระจายอำนาจ. กรุงเทพมหานคร : คณะพัฒนาการเศรษฐกิจสถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๘.

ณรงค์เพชรประเสริฐ และพิทยา ว่องกุ. เอกสารประกอบการสัมมนาการฝึกอบรมวิทยากรหลักในการถ่ายทอดความรู้เรื่องวิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

ติน ปรัชญพฤทธิ. หลักการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙.

เต็มศักดิ์ ทองอินทร์. ความรู้เบื้องต้นทางการบริหารรัฐกิจ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

ถวิล บุรีกุล. การบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี. เอกสารประกอบการสัมมนาโครงการยกระดับการให้บริการสาธารณะของหน่วยงานรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น People's Audit. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพัฒนาระบบราชการ. ๒๕๔๗.

- ธงชัย สันติวงษ์. **องค์การและการบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓.ชานินทร์ ศิลป์จารุ. **การวิเคราะห์และวิจัยข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS**, พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพฯ-มหานคร : ปิส ซิเนสอาร์แอนด์ตี), ๒๕๕๑.
- ธีระรัตน์ กิจจารักษ์. **เอกสารคำสอนวิชาการบริหารการศึกษา**. วิทยาลัยวิทยาลัย:คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๔๒.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. **การสร้างธรรมาภิบาล Good Governance ในสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, ๒๕๔๒.
- บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี. **รายงานการวิจัยเรื่องตัวชี้วัด ธรรมาภิบาล**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๐.
- ประถม แสงสว่าง. **การบริหารการศึกษาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประยูรวงศ์, ๒๕๒๕. ปิยโสภณ (นามแฝง). **ก้าวใหม่แห่งคณะสงฆ์ การศึกษาเผยแผ่ นำการปกครอง - ก่อสร้าง**. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล เจ็ยฮั่ว, ๒๕๔๖.
- พระพยอม กลฺยาโณ. **การบริหารเชิงพุทธในการบริหารธุรกิจแบบพุทธ**, ๒๕๕๑.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พุทธธรรม(ฉบับเดิม)**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๐.
- _____. **ฟื้นฟูภาวะยามสังคมวิกฤต**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๕๑.
- พระเมธีธรรมาภรณ์(ประยูร ธรรมจิตฺโต). **คุณธรรมสำหรับนักบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๑.
- พระราชญาณวิสิฐ(เสริมชัย ชยมงคลโล). **หลักธรรมาภิบาลและประมุขศิลป์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ชัยมงคล ฟรินติ้ง, ๒๕๔๘.
- พุทธทาสภิกขุ. **การศึกษาของโลก, หนังสือชุดหม่นล้อธรรมจักรของพุทธทาส**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๕.
- _____. **การบริหารธุรกิจแบบพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย, มปป...
- พระมหาเสริมชัย ชยมงคลโล. **การบริหารวัด**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธทาสภิกขุ วิชาธรรมกายและธนาการสหธนาการ จำกัด มหาชน, ๒๕๓๘.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. **“หน่วยที่๓การบริหารการพัฒนาเมืองและชนบท” ประมวลชุดวิชา การบริหารการพัฒนา หน่วยที่๑-๗**. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๘.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๘๔. กรุงเทพมหานคร : ราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๕๐.
- สถาบันพระปกเกล้า. **ทศธรรม : ตัวชี้วัดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๙.
- วศิน อินทสระ. **จอมจักรพรรดิอโศก**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๑๑.
- วิจิต นันทสุวรรณ. **แผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทยการพิมพ์, ๒๕๔๔. วิรัช วิรัช นิภาวรรณ. **การบริหารจัดการตามแนวทางคุณธรรม และแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๐.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ.การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น : สหรัฐอเมริกา อังกฤษฝรั่งเศส

ญี่ปุ่นและไทย.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทร์เพช, ๒๕๔๕

วีระ อัมพันธ์สุข.พุทธธรรมกับการบริหารบุคคล, พิมพ์ครั้งที่ ๒.กรุงเทพมหานคร : เอร่าวิถ์การพิมพ์, ๒๕๒๖.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่นๆ. ทฤษฎีองค์การ : ฉบับมาตรฐาน.กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, ๒๕๔๕.

สุธี สุทธิสมบุญและสมานรังสียกฤษฎ์.หลักการบริหารเบื้องต้น.กรุงเทพฯ : สวัสดิการสำนักพิมพ์ ก.พ., ๒๕๓๖.

เสรี พงศ์พิศและคณะ.วิสาหกิจชุมชน.กรุงเทพมหานคร : ภูมิปัญญาไท, ๒๕๔๔.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.คู่มืออธิบายและแนวทางปฏิบัติตามพระราช

กฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี.กรุงเทพมหานคร : สิริ บุตรการพิมพ์, ๒๕๔๖.

สถาบันพระปกเกล้า. ทศธรรม : ตัวชี้วัดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี.กรุงเทพมหานคร : สถาบัน พระปกเกล้า, ๒๕๔๙.

สถาบันราชประชาสมาสัย. ธรรมาภิบาลบันดาลสุข.กรุงเทพมหานคร : กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๔๙.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. พระมงคลวิเสสกลา. พิมพ์ครั้งที่ ๒๑, กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์.การปกครองแนวพุทธศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

สมเดช สีแสง. คู่มือการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. ชัยนาท : อมรการพิมพ์, ๒๕๔๔.

สมพงษ์ เกษมสิน. การบริหาร.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไพบูลย์ สาราณฤติ, ๒๕๑๔.

สมยศ นาวิการ. การบริหารเชิงกลยุทธ์, พิมพ์ครั้งที่ ๒.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ บรรณกิจ, ๒๕๔๔.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.คู่มืออธิบายและแนวทางปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี.กรุงเทพมหานคร : สิริบุตรการ พิมพ์, ๒

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.คู่มืออธิบายและแนวทางปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี.กรุงเทพมหานคร : สิริบุตรการ พิมพ์, ๒๕๔๖.

สิรภาพ เหล่าลาภะ.พุทธศาสตร์การเมือง.กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๕.

สุลักษณ์ ศิวรักษ์. การบริหารงานแบบพุทธ.กรุงเทพมหานคร : บริษัท ส่องสยาม จำกัด, ๒๕๓๘.

อมร รักษาสัตย์และคณะ.การเมืองการปกครองไทย ตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน.กรุงเทพฯ-มหา นคร : โรงพิมพ์วี.เจ.พรินต์ติ้ง, ๒๕๔๔.

สุพจน์ พันธุ์ชูเพชร. การศึกษากระบวนการบริหารงานของผู้อำนวยการสามัญศึกษาจังหวัด.
วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
๒๕๓๘.

(๒) วารสาร :

ปฐมพงศ์ พฤตพิงศ์. “ปรัชญาการศึกษาว่าด้วย “ธรรมรัฐ” (Righteous State)”. รัฐสภาสาร ๔๖.
๙ กันยายน ๒๕๔๑.

ประกาศในราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๑๑๙ ตอนที่ ๙๙ ก ๒ ตุลาคม ๒๕๔๕.

วรภัทร โตธนะเกษม “การสร้าง Good Governance ในองค์กร”. วารสาร กสท. ตุลาคม ๒๕๔๒ :
๑๑.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). “พระพุทธศาสนากับธรรมภิบาล”. พุทธจักร, : ๗.

(๓) วิทยานิพนธ์

กฤตยา โอวาท . “การศึกษาการบริหารจัดการที่ก่อให้เกิดการทุจริตในสหกรณ์ภาคการเกษตร”.
รายงานการวิจัย. บัณฑิตวิทยาลัย กรมส่งเสริมสหกรณ์, ๒๕๔๗.

จเด็จ โพธิ์ศรีทอง. “การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

ชุติกานูจน์ อังคารประเสริฐ. “การศึกษาการบริหารจัดการสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด”.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๕.

ชาวุทธิย์ โพธิ์เจริญ. “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านด่าน
นาขาม อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัย
และพัฒนาท้องถิ่น. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, ๒๕๕๐.

เชิดชัยธวัชแพง และคณะ. “เจตคติของสมาชิกที่มีต่อการดำเนินงานของสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนตำบลวัง
ตะโก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี”. วิทยานิพนธ์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เพชรบุรี, ๒๕๔๗.

ดวงทิพย์ แก้วประเสริฐ. “การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาวิชาชีพในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโดยผ่าน
องค์การท้องถิ่น ตำบลน้ำโจ้ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์
มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓.

ธนนชัย รัตน์ไตรแก้ว. “การประเมินการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนในจังหวัด
นครสวรรค์”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏ
นครสวรรค์, ๒๕๔๘.

นิติธร เพชรกันหา. “ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของนายก
องค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดชัยภูมิ. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐.

- นภดล สุรนครินทร์. “การนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบลตามทัศนะของประชาชนจังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗.
- เบญจวรรณ วันดีศรี. “การศึกษาความเป็นธรรมาภิบาลของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๖.
- ปกรณ ศรีดอนไผ่. “บท บาทวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนผู้ช่วยฝ่ายวิชาการหน้าสายวิชาและครูในเขตการศึกษา ๖”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๓.
- ปรีชา หมั่นกิจ. “การประเมินผลโครงการความต้องการการฝึกอบรมด้านอาชีพนอกภาคเกษตรของชาวเขาเผ่าอีโก้ บ้านดอยช้าง จังหวัดเชียงราย”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๑.
- พระจริฎ จิรสุโภ (เมืองประทับ). “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองบางกรวยจังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- พระมหาพุทธวิงศ์ นฤชฌณ (สุวรรณรัตน์). “การบริหารงานของวัดตามหลักธรรมาภิบาล : ศึกษากรณีวัดชลประทานรังสฤษฏ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- มัทนา เหลืองนาคทองดี. “ความรู้ความเข้าใจในการบริหารองค์กรตามหลักธรรมาภิบาลของนักธุรกิจไทย”. **งานวิจัยหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาคีรัฐร่วมเอกชน รุ่นที่ ๑๔**. บัณฑิตวิทยาลัย : วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๔๕.
- รอง ปัญสังกา. “พฤติกรรมการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดอุดรธานี”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, ๒๕๔๘.
- วลัยลักษณ์ พิกแก้ว. “การมีส่วนร่วมของผู้นำในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยแก้ว อำเภอภูพานยาว จังหวัดพะเยา”. **การศึกษาระดับรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๕๓.
- สัมฤทธิ์ ท่าเหล็กเจริญ. “ปัญหาในการปฏิบัติงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดปทุมธานี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๖.
- สุพจน์ พันธุ์ชูเพชร. การศึกษากระบวนการบริหารงานของผู้อำนวยการสามัญศึกษาจังหวัด. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘.

สุพิศยามม. “การประเมินผลโครงการฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นให้แก่ผู้เลิกจ้างและว่างงาน วิทยาลัย
สารพัดช่างเชียงใหม่” .วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓.

อมร รักษาสัตย์และคณะ. การเมืองการปกครองไทย ตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน.กรุงเทพมหานคร
นคร : โรงพิมพ์วี.เจ.พรินต์ติ้ง., ๒๕๔๔.

(๔) เอกสารที่ไม่ตีพิมพ์เผยแพร่

โครงการ กลุ่มผู้เฝ้าช่างบ้านบ้านห้วยหนามตะเซ่ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านไร่ จังหวัด
อุทัยธานี.ผลการดำเนินงาน.ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๕.

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ความหมายวิสาหกิจชุมชน.[ออนไลน์].แหล่งที่มา:<http://www.donchedi.suphanburi.donchedi.suphanburi.doae.go.th/page6.htm>- [๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๔].

(๖) บทสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ นายณรงค์ จุ่มไสตา, ผู้ใหญ่บ้าน , ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๖.

สัมภาษณ์ นายอรุณ จุ่มไสตา, รองประธานวิสาหกิจชุมชน , ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๖.

สัมภาษณ์ นายสวิง เลขยัน, ผู้ช่วยประธานวิสาหกิจชุมชน , ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๖.

สัมภาษณ์ นายสุนันท์ อ่อนคำ, เลขานุการวิสาหกิจชุมชน, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๖.

สัมภาษณ์ นางระนอง จุ่มไสตา, เภรัญญิก , ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๖.

สัมภาษณ์ นายประเสริฐ บุญอินทร์, คณะกรรมการ , ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๖.

สัมภาษณ์ นายนิคม ดลแวววาว, คณะกรรมการ , ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๖.

๒. ภาษาอังกฤษ

Cohen, J. and Uphoof, N.T. Participation's Place in Rural Development: Seeking
ClarifyThrough Specificity. World Development,1980.

Cronbach, Lee J. Essentials of psychological testing, 4th ed.,(New York : Harper &
Row), 1971.

Don Hellriegel. **Management.** third edition, Addison - Wesley Publishing Company.
lmc., 1982.

Dale Yoder. **Personnel Principles and Policies.** fourth printing, Englewood Cliffs :
New Jersey Prentice - Hall, Inc., 1956.

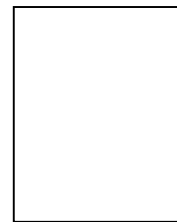
E.N. Chapman. **Supervisor Survival Kit.** second edition, California : Science
Research Associates, Inc.,1995.

- Erwin, William. **Participation Management : Concept, Theory and Implementation.** Atlanta: Georgia state University, 1976.
- Fayol, H. General and Industrial. **Management.** London : Sir Isaac Pitman & Sons, 1949.
- Gulick, Luther and L. Urwick (Eds.). **Papers on the Science of Administration.** New York : Institute of Public Administration, 1937.
- Price, Alan. **Human Resource Management.** In a Business Context, 2 edition, London : Thomson Learning, 2004.
- United Nation. **Popular Participation as a Strategy for Promoting Community Level Action and National Development.** New York: United Nation, 1981
- WHO/UNICEF. **Report of the international Conference on Primary Health Care.** New York: N.P. Press, 1978.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ สกุล : พระอธิการไสว ผลณาโณ (มีตา)

วัน เดือน ปี เกิด : วันพฤหัสบดีที่ ๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๔

สถานที่เกิด : ๑๒๓/๑ ตำบลหนองตาว อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดสุพรรณบุรี
๖๐๑๘๐

การศึกษา : พ.ศ. ๒๕๕๕ ปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์
เอกการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
: นครธรรมชั้นเอก วัดหนองตาว ตำบลหนองตาว
อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

ประสบการณ์ทำงาน : ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดเนินตูม
ตำบลสะแกกรัง อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี
: กรรมการสถานศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง วิทยาเขต
จังหวัดอุทัยธานี
: กรรมการสถานศึกษาโรงเรียนอุทัยวิทยาคม จังหวัดอุทัยธานี
: กรรมการสถานศึกษาโรงเรียนบ้านเนินตูม จังหวัดอุทัยธานี
: ครูสอนศีลธรรมในสถานศึกษาโรงเรียนบ้านเนินตูม

อุปสมบท : เมื่อวันที่ ๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๕

สังกัด : วัดเนินตูม ตำบลตำบลสะแกกรัง อำเภอเมือง
จังหวัดอุทัยธานี

หน้าที่ : เจ้าอาวาสวัด

ปีที่เข้าศึกษา : ๒๕๕๕.

ปีที่สำเร็จการศึกษา : ๒๕๕๗

สถานที่อยู่ปัจจุบัน : ๑๓๑/๖ หมู่ ๒ วัดเนินตูม ตำบลสะแกกรัง อำเภอเมือง
จังหวัดอุทัยธานี